پوهاند رښتين نظري
د هغه د مرکو په هينداره کې

پوهاند صديق الله رښتين

Ketabton.com

ذکريا ملاتړ

۱۳۹۴ لمریز کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتين نظريې

(د مرکو په هنداره کې)

ليکوال:

زکريا ملاتړ

۱۳۹۴ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب پېژندنه:

د کتاب نوم: د پوهاند رښتین نظریې (د مرکو په هېنداره کې)

لیکــوال: زکریا ملاتړ

خپروندی: د افغانستان ملي تحریك، فرهنگي څانگه

وېبپاڼه: www.melitahrik.com

ډیزاینگر: ضیاء ساپی

پښتی ډیزاین: فیاض حمید

چاپشمېر: ۱۰۰۰ ټوکه

چاپکال: ۱۳۹۴ ل کال/ ۲۰۱۵م

د تحریك د خپرونو لړ: (۴۴)

یادونه: د چاپ حقوق له ملي تحریک سره خوندي دي او د کتاب د محتوا مسولیت لیکوال پورې اړه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلاربنود استاد نظر

دښاغلي زکریا ملاتړ دماستری تېزس (د پوهاند صدیق الله رښتین نظریې دهغه دمرکو په هنداره کې) په درې برخو کې لیکل شوی او بشپړ شوی دی.

په مخنیو خبرو او سریزه کې د دې رسالې دلیکنې اهداف او دمنځپانګې موضوعات په ښه توګه څرګند او روښانه شوي دي.

همدارنګه په لومړۍ برخه کې د پوهاند رښتین ژوند لیک ، یعنې دهغه دژوند ټول اړخونه ، ادبي او فرهنګي مصروفیتونه ، رسمي دندې او دآثارو مکمل فهرست او نور اړوند موضوعات په کرونولوژیک ډول بیان شوي دي. په دې څپرکي کې دڅېړنې د پرتلیز او تشریحي میتود څخه کاراخیستل شوی دی.

په دویمه برخه کې د پوهاند رښتین مرکې راغلې دي، لیکوال په دې برخه کې زیات زیار ویستلی او د پوهاند رښتین په مرکو پسې ګرځېدلی ، هغه یې راټولې کړي دي ، دتکراري مرکو له راوړلو څخه یې ډډه کړې او اته مرکې یې دلاسوهنې پرته کټ مټ رانقل کړي دي. هغه مرکې چې لاس ته نه دي ورغلي دهغو یادونه یې هم کړې ده. ددې رسالې دلیکلو هدف همدا دویمه برخه جوړوي ، ځکه داروانښاد پوهاند رښتین ټول نظریات ، د پښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبې دادبي يون او پرمختګ پړاوونه ، ځوان او راتلونکي نسل ته دهغوی لارښوونې او مشورې ددې برخې عمده منځپانګه جوړوي.

دريمه برخه دپوهاند رښتين په اړه دنورو پوهانو نظرياتو ته ځانګړې شوې دی ، ددې برخې موضوع ډېره لويه او پراخه ده ، ځکه دپوهاند رښتين دادبي او علمي شخصيت په اړه دهغه په ژوند او تر وفات وروسته ډېرو لويو لويو پوهانو ، عالمانو ، څېړونکو ، قومي او سياسي مشرانو خپل نظريات ، اندونه او دعقيدت پېرزونې څرګندې کړې دي.

دتېزس ليکوال په دې اړه ډير زيات زيار ويستلی مهم او ګټور نظريات يې راټول کړي او په دې برخه کې يې ځای کړې دي.

دتېزس په پای کې نتيجه، وړانديزونه، مناقشه او دمأخذونو فهرست، چې دالفبا په ډول ترتيب او ليکل شوی ،راغلی دی.

زه دښاغلي زکريا ملاتړ دماسترۍ تېزس بريالی او دهراړخه پوره او ګټور ارزوم او نوموړي ددغه زيار او زحمت په بدله کې دماسترۍ دتحصيلي درجې وړ او مستحق ګڼم.

په درنښت

پوهاند ډاکتر زېورالدين زېور

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخنۍ خبرې

دعلامه پوهاند رښتين بابا له درانه نامه سره له ډېرپخوا نه اشنا وم، ځکه دهغوی دکورنۍ ځينې غړي به دژمي په موسم کې د پوهاند ډاکترزيورځای (کوټ) ته راتلل.

خود پوهاند صاحب سره زما کتل هغه وخت وشول چې کله زه دکابل پوهنتون دژبو او ادبياتو پوهنځي په لومړي ټولګي کې محصل وم داد (۱۳۵۳) لمريزکال پيل و.

مونږ د پښتو څانګې محصلينو به هغه وخت د پوهاند صاحب ټولې ليکنې اوکره کتنې په شوق او مينه سره لوستلې.

په دې دوران کې به مونږ کله کله دهغوی کورته هم تللو. هغه هيڅ وخت مونږ يوازې او ځانته نه وليدلی ډله ډله سپين ږيري مشران او ليکوالان به يې هروخت ميلمانه وو، مونږ به يوازې هلته دمشرانو خبرې اوريدې اوبيا به ترې رخصت شو.

کله چې په افغانستان کې دداخلي او خپلمنځي جنګونو اور بل شو اوخلک دکورونو په پرېښودلو مجبورشول نو پوهاند صاحب هم لومړی ننګرهار او بيا پېښورته هجرت وکړ. دمهاجرت په کلونو کې به زه په هفته کې يوځلې حتمي د پوهاند صاحب ليدلو ته تلم او دروانو پېښو او ادبي غونډو ګذارش به مې ورته ورکاوه هغه به زما په راتګ ډېرخوشاليدو، تر ډېروخت پورې به ورسره په خبرو اترو بوخت وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماته به يې دا خبره تل کوله چې که ته يو ځلې په هفته کې زمونږ کورته رانه شې نوزه به درنه خفه يم.

کله چې پوهاند صاحب د پيښنورپه ليډي ريډينګ روغتون کې بستروو. زه او استاد محمد اصف صميم دواړه په يو وخت پوښتنې ته برابرشو، نوردوستان هم راغلي وو. دهغه ډيره زياته تبه وه خبرې يې ښې نه شوې کولې، پرکاله پروت و.

په ډيرتکليف سره يې داوويل (زه ډيرناروغ يم څه به کيږي تاسو به څه کوئ) صميم صاحب په ځواب کې ورته وويل چې مونږ به درته دعاکوو او شيرخان به درته دوا (دارو) کوي مونږ رخصت شو اوشيرخان هم مونږ سره تريوځايه راغی. په دې ورځوکې دپوهاند صاحب دپښتوادبياتو تاريخ دويم ځلې له چاپه راوتی و، ددې کتاب بيا چاپول دپوهاند صاحب ډيرارمان و ،هغه ورته ډيرخوشحاله و اوپه لاس کې به يې کلک نيولی و اوکتلوبه يې.

پوهاند صاحب دژوند په وروستيولسوکلونوکې چې روغتيايي حالت يې د ډاډ وړنه و، دزړه تکليف او تشويش يې دواړه درلودل نوزياته غوښتنه او هيله يې وه چې دمطبوعاتو اوخپرونوله لارې خپل نظريات، تجربې او د پښتوژبې د ترقۍ او پرمختګ لارې چارې راتلونکي نسل ته په ګوته کړي، چې ددې رسالې دويمه برخه دهمدې موضوع په اړه ده. په دې برخه کې دپوهاند رښتين اته مرکې چې په مختلفو وختونوکې يې دمختلفوورځپاڼو ،جريدو، او مجلوسره کړي بې له کوم تغييراو لاس وهنې پرته کټ مټ په تاريخ وارډول راغلي دي.

همدارنګه دعلامه رښتين بابا په ژوند ،فن او ټولو ادبي خدمتونو باندې څه ليکل په يوه رساله يا يو کتاب کې نه ځايږي بلکې څوکتابونه ورباندې ليکل کېداى شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رسالې په پای کې پایله او وړاندیزونه او د مآخذونو فهرست هم د الفبا په ترتیب سره وړاندې شوی دی، داوه د دې رسالې د موضوعاتو او ځانګړنو په اړه یوه لنډه یادونه ، چې په پورته توګه وړاندې شوه.

پته دې پاتې نه وي ، چې د دې رسالې په تکمیل او بشپړونه کې مې د خپل لارښود استاد ښاغلي پوهاند ډاکتر زبورالدین زبور له لارښوونو څخه پوره ګټه اخیستې او زه یې د لارښوونو مننه کوم.

په پای کې د خپلې استادې پوهندوی ډاکترزرغونې او عبدالظاهر شکیب څخه مننه کوم، چې د دې تیزس د ماخذونو په برابرولو کې یې زما سره پوره مرسته کړې ده.

په درنښت

زکریا ملاتړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیک ..... مخ

سریزه ۱

د پوهاند رښتین پېژندلیک (زوکړه او زده کړه) ۷

د رسمي ماموریت دوره ۱۲

په علمي غونډو او کانفرانسونو کې ګډون ۱۸

ستاینلیکونه او نښانونه ۲۰

آثار او لیکنې ۲۱

مړینه او مزار ۲۷

د پوهاند رښتین مرکې ۳۰

د جرګې مجلې سره مرکه ۳۰

د شهادت (اردو) ورځپاڼې سره مرکه ۳۵

د سپیدې مجلې سره مرکه ۴۲

د لیکوال مجلې سره مرکه ۴۸

مخ په مخ رسالې سره مرکه ۶۹

د وفا جریدې سره مرکه ۷۴

مرکه نامه رسالې سره مرکه ۷۷

د خاورې جریدې سره مرکه ۸۱

پوهاند رښتین د بهرنیو پوهانو په نظر ۸۵

پوهاند رښتین د افغانستان او کوزې پښتونخوا د پوهانو ۹۴

پایله او لنډیز ۱۵۲

وړاندیزونه ۱۲۳

مناقشه ۱۲۵

اخځلیکونه ۱۲۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

د تحريك يادښت

د افغانستان ملي تحريك د (۱۳۹۳ ل) كال په پيل كې له خپلو ګرانو هېوادوالو سره ژمنه كړې وه چې د دې كال په بهير كې به (شل عنوانونه) بېلا بېل ديني، علمي، ادبي او ټولنيز اثار خپلې ټولنې ته وړاندې كوي. ملي تحريك دا ژمنه د ياد كال د كب پر (۲۸)مه نېټه پوره او د يوې پرتمينې غونډې په ترڅ كې يې شل عنوانونه علمي اثار هېوادوالو ته وړاندې كړل. ملي تحريك په ياده غونډه كې ژمنه وكړه چې د (۱۳۹۴ ل) كال په بهير كې به انشاء الله د خداى (ج) په نصرت ټول ټال سل (۱۰۰) عنوانه بېلابېل علمي اثار ټولنې ته وړاندې كوي. طبيعي خبره ده چې دا اسانه كار نه دى، ډېر زيات زيار او زحمت ته اړتيا لري، خو ملي تحريك ټينګ هوډ كړى چې خپله دا ژمنه به هم د تېرې ژمنې په څېر عملي كوي. دا اثر چې ستاسو په لاس كې دى د همدې (سل عنوانونو) ژمنه كړو اثارو له جملې څخه دى، چې د چاپ جامه اغوندي. ملي تحريك هيله لري چې له دې اثر څخه به زمونږ هېوادوال په زړه پورې ګټه پورته كړي. ملي تحريك له ټولو هغو ليكوالو، ژباړونكو، سمونچارو، مالي او معنوي مرستندويانو او چاپ چارو څخه چې ددې اثارو د چاپ په دې ټول بهير كې يې يو بل سره مرسته او ملګرتيا كړې او دا فرهنګي بهير يې بريالى كړى، د زړه له كومې مننه كوي او كور ودانى ورته وايي.

د هېواد د فرهنګ د ښېرازۍ په هيله

د افغانستان ملي تحريك فرهنګي څانګه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سریزه

اروا ښاد پوهاند رښتین د څه د پاسه نیمه پېړۍ د پښتو ژبې او ادب خدمت په ډېر اخلاص سره کړی دی ، هغه په پښتو ژبه ډېر مئین و ، د پښتنو او د پښتو ژبې په نقصان خفه کېدلو ، د خپل یو اثر(پښتو نثر هنداره) په سریزه کې یې داسې لیکلي دي:

که مې دا خدمت پښتو لره پکار شي
پښتانه پرې هم له خوبه رابیدار شي
نو هله به مې خدمت ونیسي ځای څه
څه ناڅه به مې زړګی هم په قرار شي

لومړی تر هرڅه وړاندې ، چې د دې تېزس په موضوعاتو باندې رڼا واچول شي ، بې ځایه به نه وي ، چې د مرکو په اړه هم څه ناڅه وغږېږو .
مرکه: هغه ژورنالستیک صنف دی ، چې د بیلابیلو هدفونو له پاره تر سره کیږي ، خو اساسي هدف په کې د معلوماتو راټولول دي.
مرکه په لغت کې هم صحبتۍ او ګډې ناستې ته وایي.
او په اصطلاح کې هغه خبرې اترې ، چې د یوه ټاکلي هدف په رڼا کې د سمو او باوري معلوماتو د راټولولو له پاره د یو یا ډېرو کسانو سره د هغوی د فن ، مسلک او تخصص په ساحه کې تر سره کیږي ، مرکه وایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرکه ډیر اوږد تاریخ لري ، چې لرغونتیا یې پخواني یونان ته رسیږي ، دغه فن په ابتدایي بڼه دلرغوني یونان دمشهور عالم او فیلسوف سقراط له خوا رامنځته شوی دی.
نوموړي به تل داهڅه کوله ، چې مقابل لوری (حریف) له دې لارې نه مات او په دې وپوهوي ، چې په هیڅ نه پوهیږي.
مرکه دپوښتنو او ځوابونو په بڼه په ډله ییزو رسنیو کې کټ مټ خپریږي.
څرنگه ، چې یو ژورنالست یا خبریال هر وخت نه شي کولای ، چې هره پیښه په خپله وویني یا هرې غونډې او مجلس ته ورشي ، نو له همدې امله هغه دې ته اړ کیږي ، چې د پیښې یا موضوع په اړه مؤثق او باوري معلومات له عیني شاهدانو او یا له هغه چا چې په دې اړه بشپړ او دقیق معلومات لري ، دمرکې په وسیله ترلاسه کړي او بیا یې درسنیو له لارې نورو ته وړاندې کړي.
کله داسې هم کیږي ، چې دراپورتاژ تهیه کوونکی لو مړی دمرکې له لارې معلومات تر لاسه کوي او بیا دهغه معلوماتو له مخې راپورتاژ برابروي. او کله داسې هم کیږي ، چې یو خبریال دعلمي او تحقیقي مسایلو په خبرښه کې دې ته اړ کیږي ، چې داختصاصي او مسلکي موضوعاتو په اړه دمسلکي او تجربه لرونکو کسانو سره مرکې تر سره کړي او په دې توگه خپله معلوماتي پانگه زیاته او خبرښیزه دنده ترسره کړي.
نو پردې اساس ویلای شو ، چې دمعلوماتو دراټولولو له پاره مرکه ترټولو ښه او اغېزمنه وسیله ده. (۲۲: ۱۳۱، ۱۳۲)
دمرکې دتاریخچې په اړه ددې لنډې یادونې وروسته بیرته خپلې اصلي موضوع ته راځو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتين نظريې د هغه د مرکو په هنداره کې رساله په درې برخو کې ليکل شوې ده.
په لومړۍ برخه کې د اروا ښاد پوهاند رښتين ژوند ليک راغلی دی، په دې برخه کې د اروا ښاد د ژوند پوره حال احوال د پيدائش څخه تر وفات پورې ټول په مفصل ډول بيان شوی دی ، د نثر او نظم بېلګې يې ورندې شوي او د ټولو آثارو فهرست يې راغلی دی.
په دوهمه برخه کې د پوهاند رښتين اته ادبي او سياسي مرکې بې له کوم تغيير او لاسوهنې پرته کټ مټ په تاريخ وار ډول راغلي دي.
په دې مرکو کې له تکراري مرکو څخه يوازې يوه مرکه انتخاب شوې او تکرار مرکه يې نه ده راوړل شوي ، خو دا څرګنده شوې چې دا مرکه په کومو کومو ځايونو کې نشر شوې دی. دا مرکې د تېزس اصلي او اساسي موضوع جوړوي ، ځکه چې د پوهاند صيب نظريات او افکار په کې په مفصل ډول راغلي دي.
د دې رسالې دريمه برخه پوهاند رښتين د نورو پوهانو په نظر سر ليک ته ځانګړې شوی دی. په دې برخه کې يوازې دلويو او نامتو ليکوالانو نظريات او د عقيدت څرګندونې راغلي او په دوه برخو ويشل شوی دی ، لومړۍ برخه يې د بهرنيو پوهانو نظريات دي ، چې دا نظريات زياتره نوموړي ته د هغه په ژوند د ليکونو او پيغامونو په وسيله څرګند شوي دي.
د دې څپرکي په دوهمه برخه کې د هېواد او لرې پښتونخوا د نامتو ليکوالانو ، سياسي او قومي مشرانو نظريات او د عقيدت څرګندونې د پوهاند رښتين په ژوند او تر وفات وروسته ډالۍ شوي دي.
د موضوع شاليد :

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین مرکې تر او سه پورې هیڅا نه وې راټولې کړې دا مرکې هغوی زیاتره دژوند په وروستیو کلونو کې کړې وې ، استاد دزړه تکلیف او تشویش دواړه درلودل ، هیله یې داوه ، چې دمرکو له لارې دخپلو ټولو معلوماتو او نظریاتو څخه ځوان او راتلونکی نسل خبر کړي.

ځرنګه چې په دې مرکو کې دپښتو ژبې او ادب دپرمختګ ټول بهیر په مکمل ډول تشریح شوی ، نو له دې امله اړین وو ، چې دا ګټور کار ترسره شي.

دپوهاند رښتین په ژوند ، فن او نورو ادبي خدمتونو باندې هم ډېرو پوهانو کار کړی دی ، په لومړي ځل استاد بېنوا داوسني لیکوال په لومړي ټوک ۴۷۳ - ۴۹۳ مخونو کې په تفصیل سره معرفي کړی دی.

دهغه تر وفات وروسته دلږې او برې پښتونخوا ډېرو لیکوالانو داستاد رښتین په باره کې خپل نظریات او دعقیدت پېرزوینې په نظم اوږ نثر دواړو کې وړاندې کړي دي او بیا داټولې لیکنې (دلوی استاد پوهاند رښتین یاد) په ټولګه کې چې (۴۹۰) مخونه لري.

همدغه شان یوه بله ټولګه ، چې (دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد)نومیږي او (۲۹۷) مخونه لري ، همدارنګه(دپوهاند رښتین ژوند هنداره)اثر ، چې (۱۸۲) مخونه لري.

په پورتنیو درې واړو آثارو کې چې دپوهاند رښتین تر وفات وروسته لیکل شوي دي ، ما په خپل دې تیزس کې دیادو شویو درې واړو ماخذونو څخه استفاده کړې ده او پاتې نور معلومات مې دسبا ستوري مجلې د ۱۳۷۹څخه تر ۱۳۸۱کلونو دکلکسونونو څخه راخیستي دي ، پاتې دې نه وي ، چې دپوهاند رښتین دیو ناچاپ اثر(دربنتین ژوند پېښې) اثر څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم په دې تيزس کې ګټه اخيستل شوې ده او د پوهاند رښتين مرکې مې له مختلفو ورځپاڼو ، جريدو ، مجلو او ځانګړو رسالو څخه را ټولې کړې دي.

دليکنې مواد او لارې چارې:

څرنګه چې ما د ماسترۍ د تيزس دا موضوع د اروابناد پوهاند رښتين تر وفات وروسته ليکلې ، نو د پوهاند صيب تر وفات وروسته د هغه د ادبي فرهنګي او علمي خدمتونو په درناوي کې ډېرې لوې لوېې ياد غونډې او سيمينارونه د هېواد دننه او بهر جوړ شوي او په ويار يې فوق العاده خپرونې ، علمي او ادبي کتابونه چاپ شوي دي ، چې د هغو ټولو څخه په دې رساله کې استفاده شوې ده ، بله خبره ، چې دلته يې يادونه ضروري ګڼم د اروابناد پوهاند رښتين دا مرکې ديوې ورځپاڼې ، جريدې ، مجلې او يا يوې رسالې سره په يو وخت نه دي تر شوي ، بلکې دا مرکې ورسره په مختلفو وختونو کې شوي دي ، ما په دې برخه کې ډېر زيار ګاللی ، چې دورځپاڼو ، جريدو او مجلو د ټولو کلونو کلکسونونه تر نظر تېر کړم او دا مرکې ورڅخه را وباسم ، د اروابناد پوهاند رښتين له خپلو اثارو څخه هم په کې استفاده شوې ، او سني ليکوال ، د رښتين ژوند هنداره ، دلوی استاد پوهاند رښتين ياد ، د علامه پوهاند رښتين بابا ياد او نورو ګڼو ليکوالو او پوهانو دليکنو او څېړنو څخه استفاده شوې ده ، چې د دې رسالې په پای کې د ماخذونو په فهرست کې يې يادونه را غلې ده.

د دې رسالې په ليکلو کې زياته هڅه شوې ، چې د لومړي لاس منابعو څخه کټ مټ پرته له کومې لاس وهنې د هغه مرکې را نقل شي او د څېړنې د تشريحي او پرتليز ميتود څخه په کې زياته استفاده شوې ده ، ځکه موضوع د نوعيت او کره توب له مخې له همدې ميتود سره تړاو درلود.

دليکنې موخه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

داروانښاد پوهاند صديق الله رښتين په ژوند داسې تصميم نيول شوی و ، چې په ۱۳۷۷ ل کال داوړي په موسم کې دهغه په ژوند دمرحوم دعلمي او فرهنګي او ادبي خدمتونو په وياړ يو علمي – څېړنيز سيمينار دافغان نشراتي مرکز له خوا دښاغلي حاجي سيد داود په نوښت جوړ شي ، مګر په اوړي کې دزياتې ګرمۍ او دپوهاند صيب دناروغتيا له کبله دغه سيمينار دهمدې کال دژمي موسم ته وځنډيده ، په دې سيمينار کې ما ته دپوهاند رښتين دمرکو موضوع وټاکل شوه ، هغه وخت چې ما دامرکې کتلې وې ، نو ډېرې ګټورې او دمعلوماتو څخه ډکې وې ، نو تصميم په دې ونيول شو ، چې يو وخت به دا مرکې راټولوم ، چې له يوې خوا به دامرکې له ورکېدو څخه خوندي شي او له بلې خوا به دپښتو ژبې دترقۍ او پرمختګ مختلفو پړاوونو څخه راتلونکی نسل خبر او ګټه واخلي ، نو په همدې موخه مې دخپلې ماسترۍ دتيزس لپاره همدا موضوع دپوهاند ډاکټر زبور په لارښوونه دماسترۍ بورد ته وړاندې کړه او دمحترم بورد تر تائيد وروسته مې دهغې په ليکنه او سپړنه پيل وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتين پېژند ليک

الف: زوکړه او زده کړه:

اروانباد پوهاند صديق الله رښتين د پښتوژبې او ادب ستر ليکوال محقق، اديب او نقاد، له پنځو ادبي ستورو څخه يو ځلاند ستوری چې شپېته کاله يې د پښتوژبې او ادب د اسمان لمن پخپلو روښانه وړانگو سره ښايسته کړې وه.

اروانباد په ۱۳۹۸ ل کال د مومندو په ازاده علاقه غازي آباد کې زيږيدلی دی. د مولوی تاج محمد خان چې په مهتمم صيب مشهورو زوی د مير احمد خان لمسی د محمد اکبر خان کړوسی او د شاه جهان خان کودی او په خټه سليما نخيل دی.

هغه وخت چې د هند آزادي غوښتونکو د مولانا محمود الحسن په فتوی د هجرت سلسله شروع کړه ،نو مولوی تاج محمد خان د ترنگزو حاجي صاحب سره ملگری شو او د مومندو ازادې علاقې ته راغی.

پوهاند صاحب لومړی زده کړې په غازي آباد کې طورو مولوی محمد ايوب او قاری عبد المستعان څخه ترسره کړې ده په ۱۳۱۱ ل کال د هدې په نجم المدارس کې داخل شو.

په ۱۳۱۵ ل کال د کابل په دار العلوم کې شامل شو.

د دار العلوم له فراعت وروسته يې په ۱۳۱۸ ل کال د سنبلې په مياشت کې يې د پښتو ټولنې څخه د رسمي ماموريت دوره پيل شوي ده.(۴: ۴۷۳، ۴۹۴)

دا ستر اديب او فرهنگي شخصيت د خپل ژوند په باره داسې ليکي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(زما ژوندانه کې چې ماته کوم په زړه پورې شی ښکاري هغه زما د تعلیم دوره اوزما بې اسرې ژوند دی. زه د شپږو اوو کالوله پلار پاتی شوم، چې له دوو ماشومانو وروڼو اویوې مورنه به غیرمې څوک نه لرل، پلار مې مولوی تاج محمد نومید او په مهتمم صیب مشهورو. دې په پخواني صوبه سرحد کې د ټولو اسلامي مدرسو رئیس اومهتمم و ، دده تعلیمي معیار ډیر اوچت و ، اودانګریزۍ اوعربی ژبې لوی فاضل و.

په نویو علوموکې یې (B,A) درجه اخیستی وه.

لس کاله یې په هند کې دعربی علوموپه زده کړه تیرکړل ،اوپه اخرکې ترې دخپل وخت یو زبردست سیاسي عالم ، مبلغ ، مجاهد ، مدرس او زاهد جوړشو. زمونږ په نژدی کورنۍ کې نور څوک پوهان او عالمان نه دي تیرشوی یوازې زما دپلارنه وروسته دا سلسله شروع شوې ده.

ده په خپل وخت کې دنوروعالمانو او ملګرو په مرسته ډیر دیني اومذهبي تبلیغونه کړی او دملک او قام له پاره یې ډیرلوړ خدمتونه کړی دي. زما پلاردمومندو په (سره کمر) کې استوګنه لرله، اوځه زمانه په (کمانګرۍ) کې هم اوسیده، په ازاد سرحد کې هم دده دیني، مذهبي اوقومي خدمتونه ترلمرښکاره دي.

مهتمم صاحب دمنګلودبغاوت په کال (۱۳۰۳) ل دترنګزوحاجی سره هلته تللی و ، دغورږله درده په خوست کې وفات اوهلته دعسکري چاونۍ ترڅنګ په یوباغچه کې خاوروته وسپارل شو.(۱۹: ۳۵ ، ۴۳)

پښتوژبه چې اوس کوم مقام اونوم لری دا ټول دپوهاند صاحب او دهغه دملګرو دکوښښونو برکت دی، هغه په عملي اونظري دواړو برخوکې پښتوته خدمت کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند صاحب تر (۸۰) زیات اثار د پښتوژبې په هره برخه کې مونږ ته میراث پریښي دي په پښتو او دری ژبو سربیره په عربي او اردو ژبو هم پوهیده مقالې او مضامین ورباندې لیکل او ترجمې ورڅخه کړی دی.

د پښتوژبې د ترقی او پرمختګ اساس چې په دولتي او سیاسي سطحه وزیر محمدګل خان اینښی و ددوام او پرمختګ چارې یې د دغه پنځو ادبي ستورو پوهاند عبدالحی حبیبي، استاد قیام الدین خادم، استادګل پاچا الفت، عبدالروف بینوا او پوهاند رښتین په غاړه وی. (۱۸: ۸۷)

پوهاند رښتین د خپل رسمي ماموریت په لومړنیو کلونو یعنی (۱۳۱۸ نه تر ۱۳۳۲) پورې دوطن دوستی او د پښتون قوم دیووالی په روحیه اشعار هم ویلی دي چې یوه ورکوټی مجموعه یې د (خوږې وږمې) په نوم (۱۱۱) مخونو کې په ۱۳۲۱ کال چاپ شوې چې دلته یې مونږ یو څو شعره رانقلوو.

پاکه هغه خاوره ده او سي چې پښتون پکې
خوند له حده زیات لري مرګ وي که ژوندون پکې
واړه پښتون یوګنو، وي چې په هرځای کې دوی
ګوتې دیولاس دي ټول، نشته دی بیلتون پکې

په دې شعري مجموعه کې ځینې عشقي شعرونه هم ترسترګو کیږي لکه:

چې مې عشق رهنما د دین دنیا شو
نور حاجت مې دلاربنود او رهبر نشته

******

که مې ستا خمارې سترګې وی لیدلې
درښتین په زړه به پاتې ارمان نه وی

خوږې وږمې (۵) مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

یاداچې:

ستاد سترګو په جهان نشته ساهو
خلک خوشی صفت کاندي د آهو
سپین رخسار دې هسې چارې په ما وکړی
چې د عشق په دریاب یې کړم لاهو
له غیرته مې سور اور په تن بلیږي
چې دلیچو همنشین دی وي باهو
چې نسبت یې ستا د شونډو سره شته دی
ځکه خورم نازکې پانې د کاهو
په کوم ځای کې چې د حسن جلوه ګرشي
له تعجبه خلک جوړ کاندي هاهو
د میړانې او همت داسې ستاینه کوي:
د همت توره ترملا کړه ډیربه ښه وي
پرې حاصله مدعا کړه ډیربه ښه وي
د همت په وسله ځان پوره سمبال کړه
د وطن محبوب اشنا کړه ډیربه ښه وي
پردی کټ ترنیمو شپو وي درته وایم
د استوګنې ځای پیدا کړه ډیربه ښه وي

خوږې وږمې (۱۸) مخ

اروابناد پوهاند رښتین د نظم څخه د نثر و خواته ډیر توجه درلوده د خپل یو غوره ادبي نثر د کتاب په مقدمه کې داسې وایې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(... نثر دیوې ژبې له پاره ډیر ضروري دی ځکه چې بې له نثره یوه ژبه پرمخ نه شي تلای ، په نظم سره دژبې خوند او کیف زیاتیږي مګر په نثر سره دژبې پانګه او ذخیره زیاتیږي.
همدا سبب دی چې پرمختللی ژبې دنثر مرغلرې زیاتې لري.....)

ارواښاد نثر ډیر پوخ معیاری او دنثرلیکنی په برخه کې دکمال برید ته رسیدلی و.

ارواښاد استاد پوهاند صدیق الله رشتین دخپل ادبي ژوند په اوږدو کې ګڼ شمیر منثور آثار کښلي دي چې دڅومره والي او څرنګوالي (کمیت او کیفیت) دواړوله پلوه دپوره پاملرنې وړدي.

الف) سفرنامی:

پوهاند رښتین دخپل ژوند په اوږدو کې یوزیات شمیر سفرنامې کښلي دي. دغه سفرنامې که له یوې خوا زموږ دلوستونکیو لپاره دبیلا بیلو سیمو او ځایونو اوهیوادونو په پیژندنه کې ارزښتمن ګڼل کیږي، داستاد رښتین د روان او خواږه نثر دبیلګو په توګه هم خپل ارزښت ساتي. داستاد په لیکلیو سفرنامو کې دغه یې موږ ته څرګندې دي

۱- دننګرهار ننداره ،۲- دهند سفر ، ۳- دکتغن سفر ،۴- دخوست لیدنه ، ۵- دبدخشان ننداره ، ۶- دالیشنګ او الینګار ننداره ، ۷- دعشق آباد سفر ، ۸- دشوروي اتحاد سفر ، ۹- دمصر سفر ، ۱۰- دپیښنور سفر.

له دغو څخه یې ځینې سفرنامې دهیواد په مطبوعاتو کې خپرې شوې دي او ځینې دهغه دآثارو په بیلابیلو فهرستونو کې راغلې دي.

ب - ادبي ژباړې:

پوهاند رښتین دآثارو په فهرستونو کې دیو شمیر ادبي منثورو آثارو دژباړو یادونه هم شوې ده ، لکه: دمینو هنداره او دزلمو وظیفې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(دمینو هنداره) په عربي ژبه دابراهیم ذکی الساعی، لیکنه ده ، چې استاد رښتین په پښتو نثرژباړلې او په ۱۳۳۴ لمریز کال کې په کابل کې د پښتوټولنې له خوا چاپ شوې ده.

ج - ډرامې:

اروابناد استاد رشتین یو شمیرډرامې او ننداري هم لیکلې دي او په دې توګه یې د پښتوډراموپه تاریخي بهیرکې هم خپل نوم ثبت کړی دی. موږ ته یې په آثاروکې د پښتنې میرمنې (په نوم د یوې ډرامې څرک لګیدلی دی.)

د - ادبي نثرونه:

پوهاند رښتین یوزیات شمیرادبي نثرونه لیکلي دي. دهغه زیاتره ادبي نثرونه دخوږه اوپه زړه پوری روان پښتو نثرغوره بیلګې دي. دهیواد په مطبوعاتوکې یې ګڼ شمیرادبي نثرونه د ادبي ټوټو او بیلابیلوتاریخي، اجتماعي، انتقادي نثرونوپه بڼه خپاره شوي دي. دغه رازیې دادبي نثرونودغه ځانګړې ټولګی (مجموعې) هم خپرې شوې دي:

۱- دژوند پلوشي، ۲- دښکلاوږمه.

هـ - ادبي لیکونه:

پوهاند رښتین دځانګړیوادبي لیکونوټولګه ده. نوموړې مجموعه ، اروابناد رشتین په ۱۳۷۱ لمریزکال کې چاپ ته چمتوکړې وه. دیو شمیرکورنیواو بهرنیوپوهانوهغه لیکونه په کې راغلې چې استاد رشتین ته یې لیکلي وو. دغه راز، په پای کې استاد بینواته د استاد رشتین یواوږد لیک په کې راغلی دی. دغه اثرپه ۱۳۷۳ لمریزکال کې په پیښورکې د دانش کتابتون له لوري چاپ او خپورشوی دی.

داروابناد استاد رشتین نثردیولړځانګړنولرونکی دی. لکه:

- دغه نثرخوږ، روان او ساده دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- تاریخي او ټولنیز مسایل هم د موضوعاتو له درونډ والي سره سره په روانه ژبه مطرح شوي او کښل شوي دي.
- جملې یې لنډې لنډې دي او مطلب په غوښه توګه په کې بیان شوی دی.

ډهیري استعارو او کنایو خواته ډېره پاملرنه نه ده په کې شوې.
دداغو نثرونو موضوعګانې ژور تاریخي، ټولنیز، اخلاقي او حتی سیاسي ارزښتونه لري.

خپله پوهاند رشتین دخپلو نثرونو ځانګړنو ته اشاره لري او یو ځای دخپل یو نثر په اړه لیکي: (دا نثرخو څه قدر ادبي رنګ او خوند لري، مګر زما نور نثرونه دژبنیو ځیړونو دپاره اسان او ساده شکل لري او دکنایو او استعاروا ړخ په کې کمزوری دی. وجه یې دا ده چې علمي شیان په اسانه ژبه لیکل سودمنه
خبره ده. زه کله کله دتوروا و کلمو په سپېڅلتیا کې دومره ګیرشم، چې معنی خپل اهمیت بایلي او فکر دلفظونو په لومه کې ونښلي.) پوهاند رشتین او دهغې دورې دیو شمیر نورو لیکوالو دنثر همدغه مخکښ ارزښتونه دي چې دپښتو نثر د تاریخي بهیر څېړونکو دوی د نثر د جلا سبکونو ایجادوونکي او مخکښان ګڼلي چې پرراتلونکیو یې خپل اثرات لرلي دي.(۲: ۲۴۷)
اوس به دموضوع په اړه دهغوی د نثر یوه نمونه هم دلته را وړو.
څوک ګرم دي ؟
هغه څوک چې په یوه موضوع کې دلیل او منطق ته غوږ نه نیسي
هغه څوک چې د څوکۍ په زور دبل ملامتولو کوښښ کوي
هغه څوک چې پردې پټې په پښو کوي او سترګې پټوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه څوک چې حلال حرام یو شان رانغاړي.
هغه څوک چې حق په زور ثابتوي.
هغه څوک چې غریب او مظلوم ځوروي.
هغه څوک چې دیار اشنا سره هم په ټګۍ روان وي.
هغه څوک چې هم دغله ملګری وي هم دمله.
هغه څوک چې په دوو بېړیو پښې ږدي.
هغه څوک چې اوښان په بډه وهي.
هغه څوک چې پیلان ساتي او دروازې نګې نه جوړوي.
هغه څوک چې دپښتنو سره په چل ول او ټګۍ چلیږي.
هغه څوک چې یو ته وایې ستایم او بل ته وایې ستا.
هغه څوک چې سرونو خوشتوي او یو هم نه خریي.
هغه څوک چې وایې یو څه او کوي بل څه.
هغه څوک چې دین په دنیا ، ملت او قوم په پردو خرڅوي.
هغه څوک چې غوږونه لري او سترګې نه لري.
هغه څوک چې دځان په ګټه کې دقوم ضرر لټوي.
هغه څوک چې ملت خفه کوي او ځوتنه خوشحالوي
هغه څوک چې په رسمي کارونو کې دوستي او اشنایې چلوي
هغه څوک چې دمیزاوچوکې ناوړه استفاده کوي.
هغه څوک چې پښتون جګیدو او ویښیدو ته نه پریږدي (۱۲: ۳)

دپوهاند صاحب دنثرپه اړه ډاکترښاغلی راج ولی شاه خټک د پیښور د پښتو اکیډیمی پخوانی مشرداسې وایې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

(...کوم بنیادي کارچې دې مشرانو کړی دی.هغې پښتو ددې جوګه کړه چې د یوملت قامي، سرکاري او دفتري ژبه وګرځي.
دا کتـــاب (دښــــکلاو ړمه) د رشــــتین صــــاحب د تخلیقــــی او فنـــی نثر د مضامینو مجموعه ده، د تکل او انشایي انداز په دې نثر کې چې که یو خوا د مضمون ښکلا بریښي نو ورسره د فني نثر یوه ښکلې پسته او خوږه ژبه هم ده .....)
(د ښکلا و ږمه) (۱۰) مخ.
انځور صاحب د پوهاند رښتین د نثر د ښیګڼو په اړه لیکی:
(... د استـاد رښـتین نثر د هغـه مهـال د ادبـی یـون او پرمختـګ پـه پـام کـې ساتلو سره خوږ، ساده او روان ادبي نثر دی دهمـد غو اسـتادانو لـومړنی ارزښتمني هڅې د دې سبب شوې چې زمونږ ادبي یون د ښایست پـه نویـو وریښمینو لارو روان شی او لا په زړه پورې او اغیزمنه بڼه غوره کړی.)
دعلامه پوهاند رښیتن بابا یاد **۲۵۴** مخ
پوهاند صاحب په شخصي لحاظ ښه میلمه پالونکی ،صادق اوبې ریا سړی و.
په عقیده کې ډیر ټینګ او سخت انسان و، دخپلې وظیفی تل پابند او پـه ملګرتوب کې غښتلی او کلک و، څه یې چې لرل هغه بـه یې د ملګرو سره یوځای خوړل ،خبرې یې کمې کولی، خوعمل یې زیات کاوه.
نومورې به تل خپلو ویناو کې د پښتنی خویونو او صفتونو یادونـه کولـه چـې پخپله یې هم دغه ټول خویونه اوصفتونه درلودل.(۱۴: ۳۳۷)
پوهانـد صـاحب د پښـتوژبې د علمـي کیدو، ملي کیدو او رسمي کیدو لـه پاره بې سارې هلې ځلې کړی او ویل به یې:
پښتو ووایي، پښتو ولیکئ اوپښتوو کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رسمي ماموریت دوره

پوهاند صدیق الله رښتین دلومړي ځل لپاره په ۱۳۱۸ لمریز کال د سنبلې په میاشت کې د ماموریت دوره پیل کړه چې تردې وروسته یې جلا جلا چارې په دې ډول دي.
په ۱۳۱۸ ل کال په سنبله کې د کابل ادبي انجمن (پښتوټولنې) غړی.
په ۱۳۲۰ ل کال د پښتوټولنې د قواعدو د څانګې مدیر.
په ۱۳۲۱ ل کال په ثور کې د پښتوټولنې د معاون کفیل او د لغاتو او قواعدو څانګې مدیر.
په ۱۳۲۲ ل کال په سنبله کې د پښتو دایرت المعارف د څانګې آمر.
په ۱۳۲۵ ل کال په اسد کې د مطبوعاتو د ریاست د نشراتو د لومړۍ څانګې مدیر.
په ۱۳۲۷ ل کال په سنبله کې د پښتوټولنې عمومي معاون او د پښتو دایرت المعارف آمر.
د ۱۳۲۵ ل کال څخه تر ۱۳۲۹ ل کال تر اخره پورې سربیره په پورتینو وظایفو د ادبیاتو په پوهنځي کې د استادی دنده هم سرته رسوله.
په ۱۳۳۰ ل کال د حمل میاشت کې د پښتوټولنې عمومي مدیر شو.
په ۱۳۳۴ ل کال د حمل په میاشت کې د پښتوټولنې رئیس وټاکل شو.
په ۱۳۳۵ ل کال په جوزا کې د ادبیاتو د پوهنځي رسمي استاد او د پوهنې وزارت د مشاور په توګه وټاکل شو.
په ۱۴۳۲ ل کال د پوهنوال په علمي رتبې ومنل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۳۴۰ ل کال يې د پوهاند علمي رتبې ته ترفيع وکړه.
په ۱۳۴۲ ل کال د سرطان په مياشت کې په دويم ځل د پښتو ټولنې رئيس وټاکل شو، چې دا دوره يې لس کاله وه.
په ۱۳۵۲ ل کال د سنبلې په مياشت کې تقاعد ورکړی شو.
په پورتنيو دندو سربيره يې له ۱۳۲۸ ل کال څخه تر ۱۳۲۹ ل کال پورې په کابل راډيو کې ديو خصوصي پروګرام چلوونکی و.
په ۱۳۲۹ ل کال کې د هيواد ورځپاڼې چلوونکی.
په ۱۳۳۳ ل کال څخه تر ۱۳۳۷ ل پورې د مازديګر له خوا په کابل راډيو کې ديو مخصوص پروګرام (پښتونستان) د کميټې غړی و.
د ۱۳۳۶ د ميزان له مياشت څخه تر ۱۳۴۰ ل کال پورې د کابل راډيو د رنګارنګ پروګرام چلوونکی و.
په ۱۳۳۱ ل کال کې د زيري جريدې د دويمې دورې مؤسس.
د ۱۳۴۳ ل کال څخه تر ۱۳۴۸ ل کال پورې د کابل راډيو د ادب وږمو چلوونکی و.
د ۱۳۴۰ – ۱۳۴۴ ل کال پورې دوږمې مجلې د کتونکی ډلې غړی.
د ۱۳۳۷ ل کال څخه تر ۱۳۴۲ ل کال پورې د پوهنتون د عالی شورا غړی.
۱۳۲۱ ل کال د پکتيا دوړانګې جريدې مؤسس.
۱۳۲۲ ل کال کې د فراه سيستان د جريدی مؤسس او لومړی چلوونکی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په علمي غونډو او کنفرانسونو کې ګډون

پوهاند رښتين په ډيرو داخلي او خارجي غونډو او کنفرانسونو کې برخه اخيستې ده، په دې لړکې پخواني شوروي اتحاد ، ايران ، مصر ، هند او پيښور ته تللى.

او په دې هيوادونو کې علمي ويناوې کړې دي چې په وروسته ډول ښودل کيږي.

۱- ۱۳۲۹ ل کال د هند د پښتون په لويې جرګې کې په دهلى او جمشيد پور کې ويناوي کړي دي.

۲- په ۱۳۳۱ ل کال په اسد مياشت کې د پښتو نولى په باب د مطبوعاتو په سالونو کې وينا کړې ده.

۳- په ۱۳۳۲ کال د پښتوليک دود په باب د پيښور په پښتو اکاډيمى کې وينا کړې ده.

۴- په ۱۳۳۲ ل کال په عقرب کې د يو کلتوري هئيت د مشر په توګه شوري اتحاد سفر کړى او د پوشکين په باب يې په مسکو کې وينا کړې ده.

۵- په۱۳۳۷ل کال د دلو په مياشت کې مصر ته تللى او د اسکندرې د ادب په پوهنځي کې د پښتو په باب وينا کړې ده.

۶- په۱۳۳۸ل کال کې د مسکو د ختيځ پيژندنې په انستيتوت کې د پښتو په باب يو اوږد کنفرانس ورکړى دى.

۷- په ۱۳۴۲ ل کال په ميزان کې د خواجه عبد الله انصارى په نړيوال سيمينار کې چې په کابل کې جوړشوى و ، د تصوف په باب وينا کړې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- په ۱۳۴۳ ل کال په عقرب کې د جامي په کاليزه کې د جامي او پښتانه ادیبان په نامه وینا کړې.
۹- په ۱۳۴۴ ل کال په اسد کې د پيښور پوهنتون په سيمينار کې د پښتو د نثر او ګرامر په باب وينا کړې.
۱۰- په ۱۳۴۴ ل کال د حوت په میاشت کې د ډهلي پوهنتون د پارسي ادبیاتو په څانګه کې د پښتو ادبیاتو په باب وینا کړې ده.
۱۱- په ۱۳۴۵ ل کال په اسد کې د خوشحال خان په سیمینار کې د خوشحال خان د نثر په باب یو کنفرانس ورکړی دی.
۱۲- ۱۳۴۶ ل کال په جوزا کې چې د قلمي نسخو یو نړیوال سیمینار جوړ شوی و د پښتو د قلمي نسخو په باب یو اوږد کنفرانس ورکړی دی.
۱۳- په ۱۳۴۸ل کال په جوزا میاشت کې د تاشکند د ختیځ پیژندنې په انستیتوت کې د پښتو ادب په باب وینا کړې.
۱۴- په ۱۳۴۹ ل کال په اسد میاشت کې د خوشحال خان ختک په دویم نړیوال سیمینار کې د خوشحال د نثر په باب وینا کړې.
۱۵- په ۱۳۵۱ ل کال په میزان میاشت کې د مرکزي اسیا د کلتور په غونډه کې د پښتو او پارسي د ارتباط په باب وینا کړې.
۱۶- په۱۳۵۲ل کال د جوزا په میاشت کې د البیروني د زرم تلین په غونډه کې د ده د ژبپوهنې په باب وینا کړې.
۱۷- په ۱۳۵۴ ل کال د قوس په میاشت کې د پښتو څیړنو په نړیوال کنفرانس کې وینا کړې.
۱۸- په ۱۳۵۶ ل کال د اسد په میاشت کې د پښتو د چاپي اثارو په سیمینار کې وینا کړې.(۱۱: ۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستاینلیکونه او نښانونه

پوهاند رښتین دخپلو علمي او ادبي لیکنو دکښلو پر اساس په یو لړستاینلیکونو اونښانونو باندې هم لمانځل شوی دی.
په ۱۳۲۷ل کال دصدارت له خوا دوهمه درجه ستاینلیک ورکړی شوی.
په ۱۳۳۳ل کال دمطبوعاتو له خوا دریمه درجه ستاینلیک ورکړی شوی.
په ۱۳۳۸ل کال دپوهنې وزارت له خوا دپوهنې مډال ورکړی شوی.
په ۱۳۴۵ل کال دپوهنې وزارت له خوا درښتین طلایي نښان ورکړی شوی.
په ۱۳۴۹ل کال ورته دپوهنې وزارت له خوا دنمانځنې پاڼه او دوه میاشتې بخشش ورکړی شوی.
په ۱۳۴۳ل کال ورته دلویې جرګې دغړیتوب نښان ورکړی شوی دی.
په ۱۳۲۷ل کال یې یو ادبي نثر (نوی کال نوی زیری) ترعنوان لاندې دپښتو او پارسي مقالو په ډله کې لومړی درجه مطبوعاتي جایزه ګټلې ده، دقضاوت دهئیت غړي- شهید محمد هاشم میوندوال، اروابناد عبدالرحمن پژواک او مرحوم سید شمس الدین مجروح وو.
په ۱۳۴۰ل کال دننګرهار ورځپاڼې له خوا یو ستاینلیک ورکول شوی.
په ۱۳۴۲ل کال دانیس ورځپاڼې له خوا ستاینلیک ورکول شوی.
په ۱۳۷۵ل کال دننګرهار پوهنتون دژبو او ادبیاتو پوهنځي له خوا ستاینلیک او هم دځلیدونکی لمراداري له خوا هم ورته ستاینلیک ډالی شوی دی. (۱۱: ۴)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین اثار

دارواښاد پوهاند رښتین د ټولو اثاروپه اړه پوهاند ډاکترزیور (دلوی استاد پوهاند رښتین یاد)کتاب کې د (۴۵۵) مخونو کې یوه اوږده علمی مقاله دلوی استاد پوهاند رښتین ادبي هلې ځلې ترعنوان لاندې لیکلی اودهغه په اثارویې تحلیلي څیړنه کړې ده. همداشان ښاغلي ازمون هم (د پوهاند رښتین ژوند هنداره) لومړی څپرکې د پوهاند رښتین ژوند اوادبي هلې ځلې ترعنوان لاندې داموضوع ښه په تفصیل سره څیړلی ده ،ښاغلي سرمحقق زلمی هیوادمل صاحب هم دازاد افغانستان مجلې لومړی کال دویمه ګڼه کې داموضوع په تفصیل سره څیړلی ده.

دلته یې اوس مونږ یوازې داثارو دنومونو فهرست وړاندې کوو.

لومړی چاپ شوي اثار:

۱- پښتانه شعراء دوهم ټوک ۱۳۲۱ ل کال

۲- پښتو ادب تاریخ -------- ۱۳۲۵ ل کال

۳- پښتوژبې د شپږم سمسترکلي...... ۱۳۳۳ ل کال

۴- د پښتو کلی لومړی لیار ښوونکی...... ۱۳۲۲ ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵- پښتو اشتقاقونه او ترکیبونه........ ۱۳۲۶ل کال
۶- پښتو ګرامر اول ټوک......... ۱۳۲۷ل کال
۷- د عبدالحمید مومند دیوان تدوین او مقدمه.. ۱۳۳۱ل کال
۸- د خوشحال خان خټک بازنامه....... ۱۳۳۲ل کال
۹- د پښتو قیصې...... ۱۳۳۱ل کال
۱۰- نوی ژوند .... ۱۳۳۱ل کال
۱۱- د پښتون یار......... ۱۳۳۱ل کال
۱۲- د معارف د دویم ټولګي پښتو قرائت څو ځلې چاپ
۱۳- د معارف د دریم ټولګي پښتو قرائت څو ځلې چاپ
۱۴- د معارف دریم ټولګي دینیات څو ځلې چاپ
۱۵- د معارف د شپږم ټولګي دینیات څو ځلې چاپ
۱۶- د معارف د دولسم ټولګي پښتو څو ځلې چا پ
۱۷- د پښتو مصدرونو لارښود .... ۱۳۴۴ل کال
۱۸- د هند سفر.......... ۱۳۳۴ل کال
۱۹- د مینو هنداره......... ۱۳۳۴ل کال
۲۰- د ژوند سندره .... ۱۳۳۸ل کال لومړی چاپ او دویم چاپ ۱۳۸۵ل
۲۱- د پښتو نخوا پیښې .... ۱۳۳۰ل کال
۲۲- ژبښودنه. .... ۱۳۴۲ل کال
۲۳- پښتو عروض....... ۱۳۴۴ل کال
۲۴- د خوشحال طب نامه........ ۱۳۴۴ل کال
۲۵- د جلال الدین تذکره........ ۱۳۱۸ل کال
۲۶- نني لیکوال......... ۱۳۱۸ل کال
۲۹- د پښتو ادبیات تاریخ ۱۳۱۸ل کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۰ – د پښتو ادب دری ادبي کورنۍ .... ۱۳۲۲ ل کال
۳۱ - د پښتو او سانسکریت نیږدیوالی ...... ۱۳۲۵ ل کال
۳۲ - شیرشاه سوري .... ۱۳۳۴ ل کال
۳۳ - تاریخچه ادب پښتو......... ۱۳۳۳ ل کال
۳۴ – دفراه پیژندنه........ ۱۳۲۲ ل کا ل
۳۵ - دعلیخان پیژندنه...... ۱۳۳۲ ل کال
۳۶ - د پښتو قلمي نسخې .... ۱۳۴۷ ل کال
۳۷ - پښتو پیژندنه........ ۱۳۵۶ ل کال
۳۸ - دالماتا سفر....... ۱۳۵۱ ل کال
۳۹ - داریانا دایرت المعارف پښتوژباړه
۴۰ - پښتو نثر......... ۱۳۲۰ ل کال
۴۱ - د پښتو قلمي نسخو دخیړني لاربنود .... ۱۳۴۷ ل کال
۴۲ - دکتغن سفر........ ۱۳۳۰ ل کال
۴۳ - پښتني لاربنود ..... ۱۳۵۶ ل کال
۴۵ - روښان ستوری.... ۱۹۸۷ م کال
۴۶ - نومیالي پوهان او غازیان.... ۱۹۸۸ م کال
۴۷ - د پښتو تاریخي سیمینار....... ۱۹۸۷ م کال
۴۹ - د پښتو نثرهنداره...... ۱۳۴۲ ل کال
۵۰ - نوې خیړنه........ ۱۳۵۸ ل کال
۵۱ - ادبي او تاریخي سمونې .... ۱۹۹۲ م کال
۵۲ - د پښتو ادبي مکتبونه........ ۱۳۶۲ ل کال
۵۳ - ادبي لیکونه........ ۱۳۷۳ ل کال
۵۴ - دمهتمم ژوند .... ۱۹۹۸ م کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵۵- پیاوړي شاعران...... ۱۹۹۳م کال
۵۶- د ننګرهار ننداره........ ۱۳۷۴ل کال
۵۷- لرغوني پښتو......... ۱۳۷۳ل کال
۵۸- پښتو ګرامرلومړی او دویم ټوک
۵۹- دژوند پلوشې........ ۱۹۹۵م کال
۶۰- نوميالي شاعران........ ۱۳۷۰ل کا ل
۶۱- داشعاروډولونه....... ۱۳۷۴ل کال
۶۲- خوږې وږمې....... ۱۳۶۱ل کا ل
۶۳- دښکلا وږمه.. ۱۹۹۲م کال
۶۴- غوره کتنه اونوی کتنه........ ۱۳۸۳ل کال

يادونه: نوی کتنه او غوره کتنه دوه اثره په يوټوک کې چاپ شوی.

دويم ناچاپ آثار:

۱- پښتنې ميرمنې (ډرامه)
۲- دژوند پلوشې دوهم ټوک
۳- په هند کې پښتو کتابونه
۴- خپلواک ژوند
۵- نړيوال کنفرانسونه
۶- د شوروي سفر
۷- د مصرسفر
۸- زما ژوند اوهلې ځلې
۹- انوک اردن
۱۰- دهيواد ننداري
۱۱- دزلمووظيفې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲- د ربښتين ژوند پيښې.
۱۳- د بدخشان ننداره کابل مجله کې چاپ
۱۴- د الينګار او اليشنګ ننداره کابل مجله کې چاپ
۱۵- د خوست ليدنه کابل مجله کې چاپ
۱۶- د عشق آباد سفر کابل مجله کې چاپ
يادونه: د پورته څلورو سفرنامو يادونه ښاغلي سرمحقق زلمی هيوادمل صاحب د آزاد افغانستان مجلې په دويمه ګڼه (۷۹) مخ کې راوړی ده.
همدارنګه پوهاند ربښتين د اثارو يوه زياته برخه د هيواد په مطبوعاتو کې د مقالواو مضامينو په بڼه خپاره شوې چې ځينو مضامينو ته يې کتابی شکل ورکول شوی خو د اسې مضامين يې هم پاتې دي چې په دې کتابونو کې نه دی راغلی که هغه مضامين راټول شی نو کيدای شي چې د پوهاند صيب په کتابونو او اثاروکې به نوره اضافه هم وشی.(*)
هغه کتابونه چې جايزې اخيستی دي په لاندې ډول ښودل کيږي:
۱- پښتنې تورسرې: ۱۳۱۸ ل کال د اقتصاد دريمه درجه جايزه.
۲- د حميد ديوان تدوين او مقدمه: ۱۳۲۰ ل کال د اقتصاد اوله درجه جايزه.
۳- خوږې قيصې: ۱۳۲۲ ل کال د اقتصاد څلورمه درجه جايزه.
۴- د پښتو ادب تاريخ: ۱۳۲۳ ل کال د خوشحال اوله درجه جايزه.
۵- د پښتو لومړی ليارښوونکی: ۱۳۲۴ ل کال د اقتصاد اوله درجه جايزه.
۶- د پښتو اشتقاقونه: ۱۳۲۵ ل کال د اقتصاد دوهمه درجه جايزه.
۷- د زلمو وظيفی: ۱۳۲۵ ل کال د اقتصاد دريمه درجه جايزه.

---

*د پوهاند صاحب په اثاروکې په دې نوم دکوم اثرذکرنشته خودژوند پلوشې په نوم لومړی او دويم ټوک لری چې لومړی ټوک يې په ۱۹۹۵ع کال په پيښورکې چاپ شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۸- د پښتو نثر: ۱۳۲۶ ل کال د اقتصاد څلورمه درجه جایزه.
۹- ځلاندې پلوشې: ۱۳۲۶ ل کال د اقتصاد دریمه درجه جایزه.
۱۰- د پښتنو مجاهدې: ۱۳۲۷ ل کال د خوشحال دریمه درجه جایزه.
۱۱- نوی ژوند: ۱۳۳۱ ل کال د خوشحال لومړی درجه جایزه.
۱۲- هند سفر: ۱۳۳۲ ل کال د رحمان بابا لومړی درجه جایزه.
۱۳- پښتو خیرنه(پښتو پیژندنه): ۱۳۳۳ ل کال د خوشحال دریمه درجه جایزه.
۱۴- د اشعارو ډولونه: ۱۳۳۴ ل کال د خوشحال څلورمه درجه جایزه.
۱۵- د پښتو نثر هنداره: ۱۳۴۲ ل کال د سید جمال الدین دوهمه درجه جایزه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین مړینه او مزار

ارواښاد پوهاند رښتین د ژوند وروستي کلونو دهیواد په روان ناورین کې دناروغتیا په حال کې تیرکړل، چې د دې ناروغی څولاملونه وو چې یولامل یې تنظیمي او خپلمنځي جنګونه او زیاتې مرګ ژوبلې وې.
بل لامل یې دهیواد څخه په مهاجرت مجبورکیدل و.
او دریم لامل یې دهغه وخت دد وولسیزو د چاروا کوبې کفایتي او ناپوهي وه.
دهمدې ناخوالو پر اساس ورته دزړه ناروغي پیدا شوه او بالاخره د ۱۳۷۷ ل کال دلیندۍ دمیاشتې په پنځمه نیټه د پنجشنبې په ورځ دولس نیمې بجې دپېښور په جرنیلي (R,H) روغتون کې د (۷۹) کالو په عمرپه حق ورسید.
(انا الله وانا الیه راجعون)
دمرحوم دجمعې مبارکه شپه په خپل کور حیات آباد کې راغله او دجنازې لمونځ یې دجمعی په ورځ (۹) بجې دلیندۍ دمیاشتې په شپږمه نیټه دحیات آباد په څلورم فیزکې دکوزې او برې پښتونخوا دګڼو لیکوالوادیبانو ،قومي مشرانو، دوستانو او خپلوانو په ګډون کولو سره اداشو.
دجنازی لمانځه وروسته نومیالي لیکوال او قومي مشراجمل خټک او پوهاند محمدرحیم الهام دارواښاد په ژوند او ادبي هلوځلو باندې رڼا واچوله ورپسې د پوهاند صاحب دوو زامنو، الحاج فضل الله رښتین او پوهنمل شیرخان رښتین لنډې خبرې وکړې له (۹) بجو وروسته دارواښاد جنازه پورته او دخپل وصیت سره سم دننګرهارولایت دبهسودو په ولسوالی کې خاوروته وسپارل شود جنازې دښخولو په مراسموکې یې هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دننګرهارولایت زیات شمیرمنورینو ، دننګرهارپوهنتون استادانو محصلینواوګڼ شمیرفرهنګیانو ،دوستانواوخپلوانو ګډون کړی و .
داروانښاد فاتحه دلیندۍ دمیاشتې په (۱۲) نیټه ۱۳۷۷ل کال دپیښورپه سپین جومات کې واخیستل شوه چې دکوزې اوبرې پښتونخوالوی لوی دولتي اوقومي مشرانوپکې برخه اخیستې وه.
دفاتحې په پای کې دافغانستان دمطالعاتو د مرکز مشر پروفیسر رسول امین او جهادي مشرقاضي محمد امین وقاد داروانښاد په خدمتونوباندې رڼا واچوله.
همدارنګه داروانښاد فاتحه دننګرهارولایت په سپین جومات اودکابل پوهنتون اوعلوموااکاډمۍ له خوا دکابل دشیرپورپه جومات کې واخیستل شوه.
همداشان دهیواد څخه بهر اوداخل په نورو ولایتونو کې هم داروانښاد د ادبي، فرهنګي اوعلمي خدمتونو په اړه درنې تعزیتي غونډې او کنفرانسونه جوړ شوی دي.
پوهاند رښتین دوه زامن او درې لوڼه لرې چې مشرزوی یې الحاج فضل الله رښتین او کشرزوی یې پوهنمل شیرخان رښتین چې په یوه ترافیکي پیښه کې شهید شوی دی او نوراولادونه یې دخدای په فضل تراوسه حیات دي.
دپوهاند رښتین مرکې
اروانښاد پوهاند رښتین دخپل ژوند په ادبي بهیرکې یوشمیرادبي اوسیاسي مرکې د راډیو ، تلویزون او مختلفو ورځپاڼوجریدو اومجلوسره دژوند په وروستیولسوکلونوکې کړی دي دامرکې ټولې ګټورې او دمعلوماتو څخه ډکې دي ځکه چې دیوې خوا پکې دپښتوژبې ادبي

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهیر خیرېل شوی او له بلې خوا دځوان نسل لپاره د پښتو ژبې د پرمختګ په اړه مهمې سپارښتنې شوی دي.
پوهاند صاحب له ډیرپخوانه د کابل رادیو سره همکاري لرله ،هلته یې په مختلفو وختو کې مختلف پروګرامونه چلولی دي، کیدای شي چې په هغه وخت کې یې هم کومه یوه مرکه کړی وي.
په وروستیو وختونو کې یې د (بي، بي ،سي) راډیو سره هم مرکه کړی وه.
د ننګرهار د شاعرانو او لیکوالو له خوا ورسره په ۱۳۷۴ل کال د ثور په میاشت کې د پوښتنو او ځوابونو په بڼه یو ادبي بندارجوړ شوی و چې د ننګرهار د تلویزون له لارې خپور شوی.
دهمدې تلویزون له لارې یوبل ادبي پروګرام هم په ۱۳۷۵ل کال د حمل په میاشت کې د پوهاند رښتین د پیژندنې په نامه دوه ساعته ادبي خپرونه خپره شوی چې لومړی برخه یې د پوهاند رښتین سره ناسته ولاړه د خاطرو په بڼه چې خیړنپوه عبدالله بختاني ، پوهاند ډاکترزیور، محمد آصف صمیم ، روغمن صاحب او داود شهید د پوهاند صاحب په اړه د خپلو خاطراتو څرګندونې کولی.د دې پروګرام دویمه برخه د پوهاند صاحب سره مرکې ته ځانګړې شوې وه.
ماکوښښ وکړچې د دغه مرکوویدویي کاپي ترلاسه کړم، خو د ځینو ستونزو له امله په دې کاربریالی نشوم.
کومې مرکې چې پوهاند صاحب د اخبارونو ، جریدو او مجلو سره کړې وې هغه مې اکثره راټولې کړی چې تعداد یې ترلسو پورې رسیږي– په دې مرکو کې یوه مرکه دری ځلې تکراري خپره شوې چې مونږ له هغه تکراري مرکو څخه یوازې یوه مرکه دلته رانقل کړی ده.
نو پردې اساس په دې فصل کې یوازې اته مرکې په تاریخ وار ډول وړاندې شوی دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین مرکې

له جرګې مجلې سره د پوهاند صدیق الله رښتین مرکه

د پښتو ژبې او ادب ځلانده ځیره
مرکه کوونکی: سارا بیاباني
نومیالی فرهنګي او علمي شخصیت پوهاند استاد صدیق الله رښتین زمونږ د پښتو ژبې او ادب د آسمان هغه ځلانده ستوری دی چې په ملي اونړیوال ډګر کې یې خپل دریځ څرګند کړی دی.
استاد د پښتو ژبې لیکوال، څیړونکی، ژبپوه، ادبپوه اوژورنالیست دی، چې د پښتو ژبې د پالنې، روزنې، پیاوړتیا او عملي کولو په لارکې یې خپل افکار په بیلابیلو ډګرونو او ساحو کې په کارا چولی او خپلې عملي څیړنې او هڅې یې په عالمانه توګه سرته رسولی دي.
د استاد افکار او جذبات د ده له لیکنو څخه پوره څرګندیږي. دی د ملي جذباتو ترجمان، د قوم، وطن او خپلې ژبې د خدمت پاکه جذبه او تعلیمي مفکوره په خپلو اثارو کې ځایوي چې په دې لار کې د ده اراده د پولادو د دیوال حیثیت لري.
استاد عقیده لري چې په دنیا کې پرته له ټینګ عزم او سمې لارې یو کارهم بریالی پای ته نه رسیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

محترم استاد صدیق الله رښتین د ښاغلي مولوی تاج محمد خان زوی دی چې د مومندو د سرکمرپه غازي آباد کې زیږیدلی دی.لومړی زده کړې یې په خپل کورکې د ځانګړو استادانو څخه کړی دي. دی په (۱۳۱۱) ش کال د جلال آباد دهډې په نجم المدارس کې شامل شو ، بیا په (۱۳۱۵) ش کال د کابل عربي دارالعلوم ته راغی.په (۱۳۱۸) ش کال یې له عربي دارالعلوم نه دمنځنۍ دورې اعلی درجه شهادت نامه واخیسته او په دې ډول یې دزده کړې دوره ختمه کړه.

په (۱۳۱۸) ش کال د سنبلې له میاشتې په کار وګمارل شو.

چې د ماموریت جلا جلا چارې یې په دې ډول دي:

په (۱۳۱۸) ش کال د کابل دادبي انجمن یعنی د پښتو ټولنې دغړي په توګه.

په (۱۳۲۰) ش کال د پښتو ټولنې د قواعدو د څانګې مدیر.

په (۱۳۲۱) ش کال د پکتیا ولایت دوړانګې جریدې بنسټ ایښودونکی.

په (۱۳۲۱) ش کال د ثور په میاشت کې د پښتو ټولنې معاون او دلغاتو د قواعدو مدیر.

په (۱۳۲۲) ش کال د پښتو دایرة المعارف د څانګې آمر.

په (۱۳۲۵) ش کال مطبوعاتو ریاست د خپرونو د لومړی څانګې مدیر.

په (۱۳۲۲) ش کال ،فراه ،سیستان د جریدې مؤسس او لومړی چلوونکی.

په (۱۳۲۷) ش کال کې د پښتو ټولنې عمومي مرستیال او د پښتو دایرة المعارف آمر.

په (۱۳۲۹) ش کال کې سربیره پر دغو دندو د هیواد د جریدې مدیر او چلوونکی.

په (۱۳۳۰) ش کال د پښتو ټولنې عمومي مدیر.

په (۱۳۳۱) ش کال کې د زیري جریدې د دوهمې دورې بنسټ ایښودونکی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــه (۱۳۳۴) ش کــال کــې د ادبیــاتو د پــوهنځي اســتاد او د پــوهنې وزارت مشاور.
په (۱۳۴۰) ش کال د پوهانو علمي رتبې ته لوړ کړای شو.
په (۱۳۴۲) ش کال کې یې د دوهم ځل له پاره د پښتو ټولنې د رئیس په توګه چې لس کاله یې خپل علمي او اداري خدمت سرته ورساوه او پـه (۱۳۵۲) ش کال په سنبله کې جبري تقاعد ورکړی شو.
پــه دری ژبــه هــم مسلط دی. او پــه خــارجي ژبــو هــم ښــه پــوه او ځینــې اثــاریې ژباړلی او لیکلی دي، او ځینې مسلکي دندې یې هم په ښـه توګـه اجرا کړې دي. خــارجي ســفرونه یــې هــم کــړي دي چــې پــه (۱۳۲۹) ش کــال یــې د هنــد د پښــتون جرګې پــه غونډه کــې د افغانســتان د مطبوعاتو د هئیت د غـړي پـه توګه ګډون کړی دی.
همدارازیې پیښورته د رحمان بابا د مقبرې له پاره مرمري ډبرې وړي دي.
محترم پوهاند رښتین ډېر ستاینلیکونه، نښانونه او جایزې د لوړو مقامونو څخه ترلاسه کړي دي چې د پوهنې وزارت لـه خوا طلایـې نښـان هم پکـې شامل دی.
د محترم پوهاند رښتین په هکله بهرنیو او داخلي پوهانو هم بیلابیـل نظرونـه درلودلی چې په لنډه توګه یې یادونه کیږي:
اسلانوف روسي پوهاند لیکي:
رښــتین یو مشــهور لیکوال او نومیــالی ژبپوهانــد دی. دده یو تــازه اثر (د هنــد سفر) د ادب په دنیا کې یو مهم وړ اثر ګڼل کیږي.
یوبل روسي پوهاند ګیرس په خپل کتاب، پښتو ادبیاتو کې لیکی:
رښتین یو ښه نثرلیکونکی او په نثرکې د بدیعی اثارو خاوند دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دژبې او تاریخ په برخه کې زیاته څېړنه لري، دده (دهند سفر) یو په زړه پورې منلې اثر دی او په پښتو نثر کې یو غوره او تازه اثر باله شي.
ښاغلی عبدالحمید د مصر په المشاء اخبار کې لیکي:
رښتین د پښتو ادب استاد او یو مشهور عالم شاعر او لیکوال دی.
د افغانستان د لیکوالو د انجمن پخوانی مشر عبدالحمید محمود په لیک کې داسې لیکي:
تاسې د پښتو ادب د پراختیا په لار کې پخوا هم ډېر قدرورړ خدمتونه کړي دي، خو باور لرم چې د پښتو ټولنې په ریاست کې ستاسې مقرري د پښتو ادب او کلتور دغه مرکز ته یو نوې او تازه رنګ وښیي او زمونږ د ملي ژبې انکشاف له پاره به فایده من ثابت شي زه د لیکوالو د ټولنې له خوا تاسې ته مبارکي وایم او ستاسې برى او کامیابي غواړم.
محترم رشتین صاحب زمونږ د یوې پوښتنې په ځواب کې وویل:
زه په عربي دارالعلوم کې وم چې په شعر ویلو مې لاس پورې کړ، اول شعر مې د اصلاح په ورځپاڼه کې په (۱۳۱۲) ش کال کې خپور شو، او همدا راز مې نورې ادبي مقالې د هیواد په ټولو خپرونو کې په تیره د کابل په مجله کې ډېرې خپرې شوی دي.
محترم رښتین صاحب د خپلو ادبي کارونو په باب داسې رڼا واچوله:
زما اثار د ژبپوهنې، ادبپوهنې او تاریخ پوهنې په ساحو کې دي.
چې د ټولو کتابونو شمیر او یا وته (۷۰) رسیږي، چې په دې کې به څلویښت (۴۰) چاپ شوي وي او دیرش (۳۰) به یې پاتې وي.
په دې موده کې مې د زرو (۱۰۰۰) په شاوخوا کې مقالې لیکلی دي، چې زیاتې یې چاپ شوی دي.
ځینی کتابونه یې دا دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو ادبیاتو تاریخ، پښتانه شعرا دوهم ټوک، پښتو ګرامر دوه ټوکه، پښتو اشتقاقونه او ترکیبونه، نوی ژوند ، نومیالي شاعران، د پښتو نثر هنداره، نومیالي پوهان، دژوند پلوشې دوه ټوکه.

محترم استاد پوهاند رښتین دهیواد موجوده ادبي بهیر داسې څیړي:

دهیواد موجوده ادبي بهیر دمقدار په لحاظ ښه دی مګر دځرنګوالی له پلوه داعتراض وړدی، ځکه تجارتي رنګ پکې غالب دی، اوهرچا په خپل سرلیکنه کړې ده.

دهیواد ځوانو لیکوالو ته زما لارښوونه داده چې دوی په خپل سرکارونه ونه کړي اوپه دې متل عمل وکړي: چې وکاندي سلا - نو یې ورکه شي بلا.

محترم استاد پوهاند صدیق الله رښتین ته دعمراوږدوالی او لازیات بریالیتوبونه غواړو.(۵: ۲۸، ۳۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د شهادت (اردو) ورځپاڼې سره

د محترم پوهاند رشتین مرکه:

مرکه کوونکی: عبدالله جان عابد:

پوښتنه: کوم وخت چې تاسو پښتوژبې او ادب ته کارشروع کولو، په هغه وخت کې د پښتوژبې په سرکاري او ولسي سطحه څه صورت حال و؟

ځواب: کوم وخت چې مونږ پښتوژبې ته کارشروع کولو په هغه وخت کې پښتو رسمي نه وه یونیم سړی ویله، لیکن عمومي نه وه، په کوڅو کې نه وه په دکان کې نه وه، په کورونو کې نه وه، بیا مونږ شروع وکړه، محمدګل خان مومند په هغه وخت کې وزیرداخله و، سیاسي پښتو هغه راوستی ده، د پښتوټولنې اولنی عمومي مدیرعبدالحی حبیبي و، هغه دکندهارو اود وزیرمحمدګل خان له خوا مقررشوی و، اوزه په هغه وخت کې د پښتوټولنې غړی وم، بیا وروسته مدیر دقواعدو شوم.

په هرصورت زه هغه وخت کابل ته لاړم چې په عربي دارلعلوم کې داخل شوم، کله چې بازارته ووتمه، هیڅا پښتوخبرې نه کولی، نو ځان سره مې سوچ وکړ، چې دا څنګه ښارته راغلی یې چې څوک پښتونه وايي، د پښتو ذکرنشته، نو اول دا سې حال و.

د وزیرمحمد ګل خان د هڅو په واسطه پښتو دفتري شوه، په کابل کې د پښتو علمي او ادبي خدمت عبدالحی حبیبي، ګل پاچا الفت، قیام الدین خادم اوعبدالروف بینوا شروع کړی دی، حبیبي اوبینوا دکندهارو، اونورد ننګرهارو، زه هم دوی سره په دې خدمت کې شریک وم په شروع کې همدا پنځه کسان وچې ادبي اوعلمي خدمت یې کړی دی، مونږ په پښتوژبه کتابونه ولیکل، په پښتوژبه موګرامرولیکه، په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبیاتو پوهنځي کې مو محصلینو ته درس شروع کړ، نو په کابل کې پښتو په ادبیاتو کې دې حد ته ورسیده، چې پښتو کتابونه د کابل د پارسی کتابونو څخه زیات شول، البته په ایران کې د پارسی کتابونه زیات وو، د دې څخه وروسته د کابل د کوڅو، بازارونو، دکانونو نومونه ورو ورو پښتو کیدل، اخر دې حد ته ورسیده، مونږ پښتوله پاره کورسونه جوړ کړل، هغه په ټول افغانستان کې خپاره شول او پښتو رسمیت وموند.

پوښتنه: دغه کوم دورو چې تاسو یې یادونه وکړه؟

ځواب: دغه څلویښت پنځوس کاله پخوا دورو، په دغه دور کې مکتبونه هم پښتو شول، کتابونه هم په پښتو ولیکل شول، کورسونه هم په پښتو شول.

پوښتنه: تاسو د ګرامر په هکله خبره وکړه چې وروسته مو بیا ګرامر ولیکل ستا په نظر د اسې بشپړه او مکمل ګرامر شته چې څوک تري استفاده وکړي او که نه وي څه قسم ګرامر پکاردی؟

ځواب: زه خپله په کابل کې مدیر د شعبه قواعد وم، ما ته په دغه وخت کې د پښتو ټولنې عمومی مدیر چې عبد الرحمن پژواک نومیده وویل چې ته ګرامر ولیکه، ما ګرامر شروع کړ، او د هغه د لیکلو له پاره مې ډیر زیات زیار وویست، او په دی شعبه قواعد کې ما اول جلد ولیکلو او دغه اول جلد په ۱۹۴۸ م کال کې چاپ شو.

دغه ګرامر او س هم شته، د دې ګرامر دویم جلد ډیر وځنډید، کله چې زه د رسمي کار څخه وزګار شوم، نو دویم جلد مې هم ولیکلو، دغه ګرامر په کابل کې چاپ شوی دی، په دی دواړو جلدونو کې پښتو ژبه تکمیل ده، خلاصه دا چې د دې ګرامر څخه مکمل کتاب زما په نظر نه راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه دغه ګرامر سره د نوو اصلاحاتو لهجی هم پکې ځیرل شوی غربي لهجه، شرقي لهجه ،منځنی لهجه دا ټول بحث پکې راغلی دی، او په دې دویم جلد کې بیا تکمیل شوي دي.

پوښتنه: تیرکال په باره ګلی، کې د پښتولیک لارپه نامه یو سمپوزیم جوړ شوی و ،چې په دغه سمپوزیم کې د کوزې او برې پښتونخوا پوهانو ګډون کړی و ،په دغه سمپوزیم کې د پښتو دلیک دیووالی په باب فیصلې وشوې څه فکر کوئ چې په افغانستان کې به د دغه فیصلو سره څوک اتفاق وکړی؟

ځواب: دا سمپوزیم چې اوس جوړ شوی و ،زه پکې نه وم،مونږ په اول کې دیولیک دود مجلس په کابل کې کړی و ،په ۱۹۴۲ م کال کې، بیا بل مجلس هم په کابل کې شوی وچې د پیښور مشهورو پښتنو لیکوالو پکې ګډون هم کړی و ،لکه مولانا عبد القادرصیب، امیر حمزه شینواری، عبد الخالق خلیق او داسې نورو ،بیا بل مجلس په ۱۹۵۷ م کال په پیښور کې شوی و ،په دغه ټولو مجلسونو کې ،مونږ دغه فیصلې کړی وې، او پښتو ټولنه کابل او پښتو اکاډیمی، پیښور ،د دې فیصلو په عملی کولو مکلف وو.

اوس نور خلک راغلل، د هرچا خپل خپل خیال دی، ځکه په پیښور کې مرکزیت نشته، زه د دغه فیصلو څخه خبر نه یم او نه مې د غه فیصلې لوستی دي.

پوښتنه: تاسو څه فکر کوئ چې دغه فیصلې ولی عملي نه شولی؟

ځواب: په هغه فیصلو کې خو ډیرې عملی شوی دي او که یو څو پکې نه وی شوي نو هغه د خلکو شخصی خیال دی، ځکه دلته خو مرکزیت نشته.

پوښتنه : اوس څه ضرروت وچې دا سمپوزیم وشو؟

ځواب: دا پوښتنه د هغه چانه پکارده چې د دې سمپوزیم اهتمام یې کړی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: هغوواېې چې دافغانستان اوجنوبي اوشمالي پښتونخوا پـه رسم الخط کې ډېرفرق دی،ددغه فرق دختمولوله پاره دا سمپوزيم شوی و.
ځواب: دغه فرق خو مونږ ډېرپخوا ايستلی و،اوس زه خبرنه يم چې هغه فرق په کوم ځيزکې دی،دامې په يادي چې پخوانی فيصله کې چې (ڼ) ثقيله مونږ قبول کړی و،په دې باندې چې دا (ڼ) په مفرد باندی وليکل شی اولاندې يوه حلقه ورکړی شی،په پيښوركې بـه خلکو مركب ليکلو،مونږ دغه ختم کړو.
پوښتنه: دافغانستان ،دسويلی اوقطبی پښتونخوا پـه لهجوکی ډېرفرق دی،دافرق څنګه پيدا شو،اوڅنګه به ختم شي؟
ځواب: مونږ په پښتوټولنې کابل کې داکارکولوچې مونږ بين الافغان ژبه جوړوله،پـه هغـه کـې مـونږ هرلغت چې هرچيرتـه و،پـه کندهار کـې پـه پکتيـا کـې ،پـه ننګرهـاركې اوصـحيح بـه و مـونږ بـه اخيسـت،مونږ د کندهارډېرلغتونـه اخيسـتی دی،زمـونږ پـه وخـت کـې دافـرق ورک شـوی و،مـونږ غوښـتل چې داسې کلمې استعمال شی چې هلتـه هم پرې خلک وپوهيږي اودلته هم ،اوس چې پښـتوټولنه لـه مينځـه لاړه،نو دافـرق پيـدا شوځکه چې مركزيت نشته ،لارښوونکی نشته.
پوښتنه: ددې فرق دلېری کولو له پاره څه پکاردی ؟
ددې له پاره مركزيت په کاردی،چې دلته هم يومركزوی چې لارښوونه وکړی اوکابل کې هم يومركزوي چې لارښوونه وکړي.
پوښتنه: کله چې دپښتوادب دافسانودارتقاء پـه هکلـه څـه ليکـل کيـږي نودافغانستان خلک زمونږ دليکوالو ذکرنه کوي،لکه پـه افسانه،ناول... اوددې ځـای ليکـوال دهغـه ځـای دليکوالـو ذکرنـه کـوی اوهمداسـې د بلوچستان والاهم؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب: اول تاریخ ادبیات مالیکلی دی په ۱۹۴۴م کال چې تقریباً (۴۷) کاله کیږي. په هغه تاریخ ادبیات کې د پیښور دلیکوالو حتی ژوندي خلک هم پکې راغلی وو، تر پاچاخان پورې یوسړی هم پاتې نه دی نه دد ې ځای نه دهغی ځای. بیا وروسته چې خلکو څه کړی دي، هغه د خلکو شخصي خیال دی، هغه پښتني خیال نه دی، ټوله یوه پښتونخوا ده، مونږ ته پکې هیڅ فرق نشته، پښتو یوه ده، ادب یو دی، شاعران یو دي، مونږ په پخوانیو کتابونو کې، پښتانه شعراء اول جلد، دویم جلد په هغه کې هم مونږ دد ې وطن یعنی د پیښور د شاعرانو ذکر کړی دی. دا نظریه جعلی ده، دا هیڅ اعتبار نه لری، یو څو کسو پیدا کړی ده.

پوښتنه: د پټې خزانې په اهمیت باندې که څه رڼا واچوئ چې په پښتو ادب کې دد ې څه مقام او اهمیت دی؟

ځواب: د پټې خزانې په برکت باندې د پښتو ادب تاریخ دویمی هجری پیړۍ ته رسیدلی دی، امیر کروړ سوری شعر په پټه خزانه کې راغلی دی، هغه په ۱۳۷ هجری کې ویل شوی، په دې حساب باندې د پښتو ادب تاریخ دویمې هجري پیړۍ ته رسیږي دا د پټې خزانی برکت دی.

پخوا دومره اسناد مونږ سره نه وو، په دې کې قصیدې راغلی دي.

دغوریانو او دغوریانو د پاچاهانو ژبه هم هغه وخت پښتو وه.

ښکارندوی په هغه وخت کې تیر شوی دی، د شهاب الدین غوري په وخت کې اسعد سوري له هغه څخه مخکې تیر شوی دی، دوی قصیدی ویلی دی او هغه قصیدی ټولی په پټه خزانه کې راغلی دې، په دی اسنادو سره دغوریانو ژبه پښتو وه، شهاب الدین غوري او غیاث الدین غوری ژبه هم پښتو وه او تایمني هم د غیاث الدین غوری صفت کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پټه خزانه کې چې کوم پنځوس شاعران راغلي دي، په دې کې ښځې شاعرانې او معاصر شاعران هم راغلي دي.
د بهلول لودي رباعي پکې هم شته، د شیخ رضي لودي شعر هم پکې شته. دا ټول د پټې خزانې برکت دی چې هغه مونږ ته دا پخوانې شعرونه ساتلي دي د پټې خزانې يوه نسخه حبيبي صاحب په کويټه کې پيدا کړې وه، دغه د حاجي محمد اکبرخان له پاره ليکل شوې وه، او بله نسخه د سرادرمهردل خان له پاره ليکل شوې وه. په هر صورت په دې وخت کې يو نسخه ده چې د حبيبي صاحب سره وه، حبيبي صاحب نه شاعرو او نه يې د شعر دعوه کوله، نو دا هغې دوسې خبره نه وه چې هغه دې ديو پنځوسو شاعرانو شعرونه د ځانه جوړ کړي وي.
پوښتنه: ځينې خلک د پټې خزانې سنې مشکوکې ګڼي، دې باره کې تاسو څه وايې؟
ځواب: ځينې سنې به پکې صحيح او درستې نه وي، احتمال لري چې هغه غلطې شوې وي، ليکن اصل کتاب پټه خزانه صحيح کتاب دی ځکه په دې (۴۷) کالو کې چاپرې اعتراض نه دی کړی.
پوښتنه: په افغانستان کې د دې څوک مخالفين شته؟
ځواب: بيخي نه.
پوښتنه: قلندر صيب چې د پښتو ژبې يو وتلی ليکوال او محقق دی هغوی په دې باب يو کتاب ليکلی دی. (پټه خزانه فی الميزان) په دغه کتاب کې هغوی د نورو خبرونه پرته دا هم ليکلي دي، چې په افغانستان کې ځينې مشرانو د پټې خزانې په باب ماسره شکونه څرګند کړي دي، دې باره کې تاسو څه وايې؟
ځواب: په دې باب مونږ ورسره هيڅ نه دي ويلي او نه مو ورسره بحث کړی دی او نه مو کوم شک ښکاره کړي دی. زه د پښتو ټولنې رئيس وم، ما سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

قلندر مومند په دې باب هڅه وهیڅ ویلی نه دی.زه د پښتوټولنې په دوو دورو کې رئیس وم.په اوله دوره کې د (۱۹۵۲-۱۹۵۲) کال پورې ،او په دویمه دوره کې د (۱۹۶۳-۱۹۷۳) م کال پورې.

پوښتنه: تاسوراته دخپلو اثارو لنډ شان تذکروکړئ چې څومره چاپ شوی او څومره چاپ ته انتظار باسي؟

ځواب: اثارچې څومره مالیکلی دي هغه ټول (۷۰) ټوکه دي په دې وخت کې زما عمرهم اویا(۷۰) ته رسیدلی دی.

په دې کتابونوکې اکثره چاپ شوی دی،تقریباً شل به یې پاتې وی دلته پیښوركې هم ډیرچاپ شوی دی،یوه زما شعری مجموعه ده (خوږې ورمې)په نامه ،ادبي لیکونه،دادب تاریخ ،دنثرتاریخ-نومیالی شاعران، ژب ښودنه،پښتوسندرې اوداسې نور ډیرکتابونه دي چې دلته یې تذکرکران دی.

پوښتنه: دځوانو لیکوالو او محققینوله پاره څه پیغام ورکول غواړی؟

ځواب: دځوانو لیکوالو له پاره زما رایه داده چې ځوان لیکوال دی کوښښ وکړی چې هغوی څه لیکي، دکوم پوهاند یا استاد سره دی مشوره وکړي.

ځکه چې داوږدو بحثونو څخه څه نه جوړیږي،خبره لنډه ښه وي خو دمطلب،په عربی کې دامشهوره خبره ده،بهترخبره هغه ده چې لږه وی او دلالت وکړی په مطلب باندې،لږې خبرې کول دا صفت دی.

پوهاند صدیق الله رښتین صیب تاسونه ډیره ډیره مننه چې مونږ دپاره مو دخپل قیمتي وخت څخه څه وخت وایستلو چې مونږ سره مو دکاراوګټورې خبرې وکړی.خدای دې نورتاسې ته ډیرعمر درکړی چې دپښتوژبې نور خدمت هم وکړئ.(۱۲: ۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپيدې مجلې سره مرکه

مرکه کوونکی: محمد اصف صميم

پوهاند رښتين د پښتو په علمي او ادبي دنيا کې پيژندګلوی ته اړ نه دی. دافغانستان دژبې او ادب په مخکښو څېړنوالو کې شميردی. دنيمې پيړۍ راهيسې دزړه په مينه دژبې او ادب په خدمت لګيا دی. داوخت له يو اويا کالو اوښتی دی، خواوس يې هم په خپل کړي ادبي خدمت تنده ماته نه ده، مونږ ورسره د سپيدې د درنو لوستونکوله پاره مرکه کړې ده، چې دادې ستاسو په خدمت کې ده. (اداره)

پوښتنه :محترم پوهاند رښتين صاحب تاسې دنيمې پيړۍ راهيسې د پښتو ژبې او ادب په خدمت بوخت يې ، په خپل دغه کړی خدمت او دهغه په نتايجو څومره قانع، يې ايا څه موچې کول او غوښتل هغه موکړی دي اوکه نه ځينې نور ارمانونه هم داسې شته چې ځوان نسل ته يې دترسره کولو توصيه کوی؟

پوهاند رښتين: خبره داده چې ديوې ژبې تاريخ او څيړنه ډيرلوی کاردی مونږچې کوم کارکړی دی په هغه باندې قانع يوچې په کابل ښار او افغانستان کې موپښتوته وده ورکړی ده ،اوپه ټولو خواو وکې لکه ادب،ګرامر،ادب تاريخ او نورو برخو کې مو کتابونه ليکلی دي،البته دژبې دترقۍ دوره په دی نه دريږي او نوره څيړنه هم غواړي،دا څيړنه دژوند سره ملګرې ده،ژوند په ټولو خواووکې پراختيا لري،اوپه نوروخواووکې هم چې کومې نيمګړتياوې موجودې وي بايد پوره شی ترمرکه پورې دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

سلسله جاري ده، خلاصېږي نه ،اوس دنوري دنيا ،امريکې،روس ،حتی ايران او نوروهيوادونو راډيوګانې په پښتو نشرات کوي،پښتو ديوې رسمي ژبې په حيث معرفي شوې ده او دا لوی مقصدو چې ترسره شو ،نورچې د پښتو دخدمت سلسله ده،نودا خو ترګه پورې جاري ده.

پوښتنه: تاسې د پښتو دليکني اړخ په تقريباً هرډګرکې د قلم نيلی ځغلولی دی خود ادب تاريخ په باب مو چې کومې څېړنې کړې دي،هغې تاسې په مخکښانوکې دروليې يې په خپله ادب تاريخ په باره کې که راته څه معلومات راکړئ چې کوم راز څېړنې ته د ادب تاريخ وايي؟

پوهاند رښتين: په ابتداکې چې مونږ د پښتوادب په تاريخ لاس پورې کاوه په هغه وخت کې هرڅه نوي وو ،دشاعرانو ، ادبياتو او ليکوالو او مختلفو دورو په څېړنه کې لومړني معلومات وو ،چې مونږدپښتوادب تاريخ کې څېړلی دي،او دورې موښودلی دي،لومړي،دويمه،دريمه اوڅلورمه دوره ترهغې وروسته بيا پښتانه شعرا وليکل شو ،په هغه کې هم دغه شاعران زيات معرفی شوی دی چې ترپنځم جلد پورې چاپ شوی دی،البته غلطۍ په ټولو کتابو کې وی،په دويم،دريم اوڅلورم کې به غلطۍ وی،چې اصلاح ،سمون اوډېرکارغواړي،اوس هم په ادب تاريخ کې کارډېرپاتې دی،بايد چې وشی،چې کومې تذکرې ليکل شوی،هغه دی ديو انجمن اوعلمي مرکزله خوا چې پوه خلک پکې وی،او داټولې تذکرې چې په کابل ،پېښوراو يا د بلوچستان په کوټه کې او يا د پښتونخوا په نورو ځايونو کې ليکل شوی دي،هغه راغونډې شي او يوخلص مطلب ترې راولاړشی .

پاتې شود پښتوادب تاريخ په باب څه ويل په پښتوادب تاريخ کې مختلفې دورې،د دورو امتيازات، د دوروعلامې او نښانې چې په دې دوره کې داقسم نثريا دانظم رواج و ،يا دامضمون رواج درلود ، اوداهرڅه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر یو حده پورې مونږ په پښتو ادب تاریخ کې ښودلی دي ،لیکن په لنډ ډول او مفصل ډول یې پاتې دی.

او سني شاعران او ادیبان ،د پښتو ادب تاریخ د پښتو د دورو تحول ته وایې چې په دې کې څو مره تحول راغلی دی، پخوا ادب څنګه و ،اوس څنګه دی، بیا به څنګه وي، او څنګه پکار دی.

البته د هرچا په نظر د ادب تاریخ مختلف توجیهات لري او یا مختلفې لارې، خو دیوې ټولنې او پوهانو کار دی چې ویې ګوري او درست یې کړي، او کومه لار چې چا غوره کړې ده هغه و منی او بیله یې کړي، چې دا درسته ده او دا غلطه ده، او نورد ادب په باره کې مختلفی نظریې دی چې د مختلفو لیکوالو له خوا څېړل کیږي.

پوښتنه: تر اوسه پورې چې د پښتو ادب تاریخ باندې کوم کارشوی دی هغه ایله تر روښان یا روښانیانو پورې رارسیدلی دی، تردې را وروسته ادب تاریخ د بشپړونې له پاره څه مشورې او وړاندیزونه کوئ؟

پوهاند رښتین: زما په مخکې خبرو کې هم څه اشاره غوندې وه چې مونږ د پښتو ادب په تاریخ کې ټولې دورې ښودلی دی، او په هره دوره باندې مجمل نظر وړاندې شوی دی.

پاتې شو په تفصیل سره چې حبیبی صاحب شروع کړی و او د روښانیانو تر دورې یې رارسولی و ،نو دا هم باید تکمیل شي، یو څوک یې ولیکي، یوانجمن یا پښتو ټولنه یې ولیکي یا پښتو اکاډمي چې په پیښور کې ده ،دوی یې ولیکي، او دا کار دی چې لا پاتې دی.

د دې کوښښ په کار دی، چې تکمیل شي، په مجمل صورت باندې په پښتو ادب تاریخ کې شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: ستاسې د ادبي ژوند د مطالعې څخه سړی ویلای شي چې تاسې همیشه تر نظم زیات په نثر زور اچولی دی، پوښتنه دا ده چې تاسې د یوې ژبې په پرمختګ کې کوم ډول نثر لیکل او رامنځ ته کېدل لازم ګڼئ ؟
پوهاند رښتین: د یوې ژبې د پرمختګ له پاره نثر زیات مهم دی، نظم هم د پخو شاعرانو لکه خوشال خان خټک، رحمان بابا او نورو ضروري دی.
په کومه ژبه کې چې هر سړی شعر وایي، نو هغه څه فایده نه لري، لکه اوس په پېښور کې شاعران ډېر دي شاعري د پښتو د پرمختګ له پاره کومه لار نه ده خلاصه کړې، نو د نثر کتابونه ډېر مهم دي.
راغلو دې ته چې د پښتو د پرمختګ له پاره کوم نثر مهم دی، نو د نثر ډېر قسمونه دي، ادبي نثر دی، علمي نثر دی، د خبرو اترو نثر دی، د افسانو نثر او داسې نور ډېر قسمونه لری، دا ټول د یوې ژبې له پاره ضرور دي.
ادبي نثرونه هم ضرور دی، چې یو لوی لیکوال پیدا شی او ویې لیکي.
او عادی نثر لکه په موجوده وخت کې چې رواج لری.
عادي نثرونه په مجلو، اخبارونو او صحافت کې چلیږي.
علمي نثرونه هم ضرور دی چې د دې له پاره کار وشی، د نثرونو د ټولو موجوده قسمو تکمیل ضرور دی، د نثر پواسطه درسی کتابونه هم جوړیږی ، قرائتونه هم جوړیږی، نو بهتر ده چې اسانه محاورې ته نیږدی نثربانده ولیکل شی، داسی نثر یا داسې لغات چې ټول پښتانه پرې پوهیږي البته لوی لوی ادیبان او پاخه خلک چې ادبی نثر هم لیکلای شی، باید ویې لیکی، لیکن اوس اکثره هغه خلک مړه شوی دی، خو چې پس له دې یې هم څوک لیکي نو ادبي نثر دی ولیکي، فایده یې زیاته ده خو د نثر ټول اقسام باید تکمیل شی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: ستاسی چا پی اثار او تالیفات شکردی ستاسې په ژوند په ټولو پښتنوکې خپاره دي، خودنا چاپو اثارو په باب مو له مونږ سره څه معلومات نشته که په دې باب څه ووایې چې څومره ناچاپه دي؟

پوهاند رښتین: زما ټول چاپ اوناچاپ اثار اویا وته رسیږي، په دې کې اته څلویښتو پورې چاپ شوی دي، اودنورو د چاپ په لټه کې یم.

ځینی مو په پیښورکې چاپ کړی یعنی پنځه شپږ اثره، څه مو اوس هم ورکړی دی چې یونیورسټی بک ایجنسی یې چاپ کړی، خوکوښښ کوو چې چاپ شی او خلک ترې فایده واخلي، قلمي نسخې هم داسې یوشل دیرش پاتې دي چې کوښښ کوو چاپ شی.

پوښتنه : پښتوژبې ته چې په افغانستان کې څه شوی دهغی ترڅنګ دلته په کوزه پښتونخوا کې هم دا بهیر وروسته نه دی پاتې، دلته دشوی کار دکیفیت په باب تاسو څه نظر لری، څومره ترې مطمین یاست؟

پوهاندرښتین : دلته هم له کومه وخته چې پښتواکاډمي جوړه شوی ده، دهغې لومړی مشرمولاناعبدالقادر و، هغوی د پښتو له پاره ډیرکارکړی دی، بعضی کتابونه یې چاپ کړی دی، دیوانونه یې چاپ کړی دی، ترجمې یې کړی دی، ډیرې د اردو ترجمې خو دپښتوله پاره دومره مفیدې نه دی.

لیکن منظم کار او په رسمی ډول کار په کابل کې ډیرشوی دی، دژبې او ادب په باب په افغانستان کې نظري اوعملي دواړه کارشوی دی، په دفترونومکتبونوکې پښتورواج شوې چې دلته شاید دغه کارنه وی شوی، نوپه دې لحاظ دوی په دغه کارکې وروسته دي.

دشعرپه برخه کې دلته ډیرکارشوی، دشعردیوانونه دلته ډیردي او ډیرچاپ شوی هم دي، خوما دمخه وویل چې دشعرڅخه زیات نثرته ضرورت دی نوباید په دې باره کې هم توجه وشی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دافسانواو کیسو په باره کې هم دلته ډیرکارشوی دی، په دې برخه کې دوی مخکې دي، خوبیا هم کابل او پېښور داوړو ته یو شریک کارپه غاړه دی، او هغه شریک کار ژبې خدمت او دژبې تکمیل دی، نوپه دی باره کې لانورهم کوښښ کېږي، او ځوانان هم کوښښ کوی، لګیا دی، خومرکزیت پکاردی یوه لارښوونه پکارده ،داسې لارښوونه چې ټول لیکوالان یو مرکز ته رجوع وکړي، داخبره ده چې دلته لږه کمزورتیا لیدل کېږي اوباید رفع شی.

پوښتنه: تاسوځوانان یاد کړل،زما وروستی پوښتنه هم لکه چې دهمدې ځوانانو په باب شی اوهغه داچې تاسوکوم ادبي بهیر، تردې وخته پورې رارسولی دی، له موږځوانانوسره هم داهیله ده چې په دې برخه کې خپله ژمنه ترسره کړو زموږ قلموالو ته په دی باب او ددې هیلې دترسره کیدو له پاره کومې توصیې او مشورې کوئ ؟

پوهاند رښتین: توصیه خو داده چې دوی دی همیشه له پاره له یوعلمي مرکز سره تړلی اوپیېلی وي، اودژبې له پوهانو سره دی په تماس کې وی اودهغوی په مشوره او مصلحت دی یوکاروکړی په خپل سریوکتاب لیکل او شاعری کول یا ترجمه کول درست کارنه دی، مشوره په کارده ،چې وکاندي سلا نویې ورکه شی بلا ، یعنی سلااو مشوره (وامرهم شوری بینهم) ډیره ښه ده.

په خپل سر باندې چې څوک څه لیکي نو هغی ته تجارتي ادب وایی تجارتي ادب کمزوری وي، او اصل ادب دتجارتي ادب او سوداګرئ له پاره نه وي، اونه ددې له پاره چې یو سړی پرې ګټه وکړي(۱۵: ۳۲ ، ۳۸)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکوال مجلې سره مرکه

ځای: دهماکوربغداده

ملاقات: محمد همایون هما ،نورالبشرنوید ،عظمت هما مجاز.

پوهاند صدیق الله رښتین چې په (۱۲۹۸) ل کال زیږیدلی د پښتو ادب یوژوندی تاریخ دی، دهغه نوموړی پلار مولوی تاج محمد – مهتمم صیب (۱۸۷۰- ۱۹۲۵م) دانګریزی اعلی تعلیم یافته او ددیني علوم مومنتهی و ،هغه دحاجی صیب ترنګزو (۱۸۴۸- ۱۹۳۷ م) سره اوږه په اوږه دازادی دسترمقصد له پاره د پیرنګی خلاف دجهاد اوغزا لارغوره کړه.اودهغوی نامتو زوی دادب په محاذ د پښتو او پښتون سرلوړی ته خپل ژوند وسپاره.
دپښتوټولنې پخوانی مدیر، سترپوهاند رښتین دخپلو پیاوړو ملګرو، حبیبی، بینوا ،الفت،اوخادم په ملګرتیا اوهمکاری پښتو په افغانتسان کې دیودروند مقام جوګه اوددنیا دژبو سیاله کړه.
پوهاند رښتین دپښتو په قواعدو داساسی کارپه رومبنیو معمارانو کې دی،دتحقیق دلارې روښانه مشال او دادب یومنلی شوی استاد ،نقاد او مؤرخ دی.هغه داویا کتابونو مصنف دی،اوپه بې شمیره ادبي موضوعاتو یې کم اوزیات یوزرمقالی لیکلی دی،دا سترپوهاند اوروښان فکره لیکوال چې سینه یې دګڼو تجربو خزینه اوقلم یې دپښتو دناموس ضمانت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پکار داوه چې نن په خپل کلي کور کې ناست وی، او دهغه نه په ډیر درناوی د خپل وطن د نوی نسل د ذهي تربيت او د فکري روښانتيا کار اخيستی شوی وی، خو له بده مرغه دهغه په خاوره د تيرو پنځلسو کلو نو نه د انساني ويني ارزاني روانه ده او دعالمي سياست دروا يانو سترګې اخيستی قام يې کله دبې ديني په تبرو هلی شی، او کله د دين په نوم قربانيږی. دا هغه حالات وو چې پوهاند رښتين ديوا ويا کالو ضعيفي په عمر کې دخپل وطن نه په کډه مجبوره شو او نن دخپلې خاورې نه ډيرلېرې دپښتونخوا په يو ګوټ کې ناست دخپل قام د روښانه مستقبل او په خپله سيمه د آمن او سوکالی خوبونه ويني. لوی ښښتن دې دهغوی دا خوبونه رښتيا کړي.
مونږ د پوهاند رښتين همت، ميراني او د پښتو ژبې او ادب له پاره دهغه درنو خدما تو ته په دوا ړو لاسو سلام کوو.

هما: رښتين صيب! چې پښتو او پښتون سره مينه لری، هغوی سره ستاسو پيژند ګلو بيخی يوه رسمي خبره ده. په افغانستان کې د پښتو ادب پنځه ستوري ياديږي، پوهاند عبد الحی حبيبی، قيام الدين خادم، ګل پاچا الفت، عبد الروف بينوا او پنځم ستوری تاسو يې، د ستورو په دی جونپک کې تاسو په خپله رڼا او ادبی هلو ځلو پښتو ته يو مقام ورکړ، مونږ غواړو چې تاسو دخپل ژوند د حالاتو او دخپلی کورنی په هکله مونږ سره څه خبرې وکړئ.
رښتين: زما د پلار نوم تاج محمد دی، چې په مهتمم صيب مشهورو دی د مير احمد خان زوی، د محمد اکبر خان لمسی او د شاجهان کړوسی دی.
زمونږ مشران وايي: چې مونږ په قام سليمان خيل يو، زمانيکه مير احمد خان د شيرعلی خان يا اميردوست محمد خان چې بيخی په اعتبار سره نه شم ويلای خو کيدا ی شی چې شيرعلی خان زمانه وه، په دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځوکې پېښورته دافغانستان دلوګرنه په کډه راغی او هلته دوزیرباغ په شاوخوا کې یې استوګنه غوره کړه ،بیا زما نیکه میراحمد خان د روزۍ ګټلو او ګذارې په نیت په ګائیډ پلټن کې نوکر شو اودمردان په بغداده کې داوسیدوځای وموند.دغلته یې ځای ځایګی پیداکړو اوپه دایمي توګه ورکې میشته شو زما پلار تاج محمد خان دکال (۱۸۷۰م) کال په شاوخوا کې زیږیدلی دی، په لاهورکې یې تر (بی ای) انګریزی تعلیم حاصل کړی و، اوبیا یې د اسلامي علومو دوره پوره کړه.

هما : ستاسو پیدایش کوم ځای کې شوی دی ؟

رښتین: زه دمومندو په غازی آباد کې په (۱۲۹۸) ش کال کې پیدا شوی یم زما پلار مهتمم صیب تاج محمد دترنګزو دحاجی صیب سره ملګری شوی و مونږ هلته په کډه تللی وو ،هغه څه موده (زما پلار) د پیښور د حمایت الاسلام په هایی سکول کې د استادۍ وظیفه غوره کړه ،هلته یې د سیاسی تحریک دعالمانو سره اشنایي پیداکړه.زما پلار دمردان په علاقه کې د ګدر په مقام دیو اسلامی مرکز لومړی مشراو مهتمم غوره کړی شو.

په کال (۱۹۱۴) م کې چې دنړۍ لومړی جنګ ونښت، او انګریزانو د اسلامی خلافت په خاوره یرغل شروع کړ- نو دهند ازادۍ غوښتونکو دشیخ الهند مولانامحمود الحسن په فتوی دهجرت بندوبست شروع کړاودغه شان زما پلار هم ازادی علاقې ته واوړیدو -زما پلار مهتمم صیب دانګریزانو خلاف دغزا او جهاد په لاره کې په ټولو سرحدونو یعنی دبونیرڅخه نیولی دمومندو ترسره کمرپوری خپله تبلیغی سلسله په پوره قوت اوهمت ټینګه ساتلی وه. هغه دبونیرپه ړومبۍ غزا کې په خپله عملي برخه اخستې وه.

هما : ستاسو نور وروڼه شته ؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتين: مونږ دری ورونه یو ، یو حبیب الله نو میږي او بل عبد الله، حبیب الله نن سبا په پېښور کې استوګنه لري. او عبد الله په جرمنی کې دی.

هما : بیا تاسو افغانستان ته کله لاړئ ؟

رښتين: ما ړومبی درس په غازی آباد مومندو کې واخست د طورو مولوی محمد ایوب صیب نه، بیا جلال آباد ته لاړم او نجم المدارس کې شامل شوم، داد مولانا نجم الدین چې دهدې صاحب په نوم یادیږي دهغه مدرسه وه – دغلته مې څه دری څلورکاله سبق وویلو - دغه دکال (۱۳۱۱) ش زمانه وه.

بیا په (۱۳۱۵) ش کال کابل ته لاړم او هلته مې په دارالعلوم عربی کې داخله واخسته.

هما : تاسو پښتو ټولنې ته کله راغلئ ؟

رښتين: د (۱۳۱۸) ش کال په اخر کې پښتو ټولنې ته راغلم.

هما : د پښتو ټولنې کابل تاریخ که مو بیان کړښه به وي ؟

رښتين: په افغانستان کې د پښتو ټولنې تاریخ داسې دی، چې پښتو ادبي انجمن په (۱۳۱۱) ل کال په کندهار کې د وزیر محمد ګل خان په امر جوړ شو- دا پښتو انجمن دکندهار نه کابل ته راغی- دکابل د پښتو انجمن سره په کال ۱۳۱۲ ل کال کې یوځای شو او پښتو ټولنه منځ ته راغله- ددې ورړومبی عمومي مدیر عبد الحی حبیبی و. محمد ګل خان مومند حبیبی سردار محمد نعیم خان ته معرفی کړی و چې هغه وخت د معارف وزیرو- دی د سردار محمد داود خان ورور و- سردار محمد نعیم خان د محمد ګل خان مومند نه تپوس وکړ- چې څوک د پښتو ټولنې مدیر کړو نو محمد ګل خان مومند ورته د حبیبی نوم واخیست چې په هغه زمانه کې د کندهار د طلوع افغان مدیرؤ. بیاله هغه وروسته عبد الرحمن پژواک مدیر شو- دهغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته بیا عبدالروف بینوا راغی، زه په هغه وخت کې مدیردشعبه قواعد وم –زه بیا بینوا سره دپښتوټولنې معاون شوم په هغه زمانه کې ګل پاچا الفت او خادم صاحب زما څخه دمخه راغلی وو ،زه او بینوا په یو تاریخ پښتوټولنې ته راغلو- دومره وه چې دا نورخلک ښکته پورته شول او زه تراخره پورې په پښتوټولنه کې پاتې وم.ما (۳۵) کاله دپښتو ټولنې مسلسل خدمت کړی دی، زه بل خوا ته نه یم تللی.

هما : دا پښتو ټولنه هغلته په سرکاري سرپرستۍ کې وه ؟

رښتین: هو !دا ړومبی دمطبوعاتو د وزارت سره تړلی وه او بیا د وزارت معارف سره وتړل شوه.

هما : دکابل حکومت دپښتو په خورونه کې اودهغې په معارفی کولو کې څه کارکړی دی؟

رښتین: دکابل حکومت پښتوټولنه جوړه کړه او هغوی ته دپښتوخدمت وسپاره نورکاربیا ټولنې کولو ،حکومت دهغوی په کارکې مانع نه و.

نوید : دادچا دورو ؟

رښتین: دادمحمد ظاهرشاه دورو.

هما : که چیرې پښتو ټولنې ته دحکومت سرپرستي حاصله نه وی،نودومره کاردپښتودخدمت له پاره خوممکن نه و؟

رښتین: خیر حکومت خو ټولنه جوړه کړه،خونورکارخوهغوی نه کاوه،تنخواه خوحکومت ورکوله دغه یوکارو- بل ځای به یې هم ورکوله ،خودغه پنځه ستوری کوم چې ما یادکړه،د هغوی خپله هم دپښتودخدمت سره یوشوق و ،اوډیرپه مینه یې خپله وظیفه ترسره کوله،او دا پنځه کسان چې وو ،داحکومت نه وو تربیه کړی،دوی خپله تربیه شوی وو حکومت ورباندې یوه پیسه هم نه وه لګولی،نه یې په حبیبی لګولی وه نه یې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

بینوا ، اونه یې په الفت.نه په خادم زه لا په دارالعلوم عربی کې وم،دوی خونه وو.

هما : پښتو ټولنې څومره کارکړی دی ؟

رښتین: پښتو ټولنې ډیرزیات کارکړی دی پنځلس کاله مخکې یې تقریباً دری سوه عنوانه کتابونه چاپ کړی وو.ړومبی اهم کارخویې داوچې په ټولودفترونوکې یې د پښتوکورسونه جوړکړل مونږ د پښتوله پاره سل معلمان درلودل.

ړرمبی د پښتو کلی په نامه دولس درسي کتابونه لیکل شوی وو ددې په لیک کې امین الله زمریالی، قیام الدین خادم، ګل پاچا الفت او بینوا برخه اخیستې وه.د شپږم سمسترچې ګرامرو هغه مالیکلی و.

په دویمه دوره کې ما داکتابونه صحیح کړل او د دولسو په ځای مې شپږکړل،دیو سمسترله پاره یو کتاب.

هما : داکتابونه وروستو دطب او دانجنیرنګ دتعلیم د پاره څنګه پکاریدی شو؟

رښتین: وروستوبیا په وزارت معارف کې د پښتوریاست جوړشو دهغوی د سیوری لاندې درسي کتابونه ولیکل شو،د سکولونوله پاره د ښوونځیوله پاره، دادبیاتوله پاره پوهنځی جوړشو، چې دهغه لپاره د پښتوادبیاتو تاریخ او بعضی نورکتابونه ولیکل شو.

هما : داخو هغه کارچې د درس او تدریس سره یې تعلق لرلو، پښتوټولنې څه ادبي کار کړی دی؟

رښتین: پښتوټولنې دیوانونه چاپ کړی دی،دادبیاتو تاریخ یې چاپ کړی دی،اولنی د ادبیاتو تاریخ مالیکلی دی چې په (۱۳۲۳) هـ ش کال چاپ شوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : تاسو خپل څو مره کتابونه لیکلی دی ؟
رښتین: ما اویا کتابونه لیکلي دي، یو زرمقالې مې لیکلې دي، دمخونو شمیریې له لس زرو څخه زیاتیږي.
هما : په دې اویا کتابونو کې څومره چاپ او څومره ناچاپ دي؟
رښتین: شل پنځه ویشت به ناچاپه وي، نور ټول چاپ شوي دي.
پښتو ټولنې چې کوم غټ کار کړی دی.هغه د شبلي نعماني او سید سلیمان ندوي د سیرت النبی پښتو ترجمه ده ، په شپږو جلدونو کې چاپ شوې ده.
هما : - دا کله چاپ شوی و؟
رښتین: دا په (۱۳۲۳) هـ ش کال کې ،بل غټ کار د دایرة المعارف چاپول دي.دا په اووه جلدونو کې چاپ شوې دی. وروستي دوه جلدونه په (۱۳۵۴) او (۱۳۵۵) هـ ش کال کې چاپ شوي دي.
هما : د شبلي نعماني سیرت النبی خو زمونږ د پښتو اکادمۍ هم چاپ کړی و؟
رښتین: دوی خو ډیر وروسته چاپ کړی دی، مونږ ډیر پخوا چاپ کړی دی.
هما : هسې مونږ چې ګورو ،نو ستاسو د کار او پښتو اکیدمي په کار کې څه یوشان والی نه دی پیدا شوی- کوم کار چې دوی کړی هغه تاسو هم کړی دی؟
رښتین: پښتو اکیدمي خو ډیره وروسته جوړه شوه.دا ټول کارونه مونږ مخکې کړي دي، پښتني سندرې په نوم پښتو لنډۍ مونږ په ۱۳۳۴ هـ ش کال کې چاپ کړي دي.په دې کې خالصې اته زره د پښتو لنډۍ دي.د دې دویم جلد د پښتو چاربیتې دي.
پښتو اکیډمۍ د روهی سندرې ټپې په نوم دا کار ډیر وروسته کړی دي، خو په هغه کې یې زمونږ د کار هډو څه ذکر نه دی کړی، بل کتاب ملی هنداره

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد گل نوری لیکلی و ،چې پخوانی نقلونه پکی دی، پښتو قاموسونه مونږ پخوا لیکلی دی اول او دویم جلد ،د پښتو گرامرما لیکلی دی ،ژبښودنه، د مصدرونو لارښودنه ،دا ټول کتابونه ما لیکلی دي په پښتو کې د گرامر ټول کار ما کړی دی،زما څخه مخکې محمد اعظم ایازي د پښتو گرامرلیکلی و خو هغه په پارسۍ کې و ، اول جلد او دویم جلد زما دگرامرژبه هم پارسی ده.

هما : پښتو کې یو کتاب دی (پټه خزانه) ؟

رښتین: (پټه خزانه) د هغې قلمي نسخه عبد الحی حبیبی پیدا کړی وه او په ۱۳۲۳ هـ ش کال کې چاپ شوه.

هما : په دی هکله ما داخبره کوله چې نن سبا د هغې په برخه کې کوم بحثونه روان دی، نوهغې دنوولیکوالو په ذهن کې شکوک شبهات پیدا کړی دی تا سو.......

رښتین: دا شکوک او شبهات دلته پیدا شوی دی،مونږ په دی لړکې هیڅ شبه نه لرو ،ځکه چې پخوانی کتابونه همدا سې یوه یا دوه نسخې پیدا کیږی،ډیرې نه پیدا کیږی، زمونږ په نظر پټه خزانه د شاه حسین هوتک په زمانه کې محمد هوتک لیکلی ده، په ۱۱۴۲ قمری کال کې. دا بیخی صحیح ده ،د هغی په برکت باندې د پښتو ادب تاریخ دویمې هجری پیړۍ ته رسیدلی دی. د دی کتاب په حواله امیرکروړ ړومبی شعرد پښتو ویلی دی – چې هغه یوه ویاړنه ده.

په پټه خزانه کې چې کومې قصیدې راغلی دي،لکه د اسعد سوري او ښکارندوی وغیره، دا سې قصیدې اوس څوک نه شی لیکلی.

هما: زمونږ یو محقق دی، قلندر مومند صیب ،هغوی په دی کتاب څه علمي بحثونه کړی دي، او د دې کتاب د ځینو ټکو لکه: هیواد ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

استوګنه، او ګروهیدل په هکله وایي چې په پټه خزانه کې داټکې په کومه معنی کې استعمال شوی دي – دغه معنی بیخي اوسنی، او جدید د اوزمونږ پخوانیو شاعرانو دغه ټکی په دغه معنوکې نه دي استعمال کړی.

دویمه خبره هغوی دکتاب دنوم او دترتیب په حواله کوی او وایي چې په دی کې دشلمی صدی نفسیات کارکوي- قلندرخودی کتاب ته بالکل جعلی ویلی دی، خود ادب دطالبعلمانو درهنمایی له پاره ستاسو رایه اوریدل غواړو؟

ربښتین: داسې اعتراضونه خوچې څوک غواړي په هرکتاب کیدای شی، اعتراض خو بیل شی دی.مونږ دقلندرمومند سره موافق نه یو- پټه خزانه پخوانی کتاب دی او په دی کې هیڅ اشتباه نشته اومحمد هوتک په دې پوره پوره حوالې ورکړی دی لکه دشیخ کټه لرغونی پښتانه، تاریخ سوري او داسې نورټول کتابونه چې داکتاب یې ترې لیکلی دی ښودلی دي.

هما: دالرغونی پښتانه اوتاریخ سوری خوهم نشته اونه پیداکیږي؟

ربښتین: پټه خزانه کې ددې حوالی شته.

هما : دکتاب داستناد له پاره یو داخلی شهادت وی او بل خارجي شهادت وي. داخلی شهادتونه خوپه خپل ځای ،خود پټې خزانی داستناد لکه چې هغوی وایي څه خارجي شهادت مخی ته نه دی راغلی یعنی دنوروکتابونو په حواله ددې ذکرنشته ؟

ربښتین: په هغه وخت کې دمغلو حکومت و ،مغل دپښتنوازلي دښمنان وو ،هغوی دپښتنودتاریخ په هکله چې څه اثاربیاموندی دي هغه یې سوزولی دي.

هما : ستاسو دا دلیل په دی سلسه کې واقعی دروند دی چې په هغه زمانه کې پارسی درباری ژبه وه ،نودپښتو اهمیت نه و ،اویوه مقابله ددواړو ژبو

(c) ketabton.com: The Digital Library

روانه وه.نو دهغه وخت مغلي پاچاهانو ښه په اراده او ښه په منصوبه بندۍ د پښتو د تاريخ او ادب ټولې حوالی ګډې وډې کړی دي.
ربښتين: د مغلو دوره دری سوه کاله وه، پښتانه د غې دورې ته په خپلو ادبياتو کې مغلواله وايي، او مغلواله وايي ظلم ته لکه چې حميد بابا وايي:
يو به نه سم مغلواله د رقيب ستا په ربښتيا که زيږولی پښتنی يم
مغلواله ظلم ته وايي او دا ظلم دوی په پښتنو کړی دی.
هما : ربښتين صيب: که پټه خزانه جعلی ثابت شی، نو په پښتو ادب به څه اثرات مرتب شی؟
ربښتن: پښتو ادب ته به پرې زيان ورسی ځکه چې د پټې خزانې په حواله د پښتو ادبياتو تاريخ دريمې هجری پيړۍ ته رسيدلی دی.
خبره دا سې ده چې ما دوه مکتوبه هميش ګل هميش (هميش خليل) او حبيب الله رفيع ته ورکړی دی، او پکې مې ويلی دي چې قلندر صيب ! حبيبی خو نه دعوې کړې د شاعرۍ او نه شاعرو، نو دا پنځوس شعرونه ده له ځانه څنګه جوړ کړی دي؟او هغه کې ډير لغات دا سې دي چې هغه اوس نشته لکه: نرمل – ترمل او برمل او دا ټول لغات د اسعد سوري په شعر کې راغلی دي، او اوس نشته چې ده له ځان نه جوړ کړی دي.
هما : حبيبی صيب شاعرنه و ؟
ربښتين: نه – هغه دعوې نه وه کړی شعرنيم يې ويلی خو شاعرنه و.
هما : قلندر مومند چې کوم کتاب ليکلی دی (پټه خزانه فی الميزان) هغه تاسو لوستی دی؟
ربښتين: ماله يې راکولو قلندرمومند دغه کتاب – خو ما وويل ماله يې مه راکوه ،زه د دې د کتو توان نه لرم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : هغه چې ستاسو دکتاب دکتو توان نه لري او تاسو دهغوی دکتاب دکتو توان نه لری- نودا خوځه ښه رویه نه ده ،بیا به دا خبره منطقي نتیجې ته څنګه رسي،مونږ دا مسئله نه ګڼو ؟

ربښتین: ما ورته وویل چې دا بی ځایه کاردی،تاچې داخپل عمر په دې تحقیق تیرولو ،نوبل څه غوره کاربه دی کړی و ،اووه څلوېښت کاله کیږي چې داکتاب چاپ شوی دی،تراوسه پورې پرې چا اعتراض نه دی کړی،نوته یې پرې اوس ولې کوې، حبیبی چې کله ژوندی و ،نو هغه وخت دی پرې ولی اعتراض نه کولو ،کړی به دې و.

هما : تاسو یقیناً په دې کتاب خپل ښه پاخه او کوټلي دلایل ورکړه –او خپل نکتنه نظر مو ښه په وضاحت سره بیان کړو ،زما په خیال دا بحث کافی و.

اوس به نورې خبری کوو ،تاسو په کابل کې د پښتو د پاره ډیر کارکړی دی او هغه مو یو مقام ته ورسوله، دا زما په خیال په کابل کې ستاسو دکړی کارنتیجه ده چې پښتونن دومره اهم مقام حاصل کړی دی،اوس دلته په دی پښتونخوا کې د پښتو دعام کولو له پاره چې ستاسو په ذهن کې څه تجویزونه وي نو هغه وړاندې کړئ.

ربښتین: مانه به پاچاخان (خدای دی وبخښی) تپوس وکړو چې د پښتنو د ترقۍ دپاره څه کول پکاردي نوما به هغه ته دا خبره کوله چې دیو قام د ترقۍ څلور اهم توکي دی- علم،اقتصاد ،کلتوراو سیاست ،تاسو په یوه پایه ګاډی چلوی یعنی تش سیاست ته مولاس اچولی دی –په دی پښتون قام ترقی نه شی کولای،دی لپاره دهغوی رومبی علمي ترقی ضرورده بیا دهغوی معاش پلو ته توجه پکارده ،بیا یې ژبه او کلتور وده ومومي دهغې پس به سیاسی او چتوالی حاصلوی،تاسو چې په اورګاډی دخوشحال ایکسپرس نوم کښیږدئ نو دهغی نه پښتون قام ته څه فایده

(c) ketabton.com: The Digital Library

رسي يا كه چوكونو ته د پاچاخان چوک وو ايي نو په دى څه كيږي، روميي علم او اقتصاد پكاردي، ستاسو پښتو اكيډمى چې كتابونه چاپوي، نو پكارده چې پوهانو سره پرې مشوره وكړى - دوى بې فايدې كتابونه چاپ كوى- بل مونږ داكار په كابل كې كړى وچې لارې كوڅې، دكانونه موټول پښتو كړى وو ،دلته هم داكار وكړى، ولې چې ددې ځاى نوم پښتونخوا دى.دوى د پښتو لغات چې پيدا كوى په هغه كې غورنه كوى،عربى او پارسى هرڅه پكې راولى دا صحيح نه دى.

هما : نن سبا په پښتو كې شاعرى ډيره په غرب كې روانه ده ،ستاسو څه خيال دى چې د پښتود ترقى له پاره شاعري اهمه ده كه نثر.

رښتين: دا خبره ماڅو ځله كړى ده چې ډيره شاعرى پښتو ژبى ته څه فايده نه رسوى د شعرنه نثرزيات مهم دى،ژبه په نثرترقى كوى- ډيره شاعرى ښه نه ده يو نيم شاعرپكاردى،ليكن ښه شاعرلكه حمزه صيب او نور.....

هما: د پښتو ليک لاردیو كولو له پاره څه متفقه فيصلى شوى دې په دى باره كې ستاسو څه خيال دى؟

رښتين: دليک لارخبره داسې ده چې اول مجلس پښتو ټولنې په كابل كې په ۱۳۲۱ هـ ش كال كې كړى و د پيښور اديبان هم كابل ته راغلى و ،او بيا بل مجلس شايد (۱۳۲۷) هـ ش كال كې وشو ،بيا بل مجلس پيښور كې شوى و دا درى مجلسه مونږ كړى دى او دا ټولې خبرې په هغه كې فيصله شوى دى چې څه پاتې دى هغه ډيرې لږې پاتې وى.يو كتاب دى ادبي جرگه ورته وايې دا پښتو ټولنې كابل چاپ كړى دى،دا ټولى خبرې او فيصلې په هغى كې شوى وى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : د پښتو اکیډمی د سیوری لاندې په باره ګلی کې دلیک لارکوم سمپوزیم شوی و ،او په هغه کې کومې فیصلې شوی، هغه تا سو لوستی دی په دی فیصلو او په هغو کې کومې تاسو کړی وی څه فرق شته ؟

رښتین: فرق شته پکې دلیک لاراوسنۍ بعضې فیصلې صحیح دی، بعضې نه دی.

هما : تاسو څه وایې چې په هغه کې څه صحیح نه و ؟

رښتین: دی فیصلو کې زورکی له پاره همزه لیکل صحیح نه دی لکه زړۀ (دل) په دې کې همزه نه وي.مونږ حفیفه (ه) ورته وایو هغه لیکو او زړه (پرانا) په (هـ) لیکو.

هما : حفیفه به څنګه لیکو ؟

رښتین: داسې به لیکو (رښتین صیب په خپله په کتاب وښودله) ، (ه) او ظاهره به (ه) داسې لیکو.

هما : دخفی (ه) له پاره قلندرصیب چرګی (ه) یعنی دا (ه) سیوا کړی ده لکه او بهـ.

رښیتن: نه نه چرګه (هـ) نشته داسې نه لیکل کیږی ،مثال یې دادی (رښتین صیب پخپله ولیکل) لکه د زورکی د اواز (ه) دپاره به داسې لیکو لکه مارغه او ښکاره ده (ه) له پاره به داسې لیکو لکه غرمه.

هما : ښه چې د ښکاره او زورکی اواز له پاره دخفی (ه) خبره خو واضحه شوه اوس دامر له پاره (ی) دپاسه همزه اچول کیږي لکه وکړئ.

رښتین: داسې مونږه هم لګوو ،داصحیح ده د تانیث له پاره کش (ۍ) هم صحیح ده لکه جینکۍ ، چوکۍ وغیره.

هما : اوس چې په دی نوی املاکې پنځه (ی) ګانې شاملې دی چې طالبعلمانو له پاره ډیرلوی مصیبت جوړ کړی دی ،لیک دود صرف

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلیکوال مسئله نه ده،دی کې ماشوم طالبعلم هم شامل دی ، دا تدریسي معامله ده.

نوید : استاد (معلم) هم پرې نه پوهیږي.

هما : هو ! استاد (معلم) هم پرې نه پوهیږي. په دې معامله نورغورهم پکاردی،اوچې داټکی خصوصاً (ی) ګاني چې رالنډې شی نوښه به وي.

ربنتین: پکاردی چې په دی معامله غورجاری وساتلی شي.

نوید : په کابل کې کوم یو دور پښتوته ډیره توجه ورکړی ده ؟

رښتین: دظاهرشاه په دورکې ډیره توجه ورکړی شوې ده ،هغه د پښتود ترقۍ مانع نه و نورمحمد تره کی پښتوټولنه ورانه کړه، اکاډمي علوم نوم یې ورته کېښود ،پارسی یې پکې داخله کړه پښتوټکي یې ترې لرې کړل،پارسبان تکړه وو ،پوهاندان پکې وو ،هغوی پښتوګډه وډه کړه او پښتانه یې وروسته کړل پخواني پوه خلک چې ووهغه مړه شول،ځوک پاتې نه شو ،هلکان وو ،هغوی کارنه کولو.

نوید : اوس په موجوده دورکې په افغانستان کې دپښتوڅه حیثیت دی.

رښیتن: موجوده وخت کې خو پښتوهیڅ حیثیت نه لري پارسی مخکې ده ،حکومت هم دتاجکو دی،

رباني هم تاجک دی مسعودهم تاجک دی،پښتانه نشته.

نوید : داخبره کیږی چې دمجددي په وخت کې دپښتوکتابونه سیزل شوی دي؟

رښتین: زه خپله معلومات نه لرم.خو احتمال لري چې داسې شوی وي ازبکو به کړی وي، هزاره ګانوبه کړی وی،نورمحمد تره کی پښتوویله خو پښتوسره یې مینه نه وه،په وزارت معارف کې ماته یوسړی وویل چې نورمحمد تره کي دپښتوکورسونه لرې کړل،ته په دې کې څه وایې،ما ورته

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ځواب کې وویل چې کورس خویوشی وی چې دلړې مودې له پاره وی خلکو خو پښتو زده کړی ده اوس پښتو کورسونو ته ضرورت نشته.
هما: کتابونه که اوس لرې هم کړی نوضرورت نشته خلکو پښتو خپله کړی ده، پښتانه شوی دي.
نوید: خلک پښتانه شوي خودي، خو هغه موجوده دي، راتلونکی نسل به څه کوي؟
رښتین: هو کنه، پروګرام خویې خراب کړو.
نوید: بهرحال نقصان خودی د پښتنو له پاره.
رښتین: په دي هرڅوک پوهیږي، په زړو کالو کې د تاجکو حکومت نه دی راغلی، اوس تاجک دي په کابل ښار کې د پښتنو اختیار نشته.
نوید: دلته ادب او سیاست یو دبل سره جوړه راروان دي، په افغانسان کې د ادب او سیاست څه بیلتون و، دیو بل څه اثر خویې نه قبلولو؟
رښتین: هغلته ژبې ته دژبې په حیث کتلی شول، څه سیاسی تړون یې ورسره نه کولو.
نوید: د کابل ریډیو او ټلی ویژن چې د خپل انقلاب کومه پروپیګنډه کوله هغې کې خو هم ادب شامل و؟
رښیتن: د خپل تبلیغ له پاره خویې استعمالوله.
نوید: په کابل کې چې کوم انقلاب راغی، د هغې څه اثرات دي، ستاسو څه خیال دی؟
رښتین: افغانستان خویې خراب کړ، آبادی یې خرابی کړی، وړاندې خود روس پوځ و، هغوی هرڅه خراب کړه، او اوس چې دا مجاهدین ځان ته وایې، دوی په خپل منځ کې جنګیږي، دا باقی پاتې به اوس دوی خراب کړی، دوی د چوکۍ د پاره جنګیږي، د خدای له پاره نه جنګیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوید : تاسو خو په دې ټول دورکې هلته پاتې شوی وی؟
رښتین: د نجیب الله په دور کې هلته وم، خود حکومت سره مو همکاري نه کوله- رسول امین راته وویل چې تا عدم تعاون کولو لکه ګاندهی چې عدم تعاون له کولو ،رسول امین دلیکوالو ټولنې مشردی ما ورته وویل، چې هو ما تعاون کولو ،ماته څوځله سلیمان لایق ویلی وو چې راشه مونږ سره کاروکړه، دباچاخان په مخکی یې راته ویلی وو ،چې دوه دری ځلی یې راته وویل چې مونږ سره په اکاډیمی علوم کې کاروکړه .خوما ورته په ځواب کې وویل: چې لایق صیب خلک چې نوکري کوی،نودری څیزونو له پاره یې کوي ،شهرت له پاره یې کوی، دموټرله پاره یې کوی، د پیسو له پاره یې کوی.زه شهرت په افغانستان کې دومره لرم چې نورنه ځائیږی دموټرسورلی مې ډیره کړی ده ،نوره یې نه کوم، اوپیسی ما سره دومره شته چې زما کارپرې کیږي ،نورې نه غواړم.
پس له هغی سلیمان لایق له مانه لاس واخیست، ما ورته وویل چې که علمي کارغواړی،نوزه به درته لاروښایم- هغه شان وکړه ،کتاب ماته راولیږه کورته ،قاموس وي، ګرامروي،زه به یې صحیح کوم، خودغه کارهغه نه کولو ،ده مانه په تنظیم کې همکاري غوښته ،هغه مانه کوله.
کله چې زه ناجوړه شوم نو نجیب ماته په اول کال کې پاسپورت نه راکولو چې زه هندوستان ته لاړشم.
هما : دانقلاب په دورکې تاسو هلته دیره وي سره لدې چې تاسو همکاری نه ورسره کوله اوهلته وی، اودلته رانغلی اونورملګري راغلل داولی؟
رښتین: زه ناجوړه وم کنه ،دناجوړتیا دلیل و ،سپین ږیری وم بهرته نه وتلم.
نوید : په دې دویم دورکې چې څوک راغله داڅوک وو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتین: دا خلقیان وو یا پرچمیان وو، دوی ویریدل چې دا ملایان به مونږ په غذابوی، نو دوی د ملایانو نه راو تښتیدل.
نوید: تاسو ته په دې دور کې تکالیف نه وو؟
رښتین: ماڅه برخه هم نه اخسته او مریض هم وم.
هما: اوزما په خیال یوه وجه دا هم وه، چې تاسو ټول عمر علمي کار کړی دی او سیاست کې مو برخه نه ده اخیستی؟
رښتین: په یو دورکې زه سیاست کې وم، په ویښ زلمیانو کې وم خو لږه موده وه.
هما: دا کوم دور و؟
رښتین: دا د شاه محمود خان دصدارت دور و.
هما: دا ویښ زلمیان څوک وو دحکومت په طرف وو که مخالف وو.
رښتین: دوی اصلاحات غوښتل، نه دحکومت په طرف وو نه مخالف وو.
هما: دحکومت له طرفه په دوی څه پابندۍ نه وی؟
رښتین: د شاه محمود خان په دورکې نه وی، وروسته وربانديې ولګیدی ټول، بیل بیل شو، غلام احمد صافی او بینوا استعفی ورکړه یو زه او بل نیک محمد پکتیانی پکې پاتې شو.
نوید: د پاچاخان دکتاب متعلق تاسو څه وایې؟
رښتین: ښه کتاب دی، خپل تاریخ یې لیکلی دی، ماکتلی دی، صحیح کړی مودی، باچاخان ماته خط رالیږلی و، زه په جلال آباد کې وم ویل یې زه یې ستاد کتونه بغیر نه چاپ کوم، بیا ما و کتو په اخره کې هغه زما نوم هم لیکلی دی، او اصلاحات مې هم پکی کړی دی (د کانګرس بی وفایي) دا عنوان ما ورکړی دی.
نوید: دولي خان کتاب مو کتلی دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتین: نه مانه دی کتلی ،باچاخان دپښتون سندره ویله او هغه په هغې باندې دپښتنو خوښ و ،حتی چې دبچه سقاوپه کابل کې پاچاهی شوه –او نادرخان پیښورته راغی نو باچاخان او میاجعفرشاه پاخیدل او چنده یې ورله وکړه اوکومک یې ورسره وکړو ،اوددوی په کومک نادرخان په کابل کې پاچا شو ،اوس هم په کابل کې دبچه سقاو غوندې حال دی تاجک راغلی دي، ازبک راغلی دي،اودپیښورپښتانه هیڅ غږ نه کوي.

هما : داستاسو په شاګردانو کې چې کوم لیکوال دي،دهغوی دکارمتعلق ستاسو څه خیال دی؟

رښتین: دوی شاعران معرفی کوی،دا کارپخوا شوی دی،اوسه پورې پنځه ټوکه پښتانه شاعران کابل کې چاپ شوی دی.هماغه سلسله ده ،البته دسنو غلطۍ پکې لاډیری دی،اوزیارصاحب چې کوم لغات جوړوي دځانه ،ترڅو پورې چې یو مجلس علمي دهغو تصویب ونه کړی،هغی پورې دا صحیح نه دي.

دا زیارزما شاګرد دی ماورته درس ورکړی دی،ډاکتری یې زما په کتاب دپښتو(اشتقاقونه اوترکیبونه) په مدد اخیستی ده دازما کتاب په ۱۳۲۷ هـ ش کال کې چاپ شوی دی.

نوید : ستاسو سره چې ددوی اختلاف و ،نودا سیاسی و ،که ادبي ؟

رښتین: داحبیبی چې و ،دی زمونږ دننګرهاردژبې مخالف و ،دی هلکانو به دهغه قدرکولو- په دې کندهاري اوننګرهاریت باندې ،دې هلکانو به ماته ویل،چې مونږ څه وایو هغه صحیح دی مابه ورته ویل چې داسې نه ده ،مونږ بین الافغانی ژبه جوړوو چې کومه کلمه په کندهارکې صحیح وی،هغه به دکندهارنه رااخلو او چې کومه په ننګرهارکې سمه وی هغه به ترینه اخلو، زما دوی سره دا اختلاف و- حبیبی ویل چې کندهاری صحیح

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده – دی هلکانو حبیب الله رفیع او زیار به د حبیبی صفت کولو ، ده ته به یې لوی استاد ویلو ،د داود خان په وخت کې د حبیبی اختیار ډیرؤ او هغه د دې هلکانو کتابونه چاپ کول،نو دوی به د هغه متابعت کولو ،زما به یې نه کولو ، خو دا مخالفت سطحي و اساسي نه و.

زیارصیب به د ځانه لغات جوړول (ما خذونو) ته به یې (اخذ)ویلو ما به ورته ویل چې دا (اخذ) غلط دی، زیارصیب چا ته ویلی و ،چې پښتو ته ولنه موږ ته په یو لغت باندې پنځه روپۍ راکوي او ربښتین موږ ته لار بندوی.

هما : خندا وکړه او ویې ویل ښه د پیسو معامله وه ؟

ربښتین: زیور دین زما زوم دی هغه ته یې ویلی وو ،چې اوس په ډیلی کې په جواهرلعل نهرو یونیورستۍ کې استاد دی.

هما : داخذ ،اوماخذ لږ وضاحت وکړئ، داولی غلط اوصحیح دی؟

ربښتین: اخذ ځکه صحیح نه دی چې د دی اخر ته دا (ذ) ظرفی توری دی چې دفعلی مادې اخر ته راځی یعنی اخستل،اخلی راځي ،نو چې ته اخلیزو وایي نو دا صحیح ده ، دی ماخذ ته (اخذ) وایې دا غلط دی.

نوید : دافغانستان په دې اوسنی دورکې ګڼ خلک راغله ،هنرمندان ،لیکوالان دافغانستان د موجوده حالاتو د صحیح کیدو او د دې خلکو د واپس تلو څه امکانات شته ؟

ربښتین: امکانات شته خو پوهه غواړي ،خلک غواړي، سرغواړي، سرنشته.

هما : حل یې څه دی ؟

ربښتین: حل یې دا دی چې ټول خلک د اکثریت تابع شی، پښتانه اکثریت لري،اوس پښتو ته په ښه سترګه نه ګوري – پخوا هم موږ د پښتو له پاره جګړې کولې، پخوا یوسفیر د ایران ماته وویل چې ته د پارسۍ په ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو غواړی،ما ورته وویل چې داسې نه ده ،پارسی په خپل ځای ده ، او پښتو په خپل ځای ، پښتو سره چې کوم ظلم شوی دی،مونږ غواړو چې دا ظلم ونه شي، هر پښتون شاعر په خپل دیوان کې د پارسۍ شعرویلی دئ لیکن د پارسی شاعر پښتو شعر نه دی ویلی.

اوس همدغه حال دی، نوما د ایران سفیر قانع کړو په دې خبره چې مونږ دواړه ژبې په خپل خپل ځای غواړو ،خو پښتو داکثریت ژبه ده.

ملافیض محمد هزاره په سراج التواریخ کې لیکلی دي.

بالنسبت کثرت وانبوهی مردم افغان کلمه ستان درا خرآن ملحق گردید برتمام مناطق افغان نشین اطلاق گردید.

ترجمه: په دی نسبت چې افغانستان کې افغانان ډیروو نو کلمه (ستان) دافغانستان سره ونښلول شوه او ټولو مناطقو ته چې افغان پکې وسیږي اطلاق شوه.

نوید : ستاسو زمونږ دصوبې له پاره د پښتونخوا دنوم په هکله څه رایه ده.

رښتین: ما دامیرمحمد په خوله ولی خان ته سوال ځواب لیږلی وچې پښتونخوا که څوک نه مني،نو دې سیمی ته په روهستان یا گندهارا کې کوم نوم خوښ کړی بلکې روهستان دې علاقی ته د پخوانه وایې ،دانوم زیات مناسب دی.

دشیدا شعرونه دي. خان اساذ دتمام روه دی –دی دانا په هرگروه دی

یا دا : په هندي ادا یې وکړی په ماچارې –زه شیدا په روح ساده دروه افغان یم

اشرف خان هجری وایې: قاصدان له روهه نه راځي مدت شو- سلام باد را رسوي منت یې تم دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هما : ښه جې ، رښتين صيب ستاسو ډيره ډيره مننه چې تاسو مونږ ته دومره وخت راکړو او په هره موضوع راسره په دومره تفصيل او په روڼ تندی خبرې و کړی.(۱)
راته خپل څه کلام عنايت کړی.
رښتين: زه بنيادی طورسره نثرنګاريم شاعری مې ډيره نه ده کړی خو (خندا)يورباعي وړاندې کوم.
هما : ارشاد.
رښتين:

له مړينې وروسته يوځل به راشې
قـــبرزما له که وفادارو ې
هـم به نثارکړی ګوهرداوښکو
زمـا دخاوروکه رښتين ياروې(۱۰:۲۰ ، ۱۹)

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخ په مخ رسالې سره مرکه

مرکه کوونکی: حنیف خلیل

صدیق الله رښتین د پښتو تاریخ ،تحقیق او تنقید د میدان یولوی نوم دی.
دافغانستان په پنځوستوروکې د دوی نوم هم شامل دی.
دافغانستان د پښتو ټولنې د رئیس په حیث یې د پښتو ژبې او ادب ډیرلوی خدمت کړی دی.مقالې او کتابونه یې په ګڼ شمیرکې لیکلې دي.
بنیادي موضوعات یې دزړو او نوو شاعرانو تذکرې، پښتوګرامر،دپښتونثر، تاریخ او متفرقې تحقیقي مسئلې دي.
شاعري یې هم کړې ده ، ډرامه یې هم لیکلې ده،خو بنیادي میدان یې دتحقیق دی، او په دې میدان کې ډیرلوی نوم لري. د پښتو ادب په مستقبل کې د رښتین صاحب دیو محقق په حیث لویه برخه ده.

پوښتنه: په افغانستان کې د پنځو شپږو کسانو د تحقیق چې تاسو هم پکې شامل یې مخکې له هغې نه د تحقیق لارې مکمل نه وې خلاصې نو تاسو ته په تحقیق کې کوم مشکلات پیښ شوی وو؟

ځواب: په افغانستان کې چې پښتو ټولنه جوړه شوه نو د تحقیق لارې ترڅه حده خلاصې شوې، په پښتو ټولنه کې مونږ بل کارنه دی کړی،ټول عمرمو په تحقیق کې صرف کړی دی،د پښتو ټولنې له خوا دژور تحقیق شروع عبدالحی حبیبی وکړه، هغه او ما پښتانه شعراء ولیکلو، خادم، الفت، بینوا او ما د حبیبی سره یوځای تحقیقي چارې جارې وساتلې او په خپله مینه او ذوق مو کارکولو نوځکه راته ډیر مشکلات نه دي پیښ شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: دا خبره ترکومه حده صحیح ده چې د افغانستان د غه پنځه شپږ ادیبان ،حبیبی صاحب، خادم صیب، الفت صیب ،بینوا صیب او تاسو وزیرمحمد ګل خان دریافت کړي وې او په تحقیقي کاریې اچولي وې ؟
ځواب: دا خبره صحیح نه ده ، وزیرمحمد ګل خان چې کله ما ولیدلو نو هغه وخت زما لس کاله د تحقیق او ادب سره علاقه مندی تیره شوی وه، دا خبره صحیح ده، چې وزیرصاحب سپین ږیری و ، مشرو ،استاذ و ،ولې هغه مونږ نه یو دریافت کړي، ځکه چې هغه په کال ۱۳۲۷ هـ ش کې کابل ته راغلی و ، او مونږ لیدلی وو ،مایو کتاب لیکلی دی ((زما ژوند او هلې ځلې)) په نامه په دغه کتاب کې دا ټولې خبرې شته دکومو چې ته پوښتنه کوی امید دی چې دغه کتاب ژر چاپ شی.په دې بنیاد زه وایم چې زه شخصاً د وزیرصاحب دریافت نه یم،ترکومه حده چې د عبدالحی حبیبی تعلق دی،نو خبره دا سې ده،چې کله پښتوټولنه جوړه شوه،نو سردارنعیم خان وزیرمحمد ګل خان ته وویل چې پښتوټولنه جوړه شوه نومدیربه یې څوک وي،وزیرصیب ورته وویل چې عبدالحی حبیبی ،نودوزیرصیب په خواهش حبیبی صیب د کندهار نه راوغوښتی شو اود پښتوټولنې مدیرشو.
په هغه وخت کې په کندهارکې هغه د ((طلوع افغان)) مدیرو، وزیرصیب یو ځل داهم ویلی وو چې ما حبیبی ته وویل چې ستا دا اخبار خو پارسی دی باید چې پښتو شي،ځکه یې وروسته دغه اخبارپښتو کړ.
پوښتنه: ایا تاسو د تحقیق نه علاوه تخلیق (لنډه کیسه، شعر،ناول وغیره) ته هم توجه کړی ده که نه ؟
ځواب: شعرونه مې ډیرلیکلی دی ،کومه یوه کیسه به مې هم لیکلی وي،ناول مې نه دی لیکلی، البته ډرامه مې لیکلی ده ،د ډرامې نوم مې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(د پښتنو تورسرې) اېښی دی.خو مونږ صرف شعر، افسانه او ناول ته تخلیق نه وايو هرلیک تخلیق ګڼو.

پوښتنه: تاسو په افغانستان کې دکومې سیاسی نظریې مرسته کړې ده ؟

ځواب: مونږ په کوم حزب کې شامل نه وو ،البته نظریه مې پښتنه نظریه وه د پښتو ژوند اوبقامو غوښتنه وه،دا خبرې ما هم په خپل کتاب (زما ژوند او هلې ځلې) کې لیکلی دی. یو ځل په کابل کې د ایران سفیر ماته وویل،چې ته غواړې چې پښتو د پارسی سره همځنګ شی. ما ورته وویل چې ته چا په غلطه پوه کړی یې ،پارسی خپل ځای لری، پښتو خپل ځای لری خو پښتو سره لږ غفلت شوی دی ،مونږ غواړو چې د دغه غفلت ازاله وشي.خوشحال خان خټک وایې:

پارسي شعرمې هم زده

سلیقه لرم د دواړو

په پښتو کې شعروایم

نو دا خبره چې ژبه خدای پاک پیدا کړې ده.وعلم الاسماء کلها .

پوښتنه: تاسو د میاشرف (پښتو عروض) نومی کتاب باندې تحقیق کړی دی تاسو دا وواېې چې کوم عروض خلیل بن احمد د عربی شعرله پاره جوړکړی وو ،ایا دغه عروض په پښتو شعر تطبیق کیدای شی؟

ځواب: خبره داده چې میاشرف دعربی څوارلس بحرونه په پښتو شعرتطبیق کړی دی،خو شعرونه یې ورته پخپله جوړکړی دي.

پوښتنه: که مونږ د میاشرف څخه علاوه دبل چا په پښتو شعردغه عروض تطبیق کړو نو کیدای شی که نه ؟

ځواب: په ځینو شعرونو کیدای شی او په ځینو نه شی کیدای،خو په کامله توګه په پښتو شاعرۍ نه تطبیق کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: دغه څوارلس بحرونه یا عروض زحافات دي که نه کامل عروض دی؟
ځواب: زحافات هم پکې شته او کامل هم ، خو میاشرف چې په کومو شعرونو ددې اطلاق کړی دی، هغه شعرونه ډیر ښکلی دي او عروض پرې پوره تطبیق شوی دي.
پوښتنه: د قلندر صیب د پټې خزانې فی المیزان او د همیش صیب د تول پارسنګ نه پس د پټې خزانې په هکله ستاسو څه رایه ده ؟
ځواب: د همیش صیب (تول پارسنګ) نه خبر شوی یم ، خو مطالعه کړی می نه دی. خبره داده چې
همیش ګل او حبیب الله رفیع ته ما مکتوب ورکړی وو ، ما لیکلی وو چې پټه خزانه صحیح کتاب دی قلندر مومند زما اشنا دی ، یو ځل یې ماته وویل چې خپل کتاب پټه خزانه فی المیزان به در وړم ،ماورته وویل چې مه یې راوړه ،حمزه صیب ته می وویل چې کتاب دی نه راوړی،زه یې حوصله نه لرم،ما قلندر ته ویلی وو چې بل کوم تحقیق به دی کړی و ،نو اهمیت به یې زیات وو ،څلویښت کاله کیږي چې دا کتاب چاپ شوی دی،ته پرې اوس اعتراض کوی،چې حبیبی ژوندی و دا کتاب به دی د هغه په ژوند لیکلی و.
په پټه خزانه کې به معلومات کمزوري وي،خو دا ټول ادیبان دی ماته وایې چې د حمید بابا د پلار نوم څه دی؟ چا ته هم نه دی معلوم،ګنې حمید بابا څومره مشهور سړی دی،نو پټه خزانه کې غلطی کیدی شی.خبره داده چې حبیبی صاحب خو نه شاعرو او نه یې د شعر دعوه کوله نو هغه به څنګه دغه ټول شعرونه له ځانه جوړ کړی وو ،او بیا د ښکارندوی قصیده خو ډیره اعلی ده. دا ټک خبره هم د قلندر مومند غلطه ده ،اټک یا ټک سرحد ته وایې او اباسین د پوځیانو سرحد دی اټک او ټک یوه کلمه ده ،لکه څنګه چې ټال او

(c) ketabton.com: The Digital Library

اټال يو ه کلمه ده ،ځرنګه چې اباسين د پوځيانو سرحد يا بريد دی،نو ځکه دقلندر اعتراضونه غلط دي.

پوښتنه: تاسو خپل يو کتاب کې ليکلی دي چې حبيبی صاحب په پښتانه شعراء کې دځينو شاعرانو معلومات زما څخه اخيستی وو ،خو بغير د حواله يې ليکلی دي ؟

ځواب: حبيبی صيب ته دلسو شاعرانو په هکله معلومات ما لاس ورکړی وو ،خو هغه زما حواله نه ده ورکړی ،صرف دومره يې ويلی دي چې ما سره يې همکاری کړی ده. يو ځل زه او حبيبی دواړه په ګاډي کې ناست وو حبيبی وويل: چې دا قلندر شاعر څوک دی،ماورته وويل چې اپريدی دی هغه وويل له څه نه يې معلومه وی، ماوويل: دقلندر دد ی شعرنه چې:

ستاد حسن په چمن کې دوه رودونه

د دوو سترګو دماضی باړه جمرود

دباړې جمرود ذکردا ښايي چې قلندر اپريدی دی.

نو خبره داده چې حبيبی صيب په څيړنه کې ما سره او ما هغه سره ډيره همکاری کړی ده،خو دا خبره يې نه وه واضح کړی چې دغه لس شاعران ما ورکړی دي. (۷: ۱۲،۱۴)

(پای)

يادونه: دغه مرکه دښاغلي حنيف خليل له خوا دری ځلی نشرشوې ده.

۱- وفا جريده ۱۳۷۴ل کال دغبرګولی (۲۵) نيټه.

۲- وحدت ورځپاڼه ، پوهاندرښتين سره مرکه،دمارچ (۳۰) ګڼه. ۱۹۹۸م کال (۲-۴) مخونه.

۳- (مخ په مخ) رساله دادبي شخصيتونو سره مرکې، ۱۹۹۵م کال داپريل دريمه نيټه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

وفا جريدې سياسي مرکه

زما په نظر دافغانستان دروان کړکيچ دحل لار لويه جرګه ده په زور په افغانستان او په افغانانوحکومت کول ناشونى کار دى .

پوهاند صديق الله رښتين زمونږ دهيواد دوتلو ليکوالو څخه دى.مونږ د افغانستان دروانې وضع په باب ورسره مرکه کړې ده چې په دې ګڼه کې يې تاسو ته وړاندې کوو.

پوښتنه: دافغانستان مسله به په څه ډول دحل لار پيدا کړي ؟

ځواب: دافغانستان مسئله بايد څوکاله دمخه د روسانودوتلو وروسته حل شوې واى،ښه داوه چې تنظيمونو هماغه وخت يو مشرتاکلى واى چې ددغه کارله پاره يې وړتيا درلوده ،ليکن داکارونه شو ،اوبه له هماغه ورځې خړې شوې دي.

ماتل داويلى او ليکلي دى چې دافغانستان مسئله ډيره زړه شوه ،(اوګره چې سريږي بلا پرې لګيږي).

دافغانستان دغه روان کړکيچ خود ضياءالحق نه پيدا شو ،چې اووه تنظيمونه يې جوړکړل ،چوکۍ يوه وه او ده پرې اووه کسان کښېنول غوښتل اوس ددغه کړکيچ دحل يوازينۍ لار لويه جرګه کيداى شي چې دغه لويه جرګه په ننګرهار ،کندهار ياد امن په کومه بله سيمه کې جوړه شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په هغه کې دافغانستان مشهور قومونه برخه واخلی.دغه لویه جرګه باید دافغانستان پخوانی پاچا محمد ظاهرشاه اویا دده په ځیرکوم بل خیرخواه انتخاب کړی، نوهمدغه لویه جرګه به دافغانستان مسئله دحل لارې ته وباسی.
اوداچې اوسني واکمنان یا ددوی په شان کوم بل څوک په زوره حکومت کول غواړی،نوداسمه نه ده او دافغانستان مسئله به همداسې ناحله وي.خیر ! دافغانستان مسئله به اخرحل لارمومي ،خواصلی خبره داده، لکه څرنګه چې په کویټ کې دالصباح کورنۍ ته بیرته واک وسپارل شو ،نودملګروملتو په ملاتړاو د افغانانو په خوښه دافغانستان واک باید دپخوانی پاچا اعلیحضرت محمد ظاهرشاه کورنۍ ته وسپارل شي.
پوښتنه: دافغانستان دمسئلې په حل کې به تنظیمونه صالح رول ولوبوي اوکه نه ؟
ځواب: دتنظیمونو په باب باید ووایم چې دوی اوس هم کولای شی چې اتفاق وکړی، سره یوشی او دافغانستان دپخوانی پاچا اعلیحضرت محمدظاهرشاه اویا دده دکورنۍ دغړیو ،یاکوم بل خیرخواه ته بلنه ورکړی چې راشي ،نودابه دوی صالح رول لوبولی وي.
ولی خبره داده چې دوی اوس بل چا لمسولی دي اوپه زرو باندې حکومت کوی،دوی نه پوهیږي چې په زور یاري نه کیږي.
اودوی باید په دې هم پوه شی،چې یوازې دکابل په ښار حکومت نه کیږي،ځکه ددې نه زیاتره ولایات جدا دی بله دا چې موجوده تش په نامه حکومت ملي مسایلو ته هم لمن ووهله،ځینونورو احساساتي
کسانو هم ملی مسایلوته لمن ووهله اوهمدارنګه ددوی بهرني دوست (روس)په افغانستان کې ملی مسایلو ته لمن ووهله.غلطې احصایي یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

رامنځ ته کړی، که تاسې د ظاهر شاه ځلوېښت کلنې پاچاهی ته نظر واچوئ،نو وبه ګورئ چې د هغه په دوره کې د افغانستان د یوموټي پاتې کیدو له پاره هرقوم بیله بیله برخه درلوده، ځکه د هغه هدف یوازې د افغان دنوم خوندي ساتل اویو متحد افغانستان غوښتل و.د کابل حکومت او ددوی ملګري که ملی مسایلو ته داسې لمن وهي،نو خدای خبر که د افغانستان ننني کړکیچ د حل لار وموميي.

پوښتنه: دښاعلي مستیری د هلوځلو په باب څه وایاست ؟

ځواب: د محمود مستیری هلې ځلې ښې دي،ولی دې بې زړه دی، څوچې دې له ګاونډیو هیوادونو سره موافقه ونه کړي،نو دده هلې ځلې به کومه نتیجه ونه لري.بهتره داده چې دی خپله خبره اول له ګاونډیو سره پخه کړي او بیا خپل کار روان کړي.(۹:۴،۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(مرکه نامه) سره مرکه

مرکه کوونکی: عارف اظهر او نسیم خان نسیم

پوښتنه: د کابل ادبي انجمن په هکله، هغه وخت چې ښه فعال و معلومات راکړئ، او دا هم ووایې چې پښتو ټولنه څنګه فعاله او ادبي ستوري څوک وو؟

ځواب: د کابل ادبي انجمن په ۱۳۱۰ لمریز کال په پسرلي کې په کار شروع وکړه، چې په شروع کې یې د (کابل) مجلې په نوم یوه مجله درلوده او ۱۳۱۱ لمریز کال یې (د کابل کالنۍ) په نامه یوه کلنۍ مجله هم خپروله، ځینې ځانګړی کتابونه یې هم نشر کړی دي.

انجمن د (۱۴) مادو لرونکی پروګرام هم درلود. چې (۲) مادې یې ددې انجمن د کار د څرنګوالی په هکله وی او په (۸) مادو کې ددې انجمن تشکیل ته اکل شوی وو.

او پښتو ټولنه په (۱۳۱۲) لمریز کال کې جوړه شوه چې لومړی مدیریې عبدالحی حبیبی و. دویم یې عبدالرحمن پژواک، دریم یې بیا حبیبی صاحب، او څلورم یې عبدلروف بینوا، پنځم یې زه وم، شپږم یې ګل پاچا الفت او په اووم ځل زه بیا رئیس شوم، چې دا دوره لس کاله وه.

په پورته یادوشوو کسانو کې ما ډیر کار کړی دی، چې (۷۱) کتابونه مې د پښتو د ترقۍ لپاره کښلی دي او ددې ټولنې پنځه ستوری دادی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالحی حبیبی، قیام الدین خادم، گل پاچا الفت، عبدالروف بینوا او صدیق الله رشتین.

پوښتنه: څرنګه چې حبیبی صاحب په پښتانه شعراء کې د شاعرانو تذکری کښلی دی. په دې هکله خپل نظر وکړئ.

ځواب: دا کتاب ځینې نیمګړتیاوې لري او هغه دا چې په دې کتاب کې د شاعرانو په ځای یې د عاشقانو نو مونه یاد کړی دي.

لکه اسلم خان او رابعه، ظریف خان او مابی، مومن خان او شیرنۍ او نور، د دې لړۍ دویم ټوک ما لیکلی، دریم ټوک پښتو ټولنې او عبدالشکور شاد لیکلی، څلورم او پنځم یې عبدالله بختاني چاپ کړی دی.

پوښتنه: په پټه خزانه چې محترم مشر قلندر مومند صاحب پټه خزانه فی المیزان لیکلی دی، په دې هکله تاسو محترم څه خیال لری؟

ځواب: زه د قلندر مومند کورته تللی وم هغوی راته خپله لیکنه پټه خزانه فی المیزان ډالۍ کوله، خو ما انکار وکړ او ردمې کړه، مطلب دا چې د دې دالیک د پټې خزانی په هکله او دهغې تردید سم نه دی ځکه په دې کتاب کې د (۵۱) شاعرانو اشعار راغلی دي.

حال دا چې حبیبی صاحب شاعر هم نه و، نو دا اشعار چې سبکونه یې بیلا بیل هم دي له کومه شول.

پوښتنه: ستاسو محترم په نزد د صحیح او غلط معیار څه شی دی؟

ځواب: صحیح دوه شرطونه لری او هغه دا چې روایت صحیح وي چې مقبولیت ولري او دیو پوه شخص له خوا تائید شی.

پوښتنه: ستاسو محترم په خیال د ادب تعریف څه دی؟

ځواب: د دې پوښتنی له پاره دی زما کتاب د ښکلا وړمې وکتل شی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: وايې چې پخوا پښتو ډېره محکومه وه ، نو د کومې جذبې او احساس په بنا تاسو دومره وځلوله.

ځواب: څرنګه چې پښتون قام د افغانستان يو پياوړی غيرتي لوی قام و ، او دی هم. د دوی په هکله وړاند ينو افغاني درباروڼو ډېر اوبې کچه زياتې کړې و ، نو د پښتون قام د حق د حصول او د پښتو د لوړتيا احساس و چې پښتو مو د علم ژبه وګرځوله او بايد دا هم ووايو چې پښتو د افغانستان رسمي ژبه هم ده ، او سياسی رونق ورته په دولتي چوکاټ کې وزير محمد ګل خان مومند ورکړ.

پوښتنه: د افغانستان او سني بدلونونه په ادب څه اثرلری که نه ؟

ځواب: هو کله چې د غوايي کو د تا وشوه ، نو د ادب دروازې وتړل شوې او کتاب خانې تالا شوې ، خو د هجرت په حال کې بيا هم ډېر کار وشو.

پوښتنه: ستاسو محترم په فکر په بره او کوزه پښتونخوا کې ادب ته څومره کارشوی دی؟

ځواب: په بره پښتونخوا کې پښتو ادب ته ډېر کار شوی دی او په کوزه پښتونخوا کې هم ، خو متاسفانه چې په کوزه پښتونخوا کې يو واحد مرکز موجود نه و او حکومتي ملاتړ يې هم نه درلود.

پوښتنه: تاسو محترم ادب او سياست سره څومره لازم او ملزوم ګڼې ؟

ځواب: زه ادب سياست سره ډېر او بې حده لازم او ملزوم ګڼم . ما به پاچاخان ته همدا خبره کوله چې د سياست له پاره علم ، اقتصاد ، او کلتور يوه اساسی زيربناء ده ، نو حتمی پکې داتوکي شامل کړئ.

پوښتنه: تاسو محترم د زماني د غوښتني سره سم د نثر ضرورت زيات ګڼې که د نظم ؟

ځواب: نظم او نثر هريو خپل مقام لري ، خو زما په فکر د نثر ضرورت ډېر دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: تاسو محترم په پښتو کې د شوي کار څخه مطمین یې ؟
ځواب: پښتانه لیکوال او شاعران باید لازیات کار وکړي او خپل جد وجهد ته د مرګ ترسرحده دوام ورکړي، ترڅو چې پښتو ژبه د نورو ژبو سره پوره پوره سیاله شي.
پوښتنه: تاسو محترم د نوی کول یا نسل شاعرانو او لیکوالو ته څه پیغام لرئ ؟
ځواب: زما د نوی کول یا نسل شاعرانو څخه دا هیله ده چې پښتو د نورو ژبو سره سیاله کړي او خپل راتلونکی نسل ته د ترقۍ او پرمختګ مشالونه ورپه لاس کړي. ډیره مننه صدیق الله رشتین صیب (۳: ۸، ۱۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاورې جریدې سره مرکه

مرکه کوونکی: ع ، حصاري

پوهاند رښتین د شین اسمان هغه ځلانده ستوری دی چې لا تر اوسه یې رڼا لکه د سهار ستر ګه هرې خوا ته خوره ده. دی د ادب په میدان کې پیژند ګلوی ته اړتیا نه لري، نیږدې نیمه پیړۍ یې د پښتو ادب د خدمت له پاره خپل ژوند وقف کړی دی او په ډیره مینه د منزل په لور لا روهي.په داسې حال کې چې د ۷۷ کالو اوښتی دی، اوس هم قلم په لاس د هیواد او هیوادوالو دردونه لیکي.او د پښتو ادب د بډاینې له پاره ارزښتناک اثار رامنځته کوي.
د خاورې جریدې یوغږي ورسره مرکه کړې ده چې د درنولوستونکوله پاره خپریږي.

پوښتنه: محترم استاد پوهاند رښتین تاسو چې په پښتو ادب کې لوړ مقام ترلاسه کړی دی او په دې اړه مو د نیمې پیړۍ څخه زیات خدمت کړی دی، څومره د خپل کار څخه راضي یاست، او کوم ارمان مو په دې اړه په زړه کې پاتې دی چې سرته رسیدلی نه وي او ځوانانو ته یې د سرته رسولو توصیه غواړی؟

ځواب: ما چې خپل ټول ژوند د پښتو ادب د خدمت له پاره وقف کړی دی اوله اویا (۷۰) څخه زیات کتابونه مې لیکلی دي ،چې زیات یې چاپ شوی دي، او د نورو د چاپولو له پاره کار روان دی.
د پښتو ګرامر، ادب تاریخ ،هنری نثر، شعرونه او سفرنامو.......په باب مې کار کړی دی، دا چې د ژبې تحقیق او څیړنه لوی کار دی مونږ چې کوم

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارکړی دی، پرې قانع یو ، پښتو ته مو وده ورکړی ده له پاره ددې چې دغه کار دوام ومومي دژبې او ادب پرمختګ نورو ځیرنو او کارته ضرورت لري، او ترمرګه پورې دالړی جاري ده. پښتو په نړیواله سطحه خلکو پیژندلی ده ،انګلستان، امریکا ،ایران، چین، المان، روس، هندوستان ، پاکستان، افغانستان رادیوګانې په پښتوژبه خپرونې لري، پښتو مو دافغانستان په اداري چارو او دولتي ادارو کې و کارولـه ،اودازمونږ لوی مقصد وچې پوره شو.

پوښتنه: ترکومه ځایه چې تاسو اثارمونږ مطالعه کړی نسبت نظم ته مو دنثرخوا درنه ده ،ددې کارعلت راته روښانه کړئ؟

ځواب: دیوې ژبې د پرمختګ له پاره چې څومره نظم اهمیت لري، له هغه څخه زیات نثرد اهمیت لرونکی دی.دنظم ویل ښه دي خو په اندازه لکه چې ما یوځای کې ویلی دي، څنګه شعرڅومره شعر، یوازې شعرژبې ته پراختیا نه شي ورکولای، دنثروخواته هم توجه وشی.ددې له پاره چې د پښتو دنثر خوا پراختیا ومومي مادنثرخواته ډیره توجه وکړه ،او په دې اړخ کې مې ډیرڅه ولیکل.

پوښتنه: دپښتو دخدمت له پاره په لره اوبره پښتونخوا کې کارشوی دی تاسوکوم یو ښه ارزیابی کوئ؟

ځواب: پښتو ادب ته کوزه اوبره کارونه شوی دی، خو پښتو ټولنې زیات کارکړی دی، اودلته پښتو اکاډیمۍ زیات زیارایستلی دی. دلته دیوانونه چاپ شوی ترجمې هم چاپ شوی دي، په نوروبرخوکې هم څه کتابونه لیکل شوی دي، خوزیات اومنظم کار په افغانستان کې شوی هلته په نظراوعمل دواړو کې کارشوی دی، په دفترونو کې پښتورواج شوی، مکتبونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو شوی، چې دلته داکارنه دی شوی، دلته د شعر په برخه کې زیات کارشوی.نثرته دومره توجه نه ده شوی.چې باید دې خواته هم توجه وشی.
دافسانو او کیسو په برخه کې دلته ډیرکارشوی.
دلرواوبرولیکوالو له پاره یومرکزیت پکاردی، چې په مشترک ډول د پښتوژبې خدمت وکړی.
پوښتنه: په خپلو اثاروکې موکوم اثرخوښ دی ؟
ځواب: زما خپل ټول اثار خوښیږي، دهریوپه لیکلوکې مې زخمت ګاللی دی، خود پښتوژبې ګرامر تر ټولو مهم ځکه دی، چې دژبې د ځیړنو په باب اساسي رول لري، خوبیا هم وایم چې د پښتوادب تاریخ او ګرامر.... هریو مې خوښیزي.
پوښتنه: داچې تاسو په افغانستان کې دنثرپه ټوټو لومړۍ درجه جایزې هم ترلاسه کړې دي، که ووایې چې دغه استعداد مو څنګه پیدا او وروزلو ،په دی معنا چې زده کړه مو په منظم ډول ترکومه ځایه پورې کړی ده؟
ځواب: خپلې لومړی زده کړی مې دننګرهارپه نجم المدارس کې سرته رسولی،اوبیا دلوړو زده کړو له پاره کابل ته لاړم ،اودکابل په عربي دارالعلوم کې مې زده کړه ترسره کړه،اوپه ۱۳۱۸ کال مې لومړی رسمي دنده پیل کړه،خوتردې دمخه موپه ۱۳۱۲ لمریز کال لومړی شعر په مطبوعاتو کې خپورشو ،اوپه ۱۳۲۷ لمریزکال مې یوې نثری ټوټې (نوی کال نوی زیری)ممتازه جایزه وګټله.ددې مسابقی په هیئت کې، محمدهاشم میوندوال ،سید شمس الدین مجروح او عبدالرحمن پژواک هم شامل وو.
پوښتنه: ستا په نظربهترین شعرکوم دی؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب: بهترین شعر هغه دی چې مقصدیت ولري، یو سپیڅلی هدف او مقصد ولري، شعرونه مخکې له چا په باید اصلاح شي، چې په ټول برابروي، بیا دې چاپ شي، د شعر چاپیدل په هر صورت باید په اندازه وي.
پوښتنه: تاسو چې د پښتو ژبې او ادب له پاره دومره خدمت کړی دی په دې لارکې زمونږ ځوانو لیکوالانو او شاعرانو ته څه توصیه او لارښوونه کوئ، چې ستاسو غوندې مشرانو په نقش قدم لاړ شي؟
ځواب: زما توصیه ددوی له پاره داده چې د ژبې کمبود پوره کړي یعنې د نوی عصر په تناسب نوي لغات جوړ کړی، ددې له پاره چې پښتو ژبه پرمختګ وکړي د پښتو بنیادي کتابونه باید ولوستل شي، لغات را ټول شی، داسې لغات اوس هم په ولسونو کې ویل کیږي چې راغونډ شوی نه دی او پاتې دي همدا ډول د پښتو ژبې تدریس ته باید زیاته پاملرنه وشی. دانسان فطرت هیڅکله هم نه مړیږي، خو بیا هم د پښتو تاریخ مکمل نه دی لیکل شوی، دی ته باید په پوره ډول کار و شی، که زما په وخت کې داکمال پوره نه ونه رسید، هیله لرم چې په راتلونکی کې داکار ترسره شی، ځوانان دی په یوه مرکزیت سره راغونډ شی، او د ژبې او ادب له پوهانو سره دی تماسونه ټینګ کړي او مشورې دی تر ي واخلي، په هر کار کې دی د مشرانو سره مشوره کوی، او بیا دی کارونه سرته رسوي. (۲: ۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتین د بهرنیو پوهانو په نظر

داروانښاد پوهاند رشتین په علمي ادبي، فرهنګي، سیاسي او ملي هر اړخیز شخصیت باندې ډیرو بهرنیو اوکورنیو پوهانو او نامتو شخصیتونو په مختلفو وختونو کې په خپلو لیکنو، ویناوو، اشعارو او پیغامونو کې ثرګندونې کړې، چې دا ثپرکی همدې موضوع ته ځانګړی شوی او په دوولویو برخوویشل شوی.

لومړی برخه یې پوهاند رښتین د بهرنیو پوهانو په نظر:

په دې برخه کې اکثره دهغه بهرنیو پوهانو نظریات راغلی چې د پوهاند صاحب په ژوند یې په خپلولیکونو او پیغامونو کې ثرګند کړی دي.

فاضله رښتینه رب دې مه کموه !

السلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

ستاسې له خوا دوې شمارې ۳۴۱ - ۳۴۲ را ورسیدی. زه ډیر ممنون او شاکریم.زه به ستا او ستا دټولنې دکوم کوم احسان شکرادا کړم شم.رب دې ستا مساعي د ټولنې په حق کې مشکوری کړي. پښتو مړه وه تا ژوند ئ کړه، رب دې تا ژوندی لرینه.

د پـــــښتو ځـــلانـــــده لمــــره
رب دې تــــــاکړي بهــــــــوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

درست پښتون دی منت بار دی
ای زما دزړګي سره
په وجود باندې دې ويا ړې
پښتون تولـه لروبـره
وفا خواست کوي لـه ربـه
چې رښتين کې منوره
بريالی په دوا ړو کونو
بريالی او نيک ثمره

پرون دې مکتوب مبارک راورسيد چې موجب د ډير فرحت وګرځيد.
والسلام ابوالوفا (۱۳۳۱ش)
ادبي ليکونه ،پوهاند صديق الله رښتين. ۱۳۶۱ل ، ۳۴ مخ

د. ا. س ګراسيموا !

پوهاند رښتين هغه شخصيت وچې دافغانستان د معاصر فرهنګ په وده او پرمختګ کې يې ارزښتناک او اوچت رول لوبولی دی، پوهاند رښتين دافغانستان د فرهنګ له پاره نه هيريدونکی خدمتونه کړی دي.
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۱۲ مخ.

د پښتوټولنې مشرښاغلی رښتينه !

زه غواړم چې تاسو ته دمجله کابل او د دوکتابو د پاره چې ماته ليږل شوی وو ډيرتشکروو ايم. تاسې خبريې چې زه د پښتو د خوږې ژبې په بابت کې ډيرشوق او ډيره مينه لرم هروخت چې مجله پس له لوی سفرله افغانستان څخه زما کورته راورسيږي، زه ډيرخوشحاليږم.زه اميد کوم چې هم په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مستقبل کې په ښه شان زما وکورته ورسیږي.سره ددې چې اوس دان آربرپه ښارکې په بل سړک کې اوسم.
ستاسې د پښتو دښه ګرامردوهم جزء به کله چاپ شي؟
سلامت اوسئ صاحبه اوبیا ډیرتشکر.
هربرت پنزل – سپرلنګ ستریټ – ان آریرمیشیګن – امریکا .(۱۳۳۴ش)
ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۱ مخ

پوهاند رښتین د پښتوټولنې مشر !
ډیرشکرکوم چې ستاسې په لیک سرلوړې شوم،ستاسې پښتوګرامر راورسید ، زه پوره یقین لرم، چې دغه کتاب به زما دپاره د پښتو په مطالعه کې ډیرسودمن واقع شي. ماته اجازه راکړئ چې تاسې ته په یوه بله مسئله کې رجوع وکړم.تاسې به خبریاست ،چې ستاسې په باره کې (ددنیا د ادبیاتو په انسایکلوپیدیا) کې چې دلته خپره شوې ده څوکلمې ویلې شوي دي.
اوس په سودا کې یم چې دغه مقاله کې خطایي نه وي راغلې نوله تاسې نه څوپوښتنې کوم.
۱- ستاسې دزیږیدنې نیټه کومه ده ؟
۲- ستاسې اوسنی شغل څه دی ؟
۳- ستاسې مهم آثرونه کوم کوم دي؟
۴- زه به ډیرخوشحاله شم که په دې صورت کې له ماسره کومک وکړئ.
داکترمون لورنتس – برلین. (۱۳۴۳ش)
ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۳ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی ډاکتر رښتین !
ستاسې د نفیس کتاب پښتو ګرامر یوه نسخه چې زما د پاره مو رالیږلی ده ،
ما وکتله او زه پرې ډیر خوشحاله شوم. تاسې د غه کتاب زما د پاره رالیږلې و
خو هغه د برتش موزیم ماموړینو د ځان د پاره واخیست. ما د هغه کتاب
رسید تاسې ته د رو استاوه.
ګ. مردیت اونس د ختیځ پیژندنې څانګه ، برتش موزیم ،لندن (۱۳۴۳ش)
ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۳ مخ.

ښاغلی پروفیسر رښتین !
کله چې مونږ په نوي ډیلي کې سره ولیدل نو ما تاسره وعده وکړه چې زه به
تاته هغه مقاله چې په نوي ډیلي کې مولوستې ده ،په کابل کې به یې
درکړم. څنګه چې ما په کابل کې وخت پیدا نه کړ ،چې تاوګورم. زه به په منی
کې کابل ته درځم او کوښښ به وکړم چې تاوګورم. اوس مې په خپله مقاله
دوهم وار نظرا چولی دی. زه امید لرم چې ستاسې مینه ورسره ډیره ده ،
غواړئ چې ترجمه یې کړئ او د اکاډمی په مجله کې یې خپره کړئ.
ستاسې ملګری پروفیسر هلمت هومباخ – غربی المان (۱۳۴۳ش)
ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۳ مخ.

استاد پوهاند رښتین د پښتو اکاډمی مشر !
ستاسې ښه تحفه د پښتو ګرامر را ورسید. زه د پښتو ژبې له زده کړې سره
ډیره مینه لرم. ستاسې د کتاب رالیږلو څخه ډیر تشکر کوم.
زه بیا په دې خبره ډیره خوشحالی ښکاره کوم ،چې تاسې
د پښتو ژبې ګرامر چې په پارسي لیکل شوی دی، ماته رالیږلی دی. د غه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتاب ماته پس له ډیر انتظارنه راورسید. ماهم تاسې ته دخپلو کتابونو مجموعه دراستولی ده. امید کوم چې فایده به ورنه واخلی.
دکتوریوسف عزیزالدین دعراق دالمجمع العلمی سکرتر- بغداد (۱۳۴۳ش)
ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۴ مخ.
ښاغلی پوهاند رشتین !
ستاسوښه کتاب دپښتو مصدرونولارښود راورسید او راته به دفعل دزده کولو دپاره بیشکه ډیرمفید اوګټوروي.زه به دا بخش اوستاسود ډیرو کلونو په دوام لرونکې مهربانۍ اوسخاوت باندې دزړه متشکریم. امید کوم چې تاسو او زما په کابل کې نورو دوستان ټول تکړه يئ.
په درناوی
جارج مارګن سترن –اوسلو-ناروی (۱۳۴۴ش)
ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۴ مخ.

ښاغلی پوهاند صدیق الله رشتین !
دروړونکی ددې خط میرمن ساموکروتکینا زما پخوانې شاګرده ده اوس دقاموسونو په نشراتي مؤسسه کې دشرقي ژبود شعبی مشره ده.
درته به معلومه وي، چې پښتو روسي لومړی لوي قاموس چې مالیکلی دی.اوس ترچاپ لاندې دی. که ستاسو اجازه وي نو میرمن ساموکروتکینا به په پښتوټولنه کې یوکنفرانس ورکړی، چې تاسې ته ددغه قاموس محتویات او خصوصیات دروښیي هغه کتابونه او مجلې چې پښتوټولنې په دې شلو کلوکې رالیږلی دي،دقاموس په تدوین کې راسره ډیره مرسته کړی ده ، نوستاسې ددې مهربانې څخه ډیرممنون یم

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپل صمیمانه سلامونه تاسې ته او د پښتو ټولنې محترمو غړو ته وړاندې کوم.
م اسلانوف ، مسکو ۲ نومبر (۱۹۲۵ع -۱۳۴۴ش)
ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۴ مخ.

ګران پروفیسر رښتین !
ښوورځې پخوا ستاسې دوه کتابه یعنی ژبښودنه او پښتو کلی مې واخیستل ،ددې کتاب د پاره ډېر تشکر کوم.زه تر اوسه لږ پښتو کتابونه لرم او تاسې ښه پیژنی ،چې بې کتابونو کار نه کیږی.زه ستاسو کتاب ژب ښودنه په چکي ژبه ترجمه کوم او غواړم چې په انګریزی ژبه یې په پراګ کې خپور کړم.ما یو کوچنی کتاب د افغانستان په باب کې ولیکه او دغه کتاب اوس چاپ کیږي.زه به بیا تاسو ته یو کتاب هم لیږم.زه جورنال کابل ته ډیر اړتیا لرم که ممکن وي ماته یې راولیږئ. ستاسو نیک مرغي او بری غواړم.
داکتر بچکا - پراک ،چکوسلواکیه. (۱۳۴۴ش)
ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۴۵ مخ.

ګیرس روسي پوهاند په خپل کتاب (پښتو ادبیاتو تاریخ) کې لیکي:
((رښتین یو ښه نثرلیکونکی او په نثر کې د بدیعی اثارو خاوند دی ، دژبې او تاریخ په برخه کې زیاته څېړنه لری، دده دهند سفر یو په زړه پورې منلی اثر دی،چې په نثر کې یو غوره او تازه اثر باله شی.))
جرګه مجله ، پوهاند رښتین د پښتو ژبې او ادب ځلانده څېره ، ۱۳۷۰ل دسنبلی میاشت ، ۲۹ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرانه استاده صدیق الله رښتین صاحب !

ستاسې لیک د پښتو کلی دلومړی ،دویم او دریم ټوک سره راورسید او ستاسې څخه یو ځل بیا تشکر کوم. په دې برخه کې ستاسې مرسته زموږ دزیات تشویق سبب کیږی.زموږ د پښتو انجمن کلاسونه په ابتدایي مراحلو کې دي.زیاته هیله لرو چې په راتلونکو کلونو کې دژب پیژندنې او ژبپوهنې داصولو سره سم د پښتوژبې په تدریس پیل وکړو ،اوس زه دستی په پارسی ژبه د دستورزبان پښتو په لیکلو او تالیف بوخت یم. او دا کار د هغو ګرامرونو چې تاسې او پوهاند میرحسین شاه لطف کړی دی او دځینو نورو کتابونو په کومک ترسره کوم.

داکتاب به په عین حال کې مختصر او دژب ښودنې په اندازه وي،دژب پیژندنې برخې به ولری او کوښښ به وکړم،چې داسې کلمې پکې راشي،چې پارسی ژبې ته ورته اصلي پښتوويـ.او په ضمن کې به شریک کلمات هم ولري.په آخر کې به د پښتو پخواني او نوي ادبیات خصوصاً دخوشحال خټک برخه پکې هم زیاته کړم،ترڅو چې لوستونکې د دې مهمې ژبې سره په ښه توګه اشناشي.

له تاسې او نورو دوستانو څخه هیله کوم چې په دې کار کې راته دبریالی توب دعا وکړئ.

په ډیر احترام

علی اکبرجعفري ،تهران–ایران (۱۳۴۵ش)

ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۲۱ل ، ۴۲ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګران پروفیسر رښتین !

ماعزم درلود چې دعشق آباد او کابل دراستنیدو سره سم درته لیک ولیکم، ما په عشق آباد کې ستا له وینا او دوستۍ څخه معنوي او علمي استفاده وکړه، د پښتوژبې او ادب سوال تراوسه پورې زما په مغزو او فکر کې دی او هیڅکله مې له خیاله نه دی وتلی. ددې لیک په ملتیا دهغه لیک یوه کاپی درلیږم، چې ما په همدې مناسبت داکترن ، بامیټ ته لیکلی دی او ستا سو مطالعې ته یې وړاندې کوم.زه په کلکه سره دتاسو نه هم هیله کوم چې ده ته شخصاً په دې موضوع کې یو لیک واستوئ.

زه یقین لرم چې دې به د پښتوژبې او ادب د رعایت په برخه کې زموږ عزم او ټینګار ته پوره توجه وکړي.داسې امکان شته چې زه به د پسرلي په میاشت کې اروپا ته دتګ په لاره کې له کابل څخه تیرشم.که ممکنه شوه نوزه بیا ستا دلیدلو شوق لرم.

داکتررام راهول – دجواهرلال نهرو پوهنتون دنړیوالو څیړنو ښوونځی

ډیلی –(۱۳۵۱ش)

ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۵۱ مخ.

استاد محترم رښتین !

دنوی کال په نسبت تاسې او ستاسې ملګروته دمینې ډک سلامونه او تبریکونه وایم او ستاسې روغتیا اوبری غواړم. ډیرشکرکوم، چې دکابل مجله په پرله پسې ډول ماته استوی.دغه مجله او هغه نورکتابونه چې ماته مو رالیږلی دي،زما دکارد پاره ډیرارزښت لري. دافغان پیژندنی د محصلانو سره یوځای یې لولم او ښه فایده اوګټه ورځنې اخلم.هیله لرم چې دغه دوستانه روابط به همیشه دپاره ټینګ وي.دعشق آباد سفرپه باره کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مې ستاسې مقاله په ډېره خوشحالی ولوستله. په عشق آباد کې ستا په لیدو ډېر خوشحاله شوم آرزو لرم چې بیا سره ژر تر ژره وګورو. د دې لیک سره یو ځای دوه عکسونه چې په دوشنبه کې مو اخیستی وو، درا ستوم.
په ډېر احترام
ډاکتر مانفرید لورنتس - برلین (۱۳۵۱ش)
ادبي لیکونه، پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل، ۵۲ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتین د افغانستان او کوزې پښتونخوا د پوهانو په نظر

په دې برخه کې د افغانستان او کوزې پښتونخوا د نومیالیو لیکوالو څرګندونې، خاطرې او د عقدیت پیرزوینې د پوهاند صاحب په ژوند او له وفات وروسته ټولې په مختصر او لنډه توګه بیان شوی دي.

زما ګرانه ورور رشتینه !

نن په پوسته کې ستا کتاب د پښتو ادب تاریخ را ورسیدئ، سترګې مې روښانه شوی زه تا ته تبریک وایم، چې دا سې یو مفید اثر دی لیکلی دی. خدای زده چې ډیر خوښ شوم. رب دی عمر اوږد کا، چې پښتانه ستا له زحمته ګټه یوسی.
وروره !له پښتو ټولنې څخه ستا په انفکاک ډیر خپه شوم. ته به وایې چې ته نو ولی لاړې؟ وروره ! دا د پښتو ټولنې بد بختی ده، چې یاران ټول سره متفرق شول، خیر:
خدای به تللی یاران بیا سره راټول کا
تورې خاورې به په سر د رنتبول کا
زما غزیزه !هرچیرې چې یې، تمنا لرم چې ته به د پښتو خدمت وکړې، پښتو غریبه څوک نه لری. خدای دی تا غوندې زلمی ژوندی لری. نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهیږم چې اوس دی صحت ښنگه دی، زه له خدایه غواړم، چې تاته کامل صحت عطا کړی، ځکه چې ته د پښتنانه دکهول یو څراغ یی !

وروره د پښتوټولنې په تشتت غمجن شوم او بیا خوښ شوم، چې ته د مطبوعاتو په شق کې پاتې شوی او دباندې ونه وتی ! د دنیا سیراو تحولات کله په زړه پورې مینان هم بیلوی، زه که څه هم له تاسې څخه لیری یم، خو زړه مې ستاسی سره دی ستا کتاب مې وکوت ډیر ښه دی، د پای فهرستونه یې ډیر غنیمت دي. زه خو اوس له مطالعې اوکتابه لیری یم، امید لرم چې ته به دغه لار نه پریږدی، زه خو اوس تش لاډو شوم.

وروره ! داڅو کرښې مې تاته ددې د پاره وکښلی، چې د پښتوستر گور خلق ستا قدر کوی، مه مایوس کیږه. د دنیا ډگردونی پراخ دی چې هیڅ. عمل بې نتیجې نه پاتې کیږي ! ستاکاراو زحمت قدرلري، زما نه هیر یږی، دخدای هیرمه سی !

ستاورور عبدالحی حبیبی

اول قوس **۱۳۲۵** ش قندهار

ادبي لیکونه، پوهاند صدیق الله رښتین. **۱۳۶۱**ل، (**۵-۲**) مخونه

ښاغلی فاضل رشیتن صاحب خدای دې روغ جوړلره !

مونږ له ډیروخت نه په دعاگانو اموخته شوی یو اوپه مکتبونوکې هم راته اول ځل دعا خولې ته راځي. دازمونږ زوړ عادت دی، مگردومره ښه ده چې زه دغه شان دعاگانې هغه چاته کوم، چې دهغوی صحت او حیات د پښتنو د پاره مفید وي اویو کارپرې جوړوي.

له دې خوا خیریت دی اوتراوسه ژوندي پاتې یو، مگردیرغاښونه راته چیچل کیږي. کومه اجتماعي فایده چې زمونږ په نظرکې ده، هغه لاس ته نه راځي او خلق ویده دي، مگرهغه کسان چې زمونږ خبرې دځان د پاره ښې نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼي، وينې دي او په زړه کې يې راته اچوي.کاشکې د دغه نفرت او حسادت په عوض کې د څه اجتماعي مفاد اميد هم واى.
په هرصورت مونږ اوس خپلې ماليخوليا مجبورکړي يو ،چې څه په زړه کې لرو ،هغه ښکاره کړو او خپل هغه مسئوليت چې د نن ورځې تفتيشونه يې پوښتنه نه کوي اوزمونږ په ژوند يې څوک پاڼه نه اړوي تريوه حده رفع کړو ،مګرګوروچې داکارترکله کولاى شو.هغه څه چې يوريا ست يې مقابله نه شي کولې،يومديريت به يې څنګه وکړي.زه اوس له ډيرومشکلاتوسره مواجه يم اوکه رشتيا ووايم نودنورو مطبوعاتو په تناسب لږ غوندې افراطى شوى يو.خير دا قصه به پريږدو اوتاته به عرض وکړو ،چې اتحاد مشرقي خوستاسي ملګروپه قلمي مرستته يوڅه قدر ژوندى شوى و.يوزه خوهيڅ نه شم کولی اونه زما له لاسه څه کيږي.په دې وختوکې که دښاغلی خادم صاحب مرستته له مونږ سره نه واى.نواخبارخوبه دپخواومهموليکوالوله آثارو بيخي محروم شوى و.ځکه چې ستاله خواهيڅ رانغله.دتيرو ورځود پاره خوته قوى ځواب لرى.چې يوډيرمهم کار درپه غاړه و.اوس چې په خيرکابل ته راغلى،ولى دى اتحاد مشرقي هيرکړې دى ؟
رشتين صاحب ! په مشرقي کې د ډيرو خلقومينه اومحبت ستاسې په نسبت وينم اوستا غوره مضامينو او آثاروته دلته تلوسه او تنده موجوده ده.اتحاد مشرقى ستاله قلمي ملګرتيا ډيره استفاده کړى ده اوهميشه موستاسې لورته انتظاراوسترګې وي.نومونږ مه هيروه اوددې ځاى علاقه مندان خوشحاله ساته !

په احترام

(c) ketabton.com: The Digital Library

ادبي لیکونه ، پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۲۱ل ، (۷-۸) مخونه

گل پاچا الفت – جلال آباد (۱۳۲۲ش)

په مونږ گرانه رښتینه روکیه !

خط دې په داسې حال کې چې زه د ناروغتیا په کټ پروت وم راورسید ستا لیک د مشرقي د خلکو په شان لوخ لغړو ، په ما یې تاثیر وا چاوه ، لیکلي دي وو ((د کابل مجله او پښتو ټولنه به نه هیروئ-او ریدلي مو وو چې د غلته د کلوب سره کومه مجله هم ملگري ده ، مگر په پته یې پوه نه شوو. چې څو تا سو خو ځیږئ نو په هرات کې خو ادبي پارسی مجله راووته او مزار کې به هم راووځي ، هغه بله ورځ خبر نه شوې چې تجار و غونډه وکړه او د مجلې د نشر د پاره یې یو لک افغانۍ غونډې کړې. په کابل کې لطیفي له مرستون څخه د برگ سبز په نامه یوه فارسي مجله په گستتر چاپ راوویسته. مونږ ویده یو ، چیغې وهو ، نور ویښوو او په خپله حرکت هم نه کوو. خدای دې زمونږ عاقبت ته خیر پیښ کړي !))
روکیه ! د کابل مجله او پښتو ټولنه که څوک پوهیږي ، د گردو پښتنو او پښتونخوا مشترک دولت دی. دې دولت ته ترقي ورکول یا ورسره کومک کول په کوم رښتین یا کوم بینوا یا کوم یو بل باندې احسان بارول ، د دغه شخص په بې ذوقۍ او کوتاه بینۍ محمولیږي !
د دې ځای د کلوب او مجلې په باب خو ترا و سه څه نه دي شوي. د دې ځای ژمی لخوا خو تیر شو. په ثور کې ټول خلک تالاترغۍ کیږي ، نو که ژوندي وو ، بیا بل ژمي کې د دغو شیو نو پوښتنه کوه ، هیله ده چې دا خبره به په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسانۍ ترستوني تيره کړی، ځکه چې ته پښتون يې او پښتنو ته نن دصبراو سکون تربيت او دسبا وعدی ورکولی شي .مقنع ځواب دادی، چې ته خو ښه تېنګ مسلمان يې نوچې مساجد شته .نوکلوب ته څه حاجت دی؟دمجلې په باب خبره داده چې دغه موجوده اخبارونه اومجلی چاسم کړل، چې لانورهم غواړي ! که ته وايې چې اتحاد مشرقي دکلوب اومجلې په باب ليکلي وو ،نوخبره داده چې اتحاد مشرقي خوهم آخراخباردي او بيا دهمدغوخلک چې ته تري شاکي يې ! دلطيفي په برګ سبزاو دمزاراو هرات په ادبی او مطبوعاتي پيشرفت مې شکروويست.
خدای دی توفيق ورکړي.مګردسيستان هديه او دميمنی تحفه چې اوله راوتلی ده او دويمه راوځي تاسونه دي ياد کړي !
اوريدلي مې دي چې په طلوع افغان او بيدارکې هم حرکت پيدا شوی دی.په هرصورت تا غوښتی دي، چې مشرقي دهرات او مزار سره مقايسه کړی، مګرستا هيرشوی دي، چې هرات يومدني مرکزلري، چې په عصري اصولوتوسعه اوتعميرشو ! مګرجلال آباد په لوی لاس خلکوورانکړ ! په دې لس دولس کاله کې روسيه ،اروپا ،جاپان وران شوی وو ،بيرته آباد شول.ستاسوجلال آباد لاهماغسی کندوالی دی او دورانۍ ودانۍ نقشه يې لاهم نه ده معلومه او نه پکې ثوک کناراب قدری جوړولی شي.په هرات کې داتفاق اسلام روزنامه او دبلديې مجله څومره په ښه درنه بودجه منل شوې دي،اودلته يواتحاد مشرقي دی، چې نه لوئيږي او نه ورکوتی کيږي.هلته دمعارف رياست اودلته يې مديريت دی، مزارلاهم دغسې درواخله !
په عقرب کې ماسره چا تيلفونی خبرې کولی،ويل يې چې په مشرقي کې هرشي ډيروي راويې ليږه ! ماورته ويل دلته تبی ډيرې دي، ده پناه وغوښته ،ويل يې دخدای دپاره نه يې غواړم،زما توبه شه !

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سرکانو کلي خو به تالیدلي وي، د دری سوو کورونو څخه به زیات نه وي لکه چې ما اوریدلي دي سږ کال منی پکښې پنځه سوه مړي شوي دی.
دا سې د مشرقي هر کلی دروا خله، که څوک زمونږ په چیغو وهلو او ژړلو هم قهریږي، نو ښه ده چیغې به هم نه وهو.

قیام الدین خادم

جلال اباد (۲۷ جدی ۱۳۲۷ش)

ادبي لیکونه ،پوهاند صدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، (۱۳-۱۴) مخونه

عبدالروف بینوا :

... د رښتین صاحب دژوند زیاته برخه د پښتوژبې په ادبي څیړنو او علمي پلټنو کې تیره شوې او د پښتو او پښتونولی رښتین مین او صادق خدمتګاردی په تیره بیا د پښتوژبې په ګرامر او فقه الغة (فلالوجی) کې ښه لوی لاس لري او د استادی مرحلې ته رسیدلی دی.
ښاغلي رښتین سره چې څوک پوره اشنانه وي او زړه یې نه پیژني نود ظاهري کړه وړه څخه به رښتین صاحب یو سخت طبیعته او مهره انسان ورته ښکاره شي، خو ترکومه ځایه چې زه څیرشوی یم ښاغلی رښتین لکه څومره چې نا اشنا خلکو ته په ظاهره بې مینې او سخت زړی غوندې سړی ښکاري په هماغه اندازه اشنایانو ته د پاک زړه خاوند دی او زړه یې ملګروته د مینې ځاله ده دا بیله خبره ده که څوک دده د مینې سره مینه و نه لري او دده سپیڅلې مینه په مینه استقبال نه کړی ، البته دا خبره رښتیا ده چې ښاغلی رښتین د تظاهر طرفدارنه دی بلکې غواړي لکه څنګه چې دی هغسې ځان وښي. (۴: ۴۷۳)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اکادیمیسن پوهاند عبدالشکور رشاد :

اروابناد پوهاند رښتین د پښتوژبې د تحقیقي ادب یو تکړه سپورو ، ده د پښتوژبې دغناله پاره ډیرترخه او اوږده مزلونه وهلي او پښتو ته یې سترفرهنگي سوغاتونه راوړي دي.
زه د پوهاند رشتین مړینه د پښتو ژبې او ادب ستره ضایعه بولم .
ارواديې ښاده وي – دارواښاد پوهاند رښتین دادبي زیاراو کارستاینه او لمانځه دده حق دی .
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۲۰۵**مخ.

گرانه وروره رشتین صاحبه !
بختوریم چې پس له ډیرې مودې نه مې ستا یو ټوټه لیک واخیست، رښتیا ده چې هغه لیک داسې نه ولکه دانورعادي اومعمولي لیکونه ،هغه د پښتنو په غم ژړا او پښتنو ته دویښیدو چیغې وی،زه یې تل دځان سره ساتم او خواخوږو پښتنو ته یې لولم ،ښه ده چې دکابل غوندې ځای کښې هم دخوارو پښتنو غم خوری.
وروره گلله !رښتیا ده پښتانه خدمت اوخادم ته اړدي،خوډیره دخوشالی خبره ده چې دیوې ډلې ځوانانو په ککری کې د پښتنودیوالي اوویښیدوفکراو اراده لیدل کیږي.زه اطمینان او تسلي درکوم چې پښتانه به دزمانې رفتاریواو راویښ کړي اودا باسیند دغاړې نه واخله تراموپورې به یو پښتون شی.
ځکه چې دا داوسني عصرږومبنۍ تقاضا ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوږه وروره ! نورخوسکون او چوپتیا چوره ګناه ده.دیو مکمل او پوخ پروګرام ضرورت دی. باید ټول پښتانه امیراوفقیر د پښتونوالي په پاکه نامه سره یوشي اوکاراوهمت وکړي.

ویښه ځلمیه ! زه هیڅ بدل شوی نه یم. سپین مسلمان او بیا پښتون یم. په دې نامه به ژوندی او مرم به.

زما کتابونه خو قرض درته پاتې دي. دا دوه کاله دې راله هیڅ کتاب نه دی رالیږلی. خدای دې درته یاد کړي، چې زما قرض خوراکړې. په هرصورت له خدای څخه دې روغتیا ، برې اوبرم غواړم. کله کله مو یادوه.

دځواني مرګ محمد عوض خان په مرګ چې تا کومه همدردي ښکاره کړې وه زه او زما کورنۍ ډیرتشکرکوو.

نوردی په خدای سپارم.

میراجان سیال کوډا خیل – مومند (۱۳۲۷ش)

ادبي لیکونه ، پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۱۰ مخ

دپښتوټولنی فاضل اولوی مدیرصاحبه !

له پخوا څخه دکابل مجلې سره شوق اوذوق لرم، ټول مضامین یې د سرنه ترپایه پورې لولم، اوتل دمحترمولیکوالودځلاندوافکاروځنې چې په دې مجله کې یې ښکاره کوي ، ډیرخوند اوفایده اخلم، په نتیجه کې داراته ښکاره اومعلومه شوه، چې ددې مجلې لویه برخه اواصلی هدف هغه شی دی، کوم چې دپښتنوغایه اومقصد دی. رښتیا اوسپیڅلی خبره ده اوشاید هرچاته به معلومه هم وي، چې پښتوټولنې په دې موضوع کې، چې ویده پښتانه یې راویښ اوخپل مرام ته یې ملتفت کړل، پوره اوکافي خدمتونه کړي دي، چې دادقدروړ خدمتونه به یې پښتانه هیڅکله هیرنه کړي، اونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیریدونکي دي.نو که مونږ وو ایو ،چې پښتوټولنه د پښتنود پاره یو علمي او اجتمــاعي مرکزدی،او پـــه خپلـــه (رښـــتین) ددې وګړو محـــوراو سترغمخوردی،البته دا خبره بـه د حقیقتـه ځنـي لیـرې نـه وي.بلکـه عـین حقیقت او و اقعه به وي.

محمد اکبرشینواری له عربی دارالعلوم څخه(۱۳۳۱ش)

ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۲۰مخ

ښاغلی محترم رښتین صاحب !

ګران پاکټ دی چې د سیپی‌ـ پـه شان لـه ښکلو مرغلروډک و د پښتو معلم پـه لاس راورسید.شکردی چې روغ یاست.نه پوهیږم چې د کندز د سیند او بـه او دچاردرې شنی ونی مو څنګه ترپام ښی شوی دي،ځکه هلته مو چې کندز تـه تشریف راوړی وخوسترګې موترې پټولې،که باوروکړئ د سرږ کـال پسرلی چې بهترین پسرلی و درست ستاسې په سودا راباندې تیرشو.په هرګل می یادولئ.خوارمان چې تاسوله انبارانبار غمونو یوځل هم نـه وزګاریږئ چې د قعغن د طبیعي ښکلا ننداره وکړئ.

محترمــه ! ستاسـی خدمتونـه کـه څـه هـم د پښـتوژبی پـه لارکـې دهیریدانه دی،خوبیا هم تاسې تـه لاډیرې هیلی لـرو ،مثلاً د اتحـاد جریدې ته هم وګورئ یعنی د اتحاد پښتوبرخې ته هم کله کله توجه وفرمایئ ،بده بـه نـه وي ،ځکـه چې د اتحـاد پښـتو برخـه ډیـره ضعیفه ده ځکـه چې مـد یر یـې غیرپښـتون دی.او د پښـتوبرخې ترتیبوونکی یې د ادبیـاتو دنړی‌ـ نـه لیـری پروت دی،نو په دې صورت د پښتوترقي پـه اتحـاد کې یوه ناشدني آرزو ده .که فرصت وشو ننګرهاري ته می سلامونه وو ایاست.

څـــوبه ګورمه ستا لارته   شـــرمنده شوم انتظارته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خمیازې شوې د اسې سترګې | امـیدناست دی ستا دیدارته
ساه مې غوټه شوه مرۍ کې | غــم مې نه پرېږدي ګفتارته
ارمــانونه دې تړول شوي | کړی عرضونه ستا دربارته
لکــه سوی شمه ناست یم | ســتا دمړې شمعې مزارته
تــه نوکاشکې دیدن راوړې | دخـــپل وصل امیدوارته

پسرلی، کندز (۷-۲-۱۳۳۱ش)

ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۲۱ مخ

راته ګرانه رښتین صاحبه !

السلام علیکم: زمونږ پـه دې کتـاب کې ډیرکـټ کوټ شوی دی ستاسو موجودګي خوډیره ضروري وه، ولې هغه ونه شوه، مهرباني وکړه ددې خط په لیدوراشه زه یې ستادکتونه بغیرنه شایع کوم.

فقط ستا پاچا خان ، ۱۳۶۱ل کال

ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، ۵۴ مخ

خوږه وروره رشتینه قلم دې نورهم تیزشه !

ســتالیک راورسید ،دیو ســنجیده اوپــه کارســتړي ادیــب خیــالات پکــې ځلیدونکي ښکاریدل.

وروره ! مونږ یې لاسو پښویو ، ستاسو دترقی اوکامیابۍ دعـاکوو ،زمونږ پــه ځلمــوکې هــم ستاســوله برکتــه دژونــد آثارښــکاره شــوي دي.اوس پــه خوبولــوځیروکې دنــوې غزونــی آثارښــکارې. دمحکومــو پښــتنوځلمي ستاسو سره همدردی لري.دپښتون په وحدت اومرکزیت کې درسره ملګري دی. کاروان تګ ته تیاردی، خومشرغواړي.زما اشعاربه څه وي،چې تـه یې داوریدو خواهش کوی،زما یـوه دکابـل سفرنامه وه ،هغـه هم سی آیـی ډی

(c) ketabton.com: The Digital Library

چاپ کیدلو ته پرې نه ښوده. زما په منظومه سفرنامه کې ستا په حقله هم څه
شته غرض کوم:

بحث چې په (ی) و ،لرا وبرته یې ما خیال وکړ
یــــو محمد نورا وبل رشتین پکې کمال وکړ
کــــــله به خادم په دعوه خپله استدلال وکړ
کـــله پکتیا نی به په بل اړخ کې جنجال وکړ
کـــــله به الفت په اختلاف کې منځګړی شو
ولو نه به یې دواړه سره یو کړه جوړ به پړی شو

هسی خونږدې دهري ورځې په رویداد کې ستا ذکردی، خوپه یو شعرپکې
دادی:

مــــا چې د خادم او درشتین علم ته پام وکړ
زړه مې د پښتون وپاکې خاورې ته سلام وکړ

کــوم وخت چې مونږ د کابل نه راوتو:

مــــونږ ســـره تـــردې لکه د سورې لګیدلی و
کوزشوبګرامي کې چې رښتین زمونږ ملګری و
خـــدایــږو په پالنه کې زمونږه ستړی شوی و
دی پــــه حـــوصله کـــې د فولادو لکه پړی و
ده پــــه ډیــــرا خــلاص درخصتی معانقه وکړه
مــــونږ یـــــې د کــــړا و او د پالنې شکریه وکړه

په آخرکې به دا وایم چې زه ستا سو د کامیابي د پاره دعا کوم.

امیرحمزه شینواري (۱۳۲۷ش)

ادبي لیکونه ،پوهاندصدیق الله رښتین. ۱۳۶۱ل ، (۳۱-۳۲) مخونه
جناب حضرت صبغت الله مجددي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

درشتین صاحب تخلص دهغه دنوم ترجمه ده. څنګه چې یې نوم رشتین و ،هغسې په خپله هم صادق و ،پوهاند رشتین د سمندر مثال لري دهغه دخدمتونو خیرل دا معنی ورکوي لکه سمندر چې څوک په کوزه کې بندوي، دهغه خدمتونه دلمرپه شان روښانه او ښکاره دي، هغه په دې لاره کې خپل ژوند دژبې. ادب او فرهنګ خدمت ته وقف کړی ؤ او رشتین صاحب دپښتوژبې او ادب د پاره سترخدمت کړی دی اوداافغانستان معارف ددوي له کتابونو څخه پوره استفاده کوي دهغه خدمت داافغانستان دخلکولپاره لویه سرمایه ده اودهغه خدمات به هیرنه شي !

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۰مخ

سید شمس الدین مجروح:

پوهاند رشتین یوملي انسان و ،په خپله ژبه باندې عاشق و ،یعنې دپښتوژبې ،پښتني کلتور ،خپل وطن اوملت سره یې عشق درلوداو ښه مبارز ؤ.پوهاند رشتین دپښتود ادیب ،نویسنده اوعالم په حیث د پښتنولپاره سترخدمتونه کړی دي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ۱۰۹مخ.

استاد قتیل خوږیانی:

دپښتود ادب دهسک ځلانده ستوری اروابناد پوهاند رشتین د پښتني فرهنګ اوثقافت په نړۍ کې هغه ستره علمي اوفرهنګي ضایعه ده چې وختونه به تیرشي خوداتشه به ډکه نه شي.

پوهاند رشتین په هغه وخت کې دپښتود تعمیم او ترویج لپاره خدمت کړی دی چې چا په زړه وره توګه دپښتو او پښتون نوم نه شو اخیستلای.

له الفت او بینوا خادمه خلاص شو

لوی استاد راځنی واخسته ورزګار

(c) ketabton.com: The Digital Library

د هغـــو تختې لانه وې وچې شوې
چـې يې بيل کړلو رشتين په خپله لار

د علامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۱۰
ښاغلی قدرت الله حداد :
پښتو ژبې ته د رشتين صاحب لوی خدمت د ده ګرامر دی.
ده پـه پښـتو ګرامر ډير کار وکړ او هغـه يـې تکميـل کـړ او وروسـته بيـا ډيـرو ژبپوهانو د رشـتين صـاحب لـه ګرامر څخـه اسـتفاده کـړی ده.او کـه چاپيـا ډاکټری اخيستی ده نو د رشتين صاحب د ګرامر څخه يې ځينی برخې اقتباس کړې دي او خپل کتاب او اثريې پرې تکميل کړی دی.
د مرحوم رشتين يو عالي صفت او خصوصيت دا و چې لکه څنګه چې يـی نـوم رشتين ؤ دی خپله هم يو رشتينی شخصيت ؤ.ده هيڅکلـه د مسـامحی څخـه کار وانخيست. خپله عقيده يې په هر وخت کې پـه ډيـره ميړانـه بيـان کـړې ده .د رشتين صاحب دا خاطره به د افغانستان ملت هيڅکله هيره نه کړي او هغـه دا چې ده د کمونيستی نظام په دوران کې د حکومت او دولـت سـره هـيڅ ډول همکاری ونکړه.
د علامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۱۱مخ.
ښاغلی خالد پښتون:
مرحوم رشتين صاحب يو منل شوی ملي شخصـيت ؤ او د خپـل ملي فرهنـګ بلـه او روښـانه ډيـوه وه.هغـه ژب ښـودنه او ګرامرچـې رشـتين صـاحب پـه پښـتو ژبه ليکلـی دی او د پښـتو ژبـې د زده کـړې لپـاره پـه پوهنتونونـو او کورسونو کې ورڅخه استفاده کيږي هغـه تـراوسـه پـوری پـه خپـل قـوت سـره پاتې دی او زمونږ د ژبې او فرهنګ لپاره ډير غنيمت دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

داروانباد پوهاند رشتین دکاربله ساحه دپخواني پاچا د دورې داساسي قانون دمسودې مطالعه وه.دی دهغه ۲۸ نفری کمیسیون غړی ؤچې خپل کارېې په ډېره ښه توګه ترسره کړ.
اروانباد پوهاند رشتین صاحب په خپله عقیده کې راسخ او رښتین انسان ؤ او لکه څرنګه چې نوم یې رشتین ؤ.په واقعي معنی دخپل ګران وطن دملي منافعو په ساتلو کې دفرهنګي برياؤ په خوندي ساتلو او خوندي کولو کې د واقعي تنویراو دروشنفکری غورځنګ د ادامې لپاره یې ډېرخدمت کړی دی.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۳مخ.
محترم مینا پاسنۍ کرباسي:
باید با تاسف گفت: ما که درین سن و سال هستیم. زمانی که سربلند کردیم تاچهره و شخصیت های بسیاربسیارمهم خود را بشناسیم، تباهي آمد ،روس ها آمدند وبعداً پناگزین گردیدیم.
متاسفانه به نسبت کمبود و سایل. کتاب.معلومات از شناخت چهره های برجسته وطن خودت تاحدی محروم ماندیم. من وقتیکه در بارۀ پوهاند رشتین معلومات حاصل کردم دانستم که در وطن ما چه رنگ شخصیت های بزرگ مثل پوهاند رشتین زندگی داشتند که ارمانهای خود و ملت راچه درقالب شعر.چه درسطورنثروچه هم درگفتارو بیانیه ها بدون نظرداشت این و آن بیان داشته اند که واقعاً برای ما نسل بعد از ایشان اندرز و آموزش است:
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۴مخ.

پروفیسورشاه جهان – پیښوریونیورستی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رشتین د ادب په دنیا کې د پیژندګلوی محتاج نه دی. د پوهاند رشتین په شان عالمان دیو ډیراوږد تاریخي عمل په نتیجه کې پیدا کیږي او دومره اوږد مزل به کول وي، هله به د رشتین د پایی عالم زیږیږي د پروفیسر رشتین کارنامې به ترهغه وخت پورې ژوندې وي ترڅو چې پښتو ژبه او پښتون قام ژوندی وي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۵مخ.

ښاغلی محمد صابر خویشکی:

پوهاند رشتین دادبیاتو د پوهنځي دلومړنیو او منلو استادانو څخه و.دنوموړي تدریسي ژبپوهنه. د پښتو ادب تاریخ او ادبیاتو تاریخ دژبو او ادبیاتو د پوهنځي دزده کړولپاره خورا درانه آثاروو. چې دادی تردې دمه دده ژبني ،تاریخي او ادبي آثار دهیواد په پوهنتونونو کې تدریسیږي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ،۱۱۷مخ.

ښاغلی بدیع الزمان داودزی:

پوهاند رشتین یوداسې ځلانده ادبي ستوری وچې دهغه ادبي کارنامې به نه صرف په افغانستان بلکې دلته زمونږ په دې سیمه کې اودنړۍ په نوروځایونوکې هم دتل دپاره ژوندۍ وي.

هغه چې په عملي توګه دپښتو ادب کوم خدمت کړی دی هغه زمونږ د پښتو د ادبیاتو دتاریخ یوه درنه برخه ده چې دراتلونکو نسلونو او د پښتو ادب سره د ذوق لرونکو خلکو رهنمایي به کوي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۸مخ.

اروانباد پوهاند ډاکټرمحمد طاهربورګی:

پوهاند رشتین صاحب خپله ځواني ،خپل عمراود ژوند سرمایه ټوله دوطن د اولاد دعلم او پوهې دزده کړې په لاره کې صرف کړې وه ده دافغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنظره لو یدلې ژبې پښتو لاس نیولی ؤ.او غوښتل یې چې دا ژبه دنورو ژبو سره سیاله او په یو صف کې یې ودروی. ده دخپلو هلو ځلو په مرسته بری ترلاسه کړ دده بری په دې کې ؤ چې دده په خپله وینا ، ده هغه وخت د پښتو ژبې لاس ونیو چې نورو په پښتو ملنډې وهلې او خپله پښتانه په خپله ژبه پښتو شرمیدل.دا ځکه چې پښتو دخوارانو.کوچیانو.زیارویستونکو بې سوادو له ښارونو وتلو او دغرو او رغو دخلکو ژبه وه او کوم پښتانه چې په ښارونو کې اوسیدل او په ماموریت او یا تجارت بوخت وو. هغوی هم له پښتو لری تښتیدل ،خود پوهاند رشتین او دڅونورو خدای بخښلو دپښتو ژبې مینه والو په زیار او هڅو پښتو له دې حالته راووتله. دپښتو په ویلو نور نو پښتانه نه شرمیدل. دسواد خاوندانو به هم په پښتو خبرې کولې او یو بل ته به یې په پښتو ژبه لیکونه لیږل. پښتو دنورو خویندو ژبو په شان یوه ژبه شوه.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۹مخ.

پوهنوال غلام دستګیر رڼګ:

چې طبیب دخپلی ژبې وي حبیب شي
خوله مرګه وروسته هرچاته قریب شي

پوهاند رشتین پښتوژبې ته یو علمي رنګ ورکړ،دا ددې لپاره چې دا ژبه نوره هم دفصاحت او بلاغت اړخ پیدا کړي.

پوهاند رشتین لومړنی شخص وچې په کابل پوهنتون کې یې دپښتوژبې مسئولیت په غاړه واخیست او ددې ژبې دغنا او بډاینې سبب وګرځید.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۱۹مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروفیسور پریشان خټک :

پوهاند رشتین صاحب لکه دکانۍ دروند په خپل ځای په خپله ځمکه او په خپل مقام ټینګ ولاړ و او دکابل په پښتوټولنه کې یې سره دنورو درنو عالمانو ډیربنیادي کارونه کړل چې دهغو نه به مونږ دلته دپیښور پوهنتون په پښتو اکیډیمۍ کې استفاده کوله.

پوهاند رشتین یو ډیربارعبه او ځلند شخصیت درلود. خبرې به یې په دمه او سوچ کولې. څه چې به یې وې هغه به دکانۍ کرښه وه. په اول ملاقات کې به یې دخپل علمي تبحراو شخصي دروند والي نقشونه په ذهن راکښل، دنورو ملګرونه په ډیرو خویونو کې یو بیل شخصیت ؤ، بنده به یې په لږ ساعت کی په خپل احترام کولو آماده کړو او دیورښتینی مدبرپه حیث ددې جوګه و چې له هغه څخه پرقول او عمل کې ډیرڅه زده کړي.

ماچې په افغانستان کې درشتین صاحب کوم علمي شخصي او سیاسي حکمتونه ولیدل نو دهغه دستر شخصیت ټول اړخونه راته معلوم شول.

زه په دعوې سره ویلی شم چې ما ډیراوچت شخصیتونه ددنیا د یو سرنه تربل سرپورې لیدلی دي خو دپښتو ادب کوم بنیادونه چې رشتین صاحب لګولي دي او دیوعالم په حیثیت چې دکوم شخصي درښت مثالونه هغه پیش کړي دي هغه بیخي بې بدله دي او زه رشتین صاحب هیڅکله هیرولی نه شم.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۰مخ.

الحاج عبدالغفورویاند :

پوهاند رشتین هیڅکله دخپلو شخصي اوذاتي ګټودپاره دپښتو څخه نه دی تیرشوی. خپله خوښي او خپل عزت یې دپښتوژبې په ژوندي کولو او علمي کولو کې لیده، هماغه و چې دپښتوژبې د خدمت په لارکې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیر اوچت مقام خاوند شو.ترڅو چې پښتووي پوهاند رشتین او پښتوژبې ته دده خدمتونه به ژوندي او تل به دهغو کسانو په دماغ کې چې رښتینې پښتانه او د پښتوویونکي وي پاتې وي.
پوهاند رشتین د پښتوژبې او ادب لوی استاد ؤ.یوه ورځ پوهاند رشتین او دده څو ملګري چې زه هم پکې وم د لوی پښتون تاریخي شخصیت او د پښتوژبې د تعمیم علم بردارخدای بخښلی وزیرصاحب محمد ګل مومند لیدو ته دهغه کورته لاړو.د معمول سره سم هلته د پښتوژبې په حقله خبرې پیل شوې،یو ملګري د مرحوم وزیرصاحب نه دیوه شي په اړه داسې پوښتنه وکړه:
((بابا فلاني شي ته په پښتو کې څه وایې؟)) هغه په ډیر اخلاص مخ مرحوم رشتین صاحب خواته واړاوه او ویې ویل: هلکو: ما داکارهغه وخت کاوه چې صدیق الله خان نه و ،اوس چې صدیق الله خان شته تاسې د پښتو په حقله دهرمشکل دحل د پاره دصدیق الله خان نه پوښتنه وکړئ.
زما ددې تذکرنه مقصد داؤ چې د پښتوژبې پوه او د پښتو دتعمیم علم بردارهم استاد رشتین ته دلوی استاد په نظرکتل او په پښتو کې یې دده پوهه منلې وه نو ځکه یې د خپل مکلفیت بارده په اوږو واچاوه.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۱مخ.
ډاکټرخورشید عالم:
د ډیرغورخبره ده چې پښتورشتین صیب و او که رشتین صیب پښتووه.
اروابناد پوهاند رشتین د پښتني تاریخ یونوموړی بچې ؤ په خپله هم یو تاریخ ؤ.هغه یو محقق ،عالم ،مفکر،سیاستدان او یو داسې نومیالي ادیب ؤچې زه نشم کولای دهغه په باره کې هغه څه ووایم چې هغه یې مستحق دی.هغه د عظمت یو مینارؤ ،زه چې دغه مینارته ګورم نوټوپۍ مې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سرنه وغور ځيږي، د عظمت د دې مينار ستاينه زما کارنه دی ځکه چې زما د قلم توان دومره نه دی خو چې پښتونخوا کې ګورم نو مونږ په حيثيت د قام د خپل تاريخ، خاورې او ژبې قرض داريو، خو پښتو، پښتونولي، پښتون قام او پښتون تاريخ او خاوره د ارواښاد پوهاند رشتين قرض دارې ده زه نه يم پوه چې مونږ به حيث د قام خپل تاريخ ته څنګه مخامخ کيږو د قرض داری خو جنازه هم نه کيږي مونږ به د اروښاد پوهاند رشتين قرض څنګه خلاصوو دا به د پښتنې ايمان سر بې ايمانی وي چې د دې تاريخ تسلسل ختم شي.

زما په تش سلام به ارواښاد ته څه خوشحالي ورسي !

که زمونږ زور سره همت مل نه شي.نو ژوند به راته يو پيغور شي او پښتون سره هغه دی چې په توره نه پريوځي.خو په پيغور اورمرو پريوځي دا اوس د نوی کول کار دی چې فيصله وکړي.

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۲۲مخ.

ښاغلی محمد نواز :

ښاغلی رښتين صاحب صرف يو شخصيت نه وبلکې يوه اداره وه چې مونږ پکې خپله پښتو پښتونولي موندلی شوه او پښتون قام ته د دې ادارې نه د استفادې حاصلولو د پاره د قام د قلمکارانو پوهانو ډير محنت ضرورت و.

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۲۲مخ.

ښاغلی پرويش شاهين :

ماته به چې کله هم چيرته په پټه د کابل چاپ رساله او کتاب په لاس راتللو.د دغې په رڼا کې مې خپل ادبي سباوون شتمن کولو.

خو چې کومه رساله به مې هم لوستله ،رشتين به هلته ضرور حاضرؤ، کوم کتاب له به مې چې پاڼې اړولې، رشتين به هلته موجود ؤ ،اول سر کې پری زه تيروتی وم.زما خيال ؤ چې دا رشتين کوم انجمن دی.اداره ده. پراجيکټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی .ډیر خلک ددوی په اداره کې کارکوي او دی یې د (رشتین) پراجیکټ
د سیوری لاندې چاپوي خوچې وروستو د مطالعې په سبب پوه شوم چې (نا)
دابل څوک نه لیکي ،داخو پکې یو سړی دی چې لیکي یې او چاپوي یې.او
دغه وخت کې یې زما په زړه او مازغو رشتین صیب ډیرلوی او ژور اثر
وغورځولو.

کومه رساله ده.کومه موضوع ده. کوم کتاب دی.څه عجیبه نابغه دی.هرڅه
لیکي او ډیرښه یې لیکي.ادب دی، که تاریخ دي.که نقد یې لیکلی دی که
ګرامرېې لیکلي دی.که سمونه کوي.که سفرنامه لیکي.که موسیقی ته لاس
اچوي.که ژبپوهنه راپرځوي.که دکلیو او سیمو په جعرافیه نظراچوي.که
زاړه ټکي او لفظونه راګیروي اوجاج یې اخلي.که سنسکریټ ته ځي او که
زند.اوستاکه پهلوي ځیرېي.که د پښتنو په شجرو اوخیلو نو نظراچوي او که د
عربی او اردو ژبو په ملغلرو بحثونه کوي.که د فلکلور په ښاریه ننوځي او که
د شعر په ښکلا کې غوپه کیږي.هرځای کې ګړندی هم دی او بریالی هم
.او سم نیغ په برابر ګودرخیژي.

د پوهاند رشتین هڅه او مرام د پښتو ژبې د تاریخ فرهنګ او قدامت
د سرهسکول وو ترڅو دادکار او دمقام ژبه اوچته شي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۳مخ.

ښاغلی سلیم راز:
زه دومره ویلی شم چې اروابناد پوهاند رشتین صاحب د پښتوژبې او ادب
دخپل عصر دهغو څو بنیاد ایښودونکو کې ؤچې نن یې پښتو ادب دیو
مضبوط عمارت په شکل درولی دی او دنوي کول لیکوال یې دنوروچتولو
او ښایسته کولو په عمل کې مصروف دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

رشتین صاحب خونه یوازې په خپله ترآخروخته علمي او ادبي مبارزه جاري وساتله بلکې په خپل کورکې یې هم د پښتو دغه مشال قایم او دایم وساتلو چې دمرګ نه پس یې هم تسلسل جاري دی.اوزما په نزد دا ډیرلوی کاردی. یقین لرم چې دعلم اودانش دا سلسله به نه یوازې درشتین صاحب نوم ژوندی وساتی بلکې پښتو ژبه.ادب اوتاریخ به هم مخ په وړاندې بوځي چې د پښتني وطن ګوټ ګوټ په رڼا اود پښتون اولس زړه.ذهن اونظربه معتبر،معطراومنوروساتي رښتیا ده چې رشتین رشتین و.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۴مخ.

الحاج عبدالله رشتین:
په مونږ دریو وروڼوکې پوهاند رشتین دلوړ فکراودماغ خاوند و.هغه دیو تیز ذهن لرونکې و.که زه ووایم چې هغه نابغه ونوپه دې کې به کومه مبالغه نه وی شوی.
پوهاند رشتین دخپلې لوړې پوهې او تیز ذهن په برکت دخدای پاک د پیرزوینې او دقرآن پاک په فیض اوبرکت دعلم او پوهې په آسمان کې لکه لمروځلید.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۲مخ.
الحاج فضل الله رشتین:
پوهاند رښتین ټول عمر پښتو او پښتنو ته خدمت وکړ، هغه پرته له دې بل هیڅ کار نه دی کړې، شپه او ورځ د پښتو ژبې اوخپلو خلکو په خدمت کې بوخت و... باور وکړئ چې هغه به ډیر ساده خوراک کولو د هغه جامې ساده وی، د هغه ژوند ډیر ساده و ،هغه یو متواضع شخصیت او سپیڅلې پښتون و، سبا ستوري مجله، دویمه ګڼه ۱۳۷۹ کال ۷ مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پروفیسر جهانزیب نیاز:
مړه هغه چې نه یې نام نه یې نشان وي
تـل تــرتــله پـه ښه نام پایي ښاغلی
رشتین صاحب نه مري.که دیو کوره لاړ خو پـه زرګونو پښـتنو زړونـو کې ځان
تـه کورجوړکړی دی.دټول عمرلپـاره زمـونږ دلارې مشـالونه دي.هغـوی پـه
خپلوو ینوموږ ته لیکلي دي.
پښتو ټینــګه که پښتونه چې هم ژبه ده هم توره
ته هم دې یې پښتون کړی ته هم دا کړه مشهوره
ترکومه چې د پښتون یو بچی هم ژوندی وی د رښـتین صـاحب دنـوم انګـازې
به په فضاکې خوری وي.
رشـتین صـاحب پـه پښـتو عـاشق و ،پښـتو دهغه لیلی وه او هغـه یـې مجنـون
و.داسې عشق چیرې هم نه فناکیږي،دا ابدي عشق دی دا هغه غمی دی چـې
ورژی خو تخم پـه ټولـه دنیـا کـې خپـورکړي او دیو ګـل پـه ځـای یـې زرګونـه
ګلونه ګلونه تازه شي او ماحول په خپله خوشبویی معطرکوي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۷مخ.
اوراښاد خان عبدالولی خان:
اروا ښــاد پوهانــد رشــتین یــو رښــتینی پښــتون ؤ ،هغــه خپــل ټــول
عمرد پښـتو ادب دتـرویج او پـه پښـتون قـوم کـې د شـعورد پیدا کولو لپاره
تیرکړ،پښتو ادب ته دهغه خدمات به ترقیامت پورې هیرنه شي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۳مخ.
سناتور اجمل ختټک:

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښتین صیب په اخلاص او ایمانداری، رښتینولی پښتون ولس لپاره خدمت کړی دی.رښتین صیب دیو نغري.دیوې کورنۍ دیوې قبیلي،دیوې سیمې نه ؤ.بلکې دهرې کورنۍ،قبیلې اوبیا په مجموع کې دټول پښتون قام دسرتاج و.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۳مخ.

قاضی محمد امین وقاد :

ټولو منلی ده چې پوهاند رشتین دخپل وخت هغه بادیانته ،پوه عالم ،باهمته.دقوم اوملت رښتینی خدمتګارؤچې له خپل بصیرت، ذکاوت،علمیت او همت سره یې دې ټولنې ته ډیرڅه ورکړي دي هغه دځان سره نه دي وړي،بلکې دې ټولنې ته یې پریښي دي.که پښتو ورکه شی نودپوهاند رشتین صاحب په اثاروکې به یې پیدا کوو ،او که غلطی پیدا شي نو دهغه له آثارو به یې اصلاح کوو.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۳مخ.

ښاغلی نورالبشرنوید :

پوهاند صدیق الله رشتین دافغانستان د ادب داستاذانو استاذ و ،هغه د افغانستان سپین ږیری زوی و.ټول عمریې پښتون قلم دپښتو دادب او تاریخ لپاره دټول افغانستان دشناخت په دود په رپیدلو لاسونوکې نیولی و او مونږ نن رشتین صاحب درپیدلو لاسونه حرفونه داسې وایولکه چې هغه دخپلې خاورې په مخ دسانحې حرفونه لیکلي دي.

ای دپښتنو وطنه !

دپښتنو مسکنه

دغیرتونو زانګو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې ستا په غیږکې زنګیدلي بچي
ستا په سینه دي روزیدلي زامن
ستا دعظمت په انکارې ولې دي
زما پښتویې ولې پریښودله
هغه پښتو چې ما لیکلي هم ده
اوماویلې هم ده
اوما ښودلې ده
هغه پښتو چې ما دمورد پیو په شان په ځان یو قرض لاره
زه ماشوم وم ،زه ځلمی شوم.زه بوډا شوم
او زه مړ شوم
خودغه قرض ما ادانه کړو
زه د ډالرو قرضداری نه مرم
دریالوبوج مې نه ماتوي
په ما کا لدارې هم راپورې نه دي
خوزه دخپلې ژبې پوروړی ومه
زما بچو !
زما افغانانو !
زما شاګردانو !
ماله زما دژبې پور ادا کړئ
ما له زما دخاورې موررضا کړئ
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۵مخ.

پروفیسررسول امین:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رشتین دهغو شخصتیونو څخه ؤچې هغه دچا په پښتو کې ونه لوید.دچا په پښتو کې یې سرټیت نه شو ،دافغانستان په سرېپ چاسره سودا ونکړه.دافغانستان په سربانډي دچا په خدمت کې ونه درید کله چې په کابل کې دکمونستانو رژیم راغی نو دمادروطن او پدروطن په نامه جبهه جوړه شوه اوده ته یې دعوت ورکړچې په دې جبهه کې شامل شي.دوي غوښتل دپوهاند صاحب دعلم دفکر ،دذهن دلیک څخه په خپله ګټه کاروا خلي مګرپوهاند صاحب یوازینی سړی و چې هغوي ته یې ولیکل چې په داسې جبهه کې چې هلته دافغانستان دافغانانو په سرسودا کیږي هلته نه کښینم.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۶مخ.

سناتورغلام نبی چنکوري:

پوهاند رشتین ټول عمرکتاب اوقلم ته وقف کړی و او دایې مسلک او شغل و.

چې پری غم غلطوم دری مې محرم دي
یــــو قلـم دویم کتاب دریم اشعار خپل

اروانباد پوهاند رشتین په دی نظرو ،چې دقوم خدمت دهرچا وجیبه ده څودتعلیم یافته او تیزفهمو خلکو ذمه واري ډیره درنه ده.

خـــدمت دي څـــومره په مــــا پور دی
چې ژوند پرې ورکړم نوبه څومره باقي شمه

دپوهاند رشتین درنه وضعه.په سړه سینه اوریدل.په حوصله ویل په مخصوص انداز لیدل کتل او درانه کیناستل او پاڅیدل ډیرخوندوروو.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۶مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکټرراج ولیشاه خټک:
کوم کارچې پوهاند رشتین صاحب کړی دی هغه داچې د پښتو تهذیب یې ژوندی کړی دی اوکه دانه وې نو خدای خبرچې د پښتون به څه حال و.رشتین صاحب د قلم په واسطه علمي سفرمنزل ته رسولی دی.
کاظم شیدا وایي:
چې په غرونو لارشي صافه
قافله د رومی تـر کافه
دغـه علمـي لار رشـتین صـاحب صـافه کـړی ده او ده د پښـتوژبې او ادب د پرمختیـا لپـاره پـه افغانسـتان کې ترهرچـا زیـاتې هلې ځلې کړی دي دا د پنځوستورو څخه یو ځلاند ستوری و.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۷مخ.

سرمحقق عبدالله بختانی:
پوهاند رشتین خپل ټول ژوند د پښتوژبې خدمت ته وقف کړی و.دا خدمت په تعصب نه ؤ.بلکې ده د خپلې ژبې خدمت کولو.ځوک چې خپلې ژبې ته خدمت کوي هغه تعصب نه ګڼل کیږي.
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۷مخ.
ښاغلی همیش خلیل:
کـوم کـارچې پوهانـد رشـتین پښـتوژبې تـه کـړی دی.هغـه یقینـاً ډیردرونـد کاردی.ځوک چې دژبې لپاره دومره ډیرکاروکړي هغه هیڅکله مرګ نـه لـري بلکې دهغه نوم دتل لپاره ژوندې وی.
د ادب په محــبت کــی لاثانی و

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښـــتو د ښــیرازۍ ارماني و
د ادب پـــه حواله تور و تیار و کې
د وطـــن په افق ستوري کارواني و
ځــکه تا خپلو شعرونو کې زه ستایم
خــدای ګواه چې ستا د فکر همنوا یم
ستـا قلم و د وخت مړي ژوندي کړي
ځکه ستـا د غه اعجاز باندې ګوایم
د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۸مخ.

ښاغلی انورالحق احدی:

پښتو ژبه چې په قانون کې ملي او رسمي وګرځېده. په دې برخه کې پوهاند رشتین صاحب ډیر زیار ایستلی دی او ډیر کاریې کړی دی. پوهاند رشتین صاحب د ملت جوړولو په کاروان کې ډیرستر او مهم رول لوبولی دی.
د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۸مخ.

سید صابر شاه صابر:
پوهاند رشتین د افغانستان د پښتو ادب په تاریخ کې د خان بابا وزیر محمد ګل خان مومند نه پس. نه ساری لري او نه ثاني. که پوهاند رشتین نه وی نو خدای مکړه داسې نه ده چې ګنی پښتو به په افغانستان کې نه وه خو دا نن چې پښتو ژبه پـه څو مره تیزۍ سره مـخ پـه وړانـدې روانـه ده پـه دې کـې د پوهاند رشتین لوي ،قوي ،او بنیادي لاس ضروردی.
د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۳۹مخ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلی فدا محمد فایض:
استاد رشتین په داسې وخت کې د پښتوژبې او ادب تاریخ لیکلو ته ملا وتړله چې دده د مخه ځوک په دې لار نه وو تللي دا منو ده مات کړې په پښتوژبه کې لا چا ژبپوهنه، ژبښود نه سمه نه پیژندله، د دې ډګر لومړني قدمونه استاد رشتین کیښودل نوروېې پیروي وکړه، اروابناد رشتین پرپښتون قام او افغاني ټولنه ډیر حقوق لري.د استاد رشتین په ځیرشخصیتونه د دې وړ دي، چې پوهنتونونه یې په نومونو ونومول شي.علمي ادبي اوفرهنګي ټولنې یې په نومونو جوړې کړای شي. د هغوی آثار چاپ شي.د هغوی د آثارو د لوستلو او ځیړنو زمینه برابره شي او د هغو یاد ژوندی وساتل شي.
د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۰مخ.

پوهاند ډاکتر محمد رحیم الهام:
زه د پوهاند رشتین صاحب شاګرد وم ماله دوی څخه ډیرڅه زده کړی دي.
پوهاند رشتین یو ثابت قدم انسان ؤ، دروغ یې نه ویل داخلاص او اخلاقی جرئت خاوند و، چې دا دده د علمیت پوره نخښه ګڼلی شي.
د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۲مخ.

استاد محمد آصف صمیم:
پوهاند رشتین د پښتو ادب هغه ګلبڼ ترخپلې وروستۍ سلګۍ پورې په خپله مینه، وینه او ژمنه سمسوراوښیراز وساته چې (دده په خپله وینا) د دې عصرخوشال خان (محمد ګل مومند بابا) د میوه یې نیالګیو په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اېښودو جوړکړې، د پنځګونو ښوالو لومړنی او پیاوړی ښوال (علامه حبیبي) د بڼ د بنسټګرپل پسې واخیست، استاد خادم پکې د شعراو ادب کیاری اوکوراړي جوړکړل، استاد الفت ورته دخپلو مغزوله سینده دژورو فکري، ابتکاري او فلسفي رموزو لښتي ورتیرکړل، استاد بینوا پکې دعقل او سد دبندونوپه ماتولو درندی بی سدی او متحد دمفاهیمو ښایسته او ډولي خیابانونه وایستل او پای کې زمونږ رښتین خدمتګاریې وهری ګلونې او هرګلبوټي ځانګه دخپل رسا پښتون سوچ له بوختې نه دوریښمینو ټوکیو په رنګونو وګاڼله ،ویې رنګوله او دهرې ځانګې اوشګوفې په ښکلا کې یې دزړه دوینو رنګ ورګډ کړاودهرې ځانګې په اغزی کې یې دنظم اونثرګل غونچې وټومبلې او دپښتانه کول اوپښتنی ټولنې دمغزوپه خوږ بویی کې.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۲مخ.

ښاغلی سرمحقق زلمی هیواد مل:

پوهاندرشتین دافغانستان یونومیالی فرهنګي شخصیت ؤ او د پښتو نامتو څیړونکې اوژبپوهاندو.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۳مخ.

ښاغلی محمد جاوید خلیل:

دپوهاند رشتین عالمانه خبرو او دروند خوی به ډیرخوند کولو که د ژوند په هرډګربه ترې څه پوښتنه وشوه نوډیرپه زړه پورې ځوابونه او دلایل به یی ورکول.ګویا په خپل ذات کې یوه ډکشنري وه، یوه انسائیکلو پیډیا وه .یوانجمن و.یوه اکیدیمي وه هغه دپښتو ژبې او ادب خدمت خپل فرض ګڼلی و.دامینه دافرض یې ترآخري عمرپورې برقرارو ساتل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۳مخ.

ښاغلی میا روښان خادم:

مرحوم پوهاند رشتین په پښتوژبه او پښتون قام مین شخصیت ؤ او دغه مینه یې حقیقي وه ځکه دخپلي دغې مینې د اثبات دپاره یې عملي کارکړی، کتابونه یې لیکلي اود پښتوژبې دعلمي پانګې په پیاوړتیا کې یې پوره ستره ونده اخیستې ده او په خپل دغه روش یې ځانته په افغان ملت کې سترځای جوړکړی اودهرفرهنګپال اوپه خبره پوه شخص په زړه کې ځای لري.

رشتینه ستا په مرګ سره طوفان وخوځیده
ویده پښتون له کته پرآسمان وخوځیده
زمونږ په کلي کورکې ولی ویردی اوماتم دی؟
چا وویلی پنځم لمرله آسمان وخوځیده

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۳مخ.

ډاکټرحفیظ الله خوږلن:

دپوهاند رشتین صاحب نوم دپښتواو پښتوټولنې سره داسې غاړه غړۍ او پیوند شوی دی چې دیوبل څخه نه بیلیدونکی ښکاري اوکله چې دپښتواوپښتوټولنې نوم یاد شی ورسره جوخت دمرحوم پوهاند رشتین نوم په ذهن کې را ژوندې شي.اوکله چې بیا درشتین صاحب نوم واخستل شی نو دپښتواو پښتوټولنې نوم ورسره په ذهن کې بریښنا کوي.

دغه ویاړ درشتین صاحب ته دهغه دصادقانه خدمتونوپه بدل کې ورپه برخه شوی دی چې دپښتون کهول خوږې ژبې ته یې کړي دي.

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۴مخ.

ډاکټرمیراحمد اکبر:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دپښتوژبې مشهورمتل دی چې (سل دې ومره خو دسلوسره دی مه مره).
درشتین صاحب پوهـه او زړه ورتیا بـه پـه ګوتـو شـمارو افغانـانوکې پیدا شي.په رښتیا چې پوهاند رشتین په پښتواو افغانیت ټینګ شخصیت و ،وطن وربانديګران ونوځکه دوطن په ناخوالوډیر وردرید.

په هجرت بې وطنۍ کې ډیرغمګین شوم
چې خبرزه دپوهاند صاحب رشتین شوم
چـــا پـــه غـــوږ کې راته وویل داهم لاړ
ماویل ځوک؟سم دغصې نه ورته شین شوم
مـــا ویـــل هـــرافغان زما دزړګي سر دی
ځـــوک کـــه پـــورتـــه دپامیریا دخیبردی
ای (اکبره) مات ګوډ شـعردی ورنه جارو
دارشتـــین صـــاحب مـــومند دننګرهارو

دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۴۵مخ.

ښاغلی محمد معصوم هوتک:
مرحوم پوهانـد رشـتین دپښـتوژبې او ادبیـاتو دژونـدي کولـو دغورځنـګ یوسترسالارو.دده علمـي جدوجهـد دومـره دی چـې نسـلونه نسـلونه بـه دده دآثاروڅخه استفاده کوي.دده علمي هلوځلو اوخدمتونو ته ټول پښـتانه پـه درنده سترګه ګوري.

یولـــوی ویرمو وکورته له ناورینه سره ولاړ
محـــفل دپـــــښتوژبې درشتینه سره ولاړ
دپـــوهې او ادب پرګدۍ ناست یوسترمرشدو
له وعظو له ارشاد اولـــه تلـــقینه سره ولاړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سالار د قافلو و د پښتو د خوځښتونو
له علم وله وقار او له تمکينه سره ولاړ
سرونه پرې زنګيرې لارويان د ادب ژاړي
يو ستر ويار رانه ولاړ خوله تحسينه سره ولاړ
خاطريې لتاوه پکې اهونه وودروند غم و
يو قصرد ادب له شاه نشينه سره ولاړ
پيرې پکار دي چې د رشتين خلا ډکه شي.
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۴۵مخ.

ښاغلی سلطان جان کليوال:
استاد رشتين د پښتو ژبې د سم لوستلو او سم ليکلو د پاره د پښتو ژبې ګرامر ترتيب کړاو په دې توګه يې وکولای شول چې د معياري پښتو د ليکلو په ډګر کې تر بل هرچا مخکې شي او خپلې ژبې ته تلپاتې خدمت وکړي، سربيره پردې اروا ښاد پوهاند رشتين د پښتو ژبې د زده کړې د پاره داسې نوې لارې پيدا کړې چې د غيرپښتوژبې کسانو د پاره هم د پښتوژبې زده کړه آسانه کړې.
څپې دغم دی را روانی د پښتو په کلي
چې دا ستا د مرګ خبرراغی ددو په کلي
که ستوري نشي او د ستوروځای ژرونه نيسي
بيا به پښتو ګرځي سرتوره د پردو په کلي
دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۴۵مخ.

ښاغلی عبدالباري جهاني:

(c) ketabton.com: The Digital Library

اروانباد پوهاند رشتین خپل ټول عمرد پښتوژبې خدمت ته وقف کړی و ،هغه د پښتوژبې د ادب، ګرامراوکلتوري څیړنواو تحقیقاتو په ساحوکې برجونه درولي دي.
پوهاند رشتین د پښتوژبې دګرامرپه برخه کې خصوصاً داسې تحقیقات وکړل چې د ډیرو داخلي اوخارجي پوهانوپام یې دغې په زړه پورې اوپه ضمن کې نیمګړې پاتې موضوع ته واړولو.
مونږ په خواشینۍ سره ویلای شوچې دا ګړی دګوتوپه شمیرپښتانه دهغه سره سیالي کولای نه شي او ځای به یې دتل لپاره خالی وي.
دعلامه پوهاند ربنتین بابا یاد ، ۱۴۲مخ.
ډاکټرسلمی شاهین:
پوهاند رشتین یوهمه ګیرشخصیت و.دعلم غر،دمینې چینه، دصبرانتها ، د پښتوخواخوږی، داخلاص مجسمه.داصولوعلمبردار،نه ستړی کیدونکی،خواریکښ دلفظ په حرمت پوه،ادیب، شاعر،محقق،مولف په یو ذات کې څه څه نه و.
هغه دکتاب اوقلم نه پرته په دنیا کې بل هیڅ کارنه وکړی،هغه خدای پاک دپښتوپه خدمت کې لګولی و ،هغه دخپل قلم آخري څاڅکې سیاهي اودخپل زړه آخري څاڅکې وینه هم د قلم په خدمت کې لګولې ده.دهغه قلم وچ شوی نه دی.
دعلامه پوهاند ربنتین بابا یاد ، ۱۴۷مخ.

ښاغلی ببرک میاخیل:
پوهاند رشتین خپل ټول ژوند دپښتوادب دخدمت لپاره وقف کړی و.هغه پښتوژبه په داسې سترو ستروکارناموویاړله چې که د پښتوژبې او ادب

(c) ketabton.com: The Digital Library

یولیکوال او ځیرونکی ژوندی وي د دغه ستر انسان د استرې کارنامې به له یاده ونه باسي.
پوهاند رشتین یو د اسې ګنج او خزانه وه چې په زړه کې یې هرډول ادبي ملغلرې پرتې وې هغه د اسې یوه ستن وه چې په خپل ټول معنوي قوت یې زمونږ د ادب ماڼې پرېښود رولې وه.
دعلامه پوهاند ښتین بابا یاد ، ۱۴۹مخ.

ډاکټرزرغونه زیور رشتین:
پوهاند رشتین بابا د پښتو او پښتونولۍ یو سمبول، د پښتو ژبې ادبي اتل او قهرمان په پښتو مین یو ښتني خدمتګار و.
ارواښاد پوهاند رشتین به څوک نه پیژني !پوهاند رشتین د اسې یو شخصیت و، چې نه د خپل قام نه د خپل تاریخ ،نه د خپلې ژبې ،نه د خپلې خاورې مقروض له دې دنیا تللی دی، خو تاریخ پښتو ژبه، پښتنه خاوره او پښتون قام دده قرض داری دی او ښایي چې د هغه حقونه ادا کړي.
خدمت دی څومره په ما پور دی
چې ژوند پرې ورکړم نو به څومره باقی شمه
دعلامه پوهاند ښتین بابا یاد ، ۱۵۱مخ.

الحاج حبیب الله رشتین:
لوی استاد علامه پوهاند رشتین د پوره عزم او ارادې خاوند و.ثبات دده د ټول ژوند رازو ، صداقت، راستی، ایمانداری دده په وجود کې اغږل شوی وه .هغه د یو ربښتینی خدمتګار په حیث د وطن دوستی په روحیه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او د پښتونولۍ په جذبه د پښتوژبې ادب، د پښتون قام د آینده سمون او جوړښت لپاره بنیادي او تعمیري بنسټونه کېښودل.
د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۱۵۱**مخ.

استاد سعد الدین شپون:
د پوهاند رشتین د پښتو لیکلو په طریقه منکر اعتراض کولی نه شي زما هیله داده چې که رشتین صاحب د نثر په لیکنه و درومي د لرې پښتونخوا په وینا (دا به ورله ښه شي).
د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۱۵۲**مخ.
ښاغلی نورالحق علومي:
پوهاند رشتین د اولس په ذهني، کلتوري، اقتصادي او د ژوند د نورو برخو په لوړتیا او پرمختیا کې لویه ونډه درلوده او د ټول اولس د آبادۍ، ترقۍ او نیکمرغۍ غم او فکرورسره و. هغه د خپل ملی لرغوني کلتور غنا ، ځلا او جلال غوښت او تل به یې دا سپارښتنې کولی چې هیوادوال دی نظم او ثبات و ساتی چې د ټولو قومونو ژبې او کلتورخوندي پاتې شي.
د هغه آرزو داوه چې موجوده شرایطو کې دې ټول ملی پوهان، ادیبان او بادرده شخصیتونه لاس یوکړی د بد مرغه سیاستونو او کرغېړنو رقابتونو خلاف دې متحد شي او دا هیواد دې د نورې ورانۍ او فرهنګي چپاول څخه وژغوري.
د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، **۱۵۳**مخ.
ښاغلی محمد عارف غروال:

د پښتو په لوی جهان کې لکه غرو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ادب په شنه آسمان کې لکه لمرو
ولولويـې ويده زړونه ويښول چې
دی زمونږ له اټکلونو څومره لوړو
په قلم کې يې وزورژبه کې شورو
ځلاند ستوری دافغـان دسترتېرو
مـيړنی دزمـــانی و ،ننګيالی و
دپـــوهانوعـالمانو سرلښکرو
په رشتينه لارولاړښتين استاد و
د (غروال) دميړني اولس زيور و

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۵۴مخ.

استاد نصرالله حافظ:

بيا يوه رښتينې ډيوه مړه شوله
بيا مو دماتم په کلي شپه شوله
يورشتين راته پاتې وپه مينه کې
تل به پرې دسترو زړه دمه شوله
تا باندې وه ګرانه دوطن خاوره
ځکه دې دعمربستره شوله
لاړه چې يو يو ورنه دمينی يار
دادنيا حافظ ته غم کده شوله

دعلامه پوهاند رښتين بابا ياد ، ۱۵۵مخ.

محمد اياز (ملنګيار):

چې يې کړی په رشتيا خدمت دقام وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یاد یې پاتې په دنیا کې به مدام وي
د پښتو ژبې صدیق ادیب رشتینه
په پښتو کې به دې یاد به خاص و عام وي
که رشتین شیرخان دې مل شو په سفر کې
په دنیا کې دژوندیو دا انجام وي
پښتون قام د ملنګیاره سره وایی
دعا ګانې به زمونږ د خولې کلام وي
د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۵۸مخ.
ښاغلی خیرمحمد احمدی:
ترعمره چې روان شریک په لارۀ د خپل قام
ښاغلی او منلی وفادار و د خپل قام
انځوریې ارمانونه د خپل قام کړل په قلم
رشتین خو (احمدی) یو لوی فنکار و د خپل قام
د علامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۵۹مخ.
ډاکټر ورږمه رشیتن:
پرانستې کتاب
د خپل ځان د پیژندنې په تکل کې
ما بس لوستی یو کتاب دی
تری زده کړې مې پښتو ده
هم پوه شوې په مطلب یم
ما خپل ځان په کې موندلی
پیژندلی مې پښتون دی
خپل وطن مې پیژندلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم له میني يې خبرشوې
دوطن په پاکه خاوره
قرباني مې ترې زده کړې
(حبيبي) مې دی لوستلی
بینوا مې پیژندلی
دخادم دجذبې لاره مې موندلې
دالفت په مطلبونو پوهیدلې
ماترې لیدې رڼا ګانې، مشالونه
لوی پښتون مومند بابا دی نوموړی
پوهیدلی په فکرونو تکلونو
د بابا فخرافغان خپل
ما دا هرڅه دي زده کړی
له پرانستی یو کتاب نه
دا (رشیتن) کتاب رښتیا دي
چې شهکاردی دتمام افغانستان
دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، ۱۲۳مخ.
پوهاند ډاکترزیور
...څومره چې پوهاند رښتین دپښتوژبې او ادب لپاره په مسلکي توګه کارکړی او علمي، ادبي، ژبني ، فرهنګي آثاريې رامنځ ته کړي دي چې هغه له هیچا څخه پټ نه دي هغومره بل چا نه دي کړي.
لوی استاد پوهاندرښتین دپښتوژبې په ادب پوهنه او ژبپوهنه کې لکه دعربي ژبې سیبویه ،خلیل او اخفش غوندې بنسټ ایښودونکي او مخکښ بلل شوی دی. چې ددوي دغه فکري مدرسه تراوسه د تطبیق وړ ده او وي به.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوی استاد پوهاند رښتین پښتنو او د پښتوژبې او ادب ته دیو شاعرادیب ، مورخ،ژبپوهان، نقاد ، څیړاند ،ژورنالیست په توګه په صداقت ایمانداری، مینې، رښتینولۍ، پښتونولۍ خدمت کړی دی د اروابناد علامه لوی استاد په علمي، ادبي، ژبني، فرهنګي او نورو خدمتونو په هکله ډیرې زیاتې لیکنې کیدلای شي خوزه دلته یوازې دده په ادبي خدمتونو او نوښتونو باندې یو څو خبرې کول غواړم.

ده د پښتو ادبیاتو په دواړو برخو (نظم او نثر) کې دومره ډیر آثار او لیکنې کړي دي چې هریو اثرباندې غږیدل او څه لیکل په دې لنډ وخت کې به اسانه کار نه وي.

د استاد په ادبي، تخلیقي او تحقیقي آثاروکې یوازې د (خوږې وږمې) نومې اثرپه نظم دی نورټول آثار یې په خواږه نثرلیکلي دي ښه قوي شعرونه یې ډیرخوښ وو خود کمزوري او بې مطلبه شعرطرفدارنه و ځکه په یوه لیکنه کې اروابناد فرمایلي دي: ((ښه شاعران د قوم سترګې دي، خدای پاک دې دا قوم بې سترګونه کړي)) او دی د پښتوژبې د نثرد برخې په کمې او ضرورت ښه پوه شوی و، نوځکه یې په دغه میدان کې ډیرمهم او ارزښتناک کتابونه او رسالې ولیکلې.

پوهاند صاحب د لومړي ځل لپاره د پښتو ادب تاریخ په ۱۳۲۳هـ ش کال لیکلی او ادبي تاریخي دورې یې ډلبندي کړي دي چې له ده څخه د مخه په پښتو ادب کې چا داکار نه دی کړی.

بله دا چې لوی استاد د ادب تاریخ د لیکلو لپاره ترهرڅه د مخه د پښتو ادبي تذکرې ضروري ګڼلې، چې بیا د دې تذکرو څخه د ادب تاریخ جوړ شي. نو هماغه وو چې اروابناد د پښتانه شعرا په لومړي ټوک کې د لسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

تنو شاعرانو معرفي اوبيا د پښتانه شعرا دوهم ټوک ليکل په ادب پوهنه کې ډېر ستر کار دی.

ده د پښتو نثر دورې هم ډلبندي کړي چې د پښتو د نثر هنداره يې ښه بېلګه ده. چې د غه کارزمونږ د استادانو او محلصينو لپاره ډېر ارزښتمند او په زړه پورې ګڼل کيږي.

د نثر په ميدان کې دلوی استاد لوړ صلاحيت پخه تجربه دهيرولو نه ده.

د پښتو په هنري او ادبي نثر کې د ده قلم پياوړی ، رسا او بې جوړې دی.

زمونږ د پښتو په معاصرو ادبياتو کې د هنري ادبي نثر د مخکښانو له ډلې څخه استاد رښتين د يو منلي سوچه روان سبک خاوند دی. د ده نثر په موجوده وخت کې په رښتيا سره سم بې عيبه له خارجي اغيزې نه خلاص دی.

د ده د نثر ژبه خوږه سپيڅلې، مطلبي او ګټوره ده چې ګڼ شمير نثرونه يې د ادبي پارچو، تاريخي، اجتماعي انتقادي نثرونو په بڼه خپاره شوي دي.

پياوړي استاد په خپلو هنري ، ادبي نثرونو کې ډېرې ښکلي په زړه پورې پښتني تشبه ګانې، استعارې کنايي يې (د پښتو قصی) او (د ښکلاو ړمه) د (ژوند پلوشې) کې د مضامينو په رنګينولو سره خوند او رنګ لازيات کړی دی، د يو ليکوال په قول د ښکلاو ړمه په کتاب کې اروا ښاد پوهاند صاحب په نثر کې شاعري کړی ده. په هنري ادبياتو کې ډرامه ليکل په فني توګه د ده (پښتني ميرمنې) ښه او ژوندی مثال دی.

د ځينو ليکوالو په نظر پوهاند صاحب د ژبپوهنې او ځينې نوربيا هغه د ادب پوهنې د څانګې غښتلی ليکوال بولي خو دا به ګرانه وي چې څوک دې دا پريکړه وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه په بيلا بيلو علمي، ادبي برخو کې خپل د قلم نيلی ځغلولی دی.

د ژبې او ادب په هره برخه کې يې هر اړخيز (همه جانبه) کار کړی دی او دا هغه وخت سړي ته معلوميږي چې د دوی ټول اثار ولولي او مطالعه يې کړي.

نوي ابتکارات چې پوهاند صاحب د ژبني او ادبي اصطلاحاتو په برخه کې کړي دي ځرګند او ښکاره دي.

په ادبياتو کې د ادبي سبک او ادبي مکتب موضوع ډېره مهمه مسئله ده چې استاد د دې موضوع توپير په ښه شان ښودلی دی. او (د پښتو ادبي مکتبونو) په نامه يې په زړه پورې رساله ليکلې او چاپ شوې ده.

که وو ايو چې په بره پښتونخوا کې پوهاند رښتين د سفرنامو په ليکنو کې بابا دی، نو مبالغه به مو نه وي کړې، د لوی استاد رښتين په سفرنامو کې د هند سفر، د ننګرهار ننداره، د بدخشان ننداره، د قطغن سفر، د خوست ليدنه، اليشنګ او الينګار ننداره د عشق آباد سفر، د شوروي اتحاد سفر، د مصر سفر، د پيښور سفر او نورې مشهورې دي.

د ادب پوهنې په مهمې څانګې (ادبي تنقيد) کې: کره کتنه، ژوره کتنه، نوې کتنه، کره کتنې ته ژوره کتنه او داسې نورې علمي اصطلاحګانې رواج کړې دي.

په مسلکي توګه د د کدرونو په روزلو کې پوهاند صاحب د ادبياتو د پوهنځي لپاره درسي کتابونه هم ليکلي دي، او د يو منلي او پياوړي استاد په توګه پيژندل شوی شخصيت و چې د پښتو ژبې او ادب د پرمختيا او پياوړتيا لپاره يې ډير شاګردان روزلي، د علم او ادب په ډګر کې خدمت ته چمتو کړي دي، چې د هغوي له ډلې څخه، خالد روښان، ميرحسين شاه،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکترمحمد حسن کاکړ، سلیمان لایق، پوهاند حبیب الله تږی، پوهاند ډاکترالهام، سعدالدین شپون، محمدصدیق روهي، ډاکترسیدال شاه پولاد، ډاکترعبدالحکیم هلالی، ډاکتردولت محمدلودین، ډاکترنورزی، ډاکترزیار، ډاکترزیور، ډاکترزرغونه، شریفه او نور...... نومولی شو.

همدارنګه پوهاند رښتین په ډیرو سختو شرایطوکې په ګردیزاو فراه کې (وړانګه)، (سیستان) اخبارونه تاسیس کړل او چاپخانې یې په کاراچولي دي.

پوهاند صاحب دکابل مجله دهیواد اخبار، دزیري جریده هم چلولې ده.دوړمې مجله هم ددوي له علمي فیض څخه مستفیده وه.

څنګه چې لوی استاد پوهاند رښتین په پښتوژبه حاکم او برلاسی و، نوکومې ترجمې چې له اردو، عربي، فارسي څخه په پښتوکړي دي په هغوکې دترجمې رنګ نه ښکاري. په ترجمه کې هم دپوره صلاحیت او استعداد خاوند و، ددې ټولو خبرو څخه زما مطلب دادی چې دژبپوهنې او ادب پوهنې په ډګرونوکې داسې موضوع نه ده پاتې چې هغه دې پکښې دقلم نیلی نه وي څغلولی.

دتاریخي پیښو، اجتماعي مسایلو،سیاسي، ولسي، فرهنګي او نورو برخوکې کره لیکنې دده دآثارو پوره جوت مثالونه دي.

دپوهاند رښتین دهم دورې پوهاند ددوی دپوهې معیارپه مختلفوساحوکې ډیرعالي او لوړ ذکرکړی دی. دمثال په توګه، کله چې دپښتوادب تاریخ چاپ شواو پوهاند حبیبي ته ورسید نوهغه سمدستي پوهاند رښتین ته داسې ولیکل، په قلم دې برکت شه داسې ګټورکتاب دې لیکلی، دی چې پښتو ادب کې دداسې کتاب زیات ضرورت و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدارنګه یووخت چا دمحمدګل خان مومند ثخه دیوې کلمې د جوړښت او معنا پوښتنه وکړه، هغه په ځواب کې وویل، چې اوس صدیق الله خان شته ددې خبرې مطلب دادی، چې پوهاند صاحب دلغت پوهنې په ټولو برخوکې پوره پوهه درلوده دلغاتو په ریښې، معنا تفسیراو تشریح کې ټاکلی مقام او پوهه درلوده.

په ۱۳۵۵ ش کال دکابل پوهنتون دژبو او ادبیاتو دپوهنځي دپښتو څانګې محصلانود پوهاندرشاد څخه داسې پوښتنه کړې وه چې په افغانستان کې په ژبه او ژبپوهنه کې کوم یولیکوال پوره غښتلی دی؟ پوهاند رشاد په ځواب کې داسې ویلي وو: په ژبپوهنه کې دژبې دقواعدو، په ګرامري، لغوي او نورو څېړنوکې پوهاند رښتین غښتلی نومیالی پوه دی او په پښتوژبه کې پوره نامي دی.

دمعاصرغزل بابا امیرحمزه شنواري په خپلو اشعاروکې داروانښاد خادم صاحب اوپوهاند رښتین صاحب په باب داسې ویلي دي:

ماچې دخادم او دربنتین علم ته پام وکړ   زړه مې دافغان وپاکې خاورې ته سلام وکړ

په لندن کې دبین المللي شخصیتونو دپیژندنې په کتاب کې دپوهاند رښتین سوانح، آثاراو شخصیت په هکله دمعلوماتو بیان هم دده دنړیوال شهرت څرګندونه کوي.

څومره چې پوهیږم دپوهاند صاحب اړیکې په هیوادکې دننه او بهرله خلکوسره په علمي، ادبي چاپیریال کې زیاتې وې.دوی به تل ادبي ټولیو، انجمنونو، دعلم اوادب دخاوندانوسره نیغ په نیغه اویا دلیکنوله لارې اړیکې درلودلې. څومره به چې دوی خپلو ادبي ملګرو، دوستانو، شاګردانو ته لیکونه استول نو هغوي به هم ددوي سره متقابلې اړیکې او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيرزوينې جاري ساتلې وې ددوي د شاګردانوله ډلې د اوسني معاصرې دورې ادبي، انتقادي ليکوال ، ژورنالست سعدالدين شپون له امريکې څخه په يوه ليک کې ددوي په اجتماعي، تاريخي شخصيت داسې ليکلي دي:

(... د نورو پښتنو قدرخوکوم ، مګرستاسې لاډيرځکه چې په دې تيره لسيزه کې د ...، ...، او نوروهمت مې وازمائيه او ستاسو هم دهغوي به بد نه وايم مګرتاسوچې په کوم پښتنی غرورمحمدګل خان مومند ميراثه محفوظه وساتله دهغې ثاني کم وليدل شو. ماته ټول احوال معلوم دی اوکه جګې شملې ته چا جايزه ورکوله زما کانديد به تاسی يئ.

خدای موځاله ودانه او دتاريخي شهرت څلی اوجنډه موجګه لره.

ستاسومخلص شپون.

په رښتيا سره پوهاند رښتين پوره ديو دايرة المعارف حيثيت درلود. يوه مکمله ډکشنری وه، يوانجمن و، يوه اکاډيمي وه او په دې توګه د ۱۳۴۸ کال د افغانستان په علمي اوادبي چاپيريال کې دپنځوادبي ستوروپه ډله کې پيژندل شوی شخصيت دی او دمعاصرادب په اسمان کې يو دهغوپنځوځلانده ستورو څخه دی چې ترډيرو پيړيوبه يې پلوشې خپل قام، ولس ته دلارې مشالونه وي.

په هرصورت که نن لوی استاد ددې غم لړلې نړۍ څخه سترګې پټې کړې دي، خوپه معنوي توګه هغه تل ژوندی دی اووي به اوترڅوچې پښتوژبه او ادب ژوندی وي، ادبي ټولنې اوپښتني نړۍ اباده او ودانه وي نو دهغه ياد به تازه وی.

اروا دې دده ښاده وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلـوی اسـتـاد پوهانـد رښـتین یـاد ،فضـل الله رښـتـین ،۲۰۰۰م کـال ،۱۹۹، ۲۰۲مخونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتين د پښتو د خدمت په لاره کې د مضر احتياط د يوالونه ونړول
پوهنيار محمد اسماعيل يون
دهيواد د ملي ژبې او ادب ستر خدمتګار پوهاند صديق الله رښتين د ژوند او اثارو او دهغه د ادبي خدمتونو د ځرنګوالي په باب تر اوسه پورې ګڼ شمير ليکنې خپرې شوې دي. په زياتو ليکنو کې د استاد د رغنده کلتوري کارونو ستاينه او يادونه شوې او دی د پښتو ژبې او ادب يوه ځلنده او وياړمنه پانګه ګڼل شوې ده. استاد د اتلولي او سترواليو په اسانۍ سره ترلاسه کړې نه دي، بلکې د خپل فکري نبوغ ترڅنګ يې د ځان تيريدنې او ژوند ځارنې د جرئت په زور د اوياړګټلي دي. زه غواړم د استاد شخصيت د سترواليو او بريالیتوب په همدې برخې چې ظاهراً خلکو ته ځنګزنې ښکاري خو په حقيقت او واقعيت کې همدې برخې استاد په ټولنه کې د درنښت، ګرانښت او سترواليو پوړيو ته رسولي دی. څه وو وايم.

ځينې اروا پوهان چې د شخصيت دو دې بيلابيل پړاوونه يې څيړلي، دې پايلې ته رسيدلي چې نوم د نوموړي شوي (اسم د مسمی) له شخصيت سره په يو نه يو ډول اړيکې لري، دوی په دې نظر دي چې د نوم مانا د شخصيت په وده او اخلاقي جوړښت کې بې اغيزې نه ده. که چيرې د يو شخص د نوم مانا مثبته وي نو شخص کوښښ کوي چې د وخت په تيريدو سره په خپل شخصيت کې د خپل نوم د مانا څرک څرګند کړي. په اخلاقي شعوري او ناشعوري ډول خلکو ته دا په ډاګه کړي چې د ده نوم د ده له شخصيت سره سمون لري. که چيرې د يو نوم مانا منفي او بدرنګه وي نو دهغه نوموړي شوی ورو ورو دهغه له مانا سره روږدی کيږي او بيا د خپل نوم د مانا په عمل هم لاس پورې کوي او په نتيجه کې له دې شخص څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو منفي کرکټر جوړيږي. البته دا خبره سل په سلو کې پلې کیدونکې نه ده خو تر ډیره بریده واقعیت ته نږدې ده.

پوهاند صدیق الله رښتین یوله هغو شخصیتونو څخه دی چې. نوم یې دمانا له مخې په مثبتونومونو کې راځي، دهغه لومړی نوم د (صدق) یانې رښتیا له ریښې څخه جوړ شوی چې پوره صدیق یې له خپل دویم نوم رښتین سره دمانا له پلوه بشپړ مساوي او مترادف دی. نو یو شخص چې دنوم دمانا له مخې دوه ځله مثبت او رښتین شي، نو داروا پوهنې له مخې سړی اټکل کولای شي چې هغه به دشخصیت له مخې څومره لوړ او ستر انسان شي.

استاد له کوچنیوالي بیا تر ستروالي دهمدغو دوو نومونو له ماناوسره ولوبیده، لوی شو او سترشو. ددې نومونو مانا بیا دقلم په روح او دذهن په دنیاکې شنه شوه او له ده څخه یې داسې یو شخصیت جوړ کړ چې دعمر تر پایه یې هیڅکله هم خپل شخصیت د تکلف او تصنع پرنا روغیو اخته نه کړ، لکه څنګه چې رښتین و، همداسې رښتین پاتې شو. خدای پاک که له یوې خوا د استاد په ذهن او فکر کې دیولوی نبوغ چینه شنه کړې وه او دصداقت ځانګړی امتیازیې ور کړی و، نوله بلې خوایې دده په زړه کې دداسې یوې مینې زړی کرلی وچې دهغه زرغونیدلو، پاللو او لویدلو دده دصداقت او فکري قوت یووالي ته اړتیالرله. استادوایي ((خدای پاک دهرچا په زړه کې یوه مینه اچوي او هرڅوک له یوشي سره مینه لري لکه څنګه چې خوشال بابا وایي: (خدایه ته په زړه کې اچوې دامینې – چې په ښکار دې مبتلاکړم ته مې وینې) دغسې یې زما په زړه کې هم یوه مینه اچولې ده او هغه مینه د (پښتو) مینه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد له خپلې دې معشوقې سره خپله مینه دومره پالله چې د ذهن ټول ځواک او د زړګي ټول قوت يې همدې ته متوجه کړی و. هغه لکه دځینو نوورپه شان یو ګام پرشا او یو ګام مخکې لاړنه شو ، بلکې ګام په ګام پخپله لارپرمخ لاړ، یووخت يې بيا دومره واټن وهلی وچې ترشايې یولوی ادبي کاروان راټوکیدلی و. دده مینه له پښتو اوهیواد سره داسې یوحالت ته رسیدلې وه چې دهغو دخدمت لپاره يې دهیڅ ډول مضراحتیاط، سیاسي نزاکت او ځانساتنې خیال نه ساته.

دخپلې ژبې دخدمت لپاره دپښتو ،په ځانګړي ډول دپښتولیکوالواندواوچلند یو له بله توپیرکوي. ځینې دیو مضراحتیاط په جیل کې داسې راګیروي چې دخدمت هرډول نوښت او جرئت ورته یوجرم اود نوروحق تلفي ښکاري.

داډله کسان پردې ذهني ويره اوناروغۍ هم اخته وي چې که چیرې په زغرده خپلې ژبې اوکلتورته کاروکړي، هسې نه چې څوک پرې دنشلیست اوفاشيت ټاپه ولګوي نودوی دمقابل لورې دهمدې ذهني برید اوتورله ویرې له دومره احتیاط نه کاراخلي چې خپلې ژبې ته يې ترګټې تاوان زیات وي.

یانې ((دمضراحتیاط)) ترپړاو رسیږي. په دې شلمه پیړۍ کې ترپښتون بابا وزیرمحمدګل خان مومندوروسته پوهاند صدیق الله رښتین یو دهغوګوتوپه شمارکسانو له جملې څخه دی چې دخپلې ژبې دخدمت په وړاندې يې دمضراحتیاط ټول ولاړدیوالونه یوپه بل پسې ونړول او په خپل اخلاقي، فکري اوادبي جرئت يې ځانته دخدمت لاره بیرته کړه. هغه دپښتوژبې د کورنیو او بهرنیو دښمنانو ،توطئه ګرو او مضراحتیاط کاروپښتنوپه وړاندې لکه غرداسې ودرید.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه ذره .. هم له خپلو ژبنیو او ملي حقوقو څخه تیرنه شو او نه یې د هغو په سرله چاسره معامله او ((دادوگرفت)) وکړ. د شلمې پیړۍ له سیاسي، ادبي او ژبنیو مسایلو سره د چلند په اړه د هیواد د ملي ژبې او ملي واکمنۍ له دښمنانو سره (دوه څیرې) ډیرې زیاتې مطرح او د بحث وړ دي، هم پرې په لیکني او هم په ګړني ډول نیوکې کوي، دا دوه څیرې یو پښتنو بابا وزیر محمد ګل خان مومند او بل د پښتو سترخدمتګار پوهاند صدیق الله رښتین دی. د هیواد د ملي ګټو او ملي ژبې د ښمنانو خپل لیکني او ګړني تبلیغ ته په اصطلاح داسې یو (پرداز) ورکړی چې آن پر مضر او احتیاط اخته د ځینو پښتنو پرذهنو نویې هم سیوری خپور کړی دی.

د مضر احتیاط ناروغان نیوکه کوي چې که چیرې دوی (وزیر صاحب او پوهاند رښتین) افراط نه وای کړی نو د دوی په وینا زموږ لږکي ورونه به نه را پاریدل، خو دوی هم لکه د نورو په شان د افراط پر اصلي مانا نه دي پوه شوي اول خو دوی افراط نه دی کړی او بیا که د دوی په وینا دا یو افراط وي نو دا خو هم باید وویل شي چې د دی کار زیږنده او لامل څه دی؟ د پښتو ژبې یو بل خدمتګار پوهاند ډاکتر مجاور احمد زیار نه چا پوښتنه کړې وه چې تاسې په ژبه کې افراط کوئ؟ هغه ورته په ځواب کې وویل: ((چې خلک تفریط کوي نو ځکه افراط کوم)) آیا دې ته افراط او تعصب ویل کیږي چې سړی په خپله ژبه لیکل او لوستل وکړي او له هغې څخه د پوهولو او راپوهولو دیوې وسیلې په توګه کار واخلي نو که دا تعصب او افراط وي نو بیا خو د نړۍ ټول ولسونه پردې افراط او تعصب اخته دي. د مرحوم استاد روهي په وینا ((که چیرې په خپله ژبه ګړیدل تعصب وي، نو بیا خو په دنیا کې هیڅ څوک بې تعصبه نشته.)) د مضر احتیاط ناروغان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلړکیو د پاریدنې او د هغوی د حقوقو د مدعیانو دناورسورو د مسئوولیت یوه برخه وزیرصاحب او استاد رښتین ته راجع کوي.

ترکومه ځایه چې دلړکیو د حقوقو د مدعیانو او دهغوی د قناعت خبره ده په دې باب باید وویل شي چې د هغوی مدعیان د خپل خصلت له مخې په هیڅ ډول امتیاز قانع نه دي.

استاد رښتین دیو تفریط په مقابل کې بغاوت کړی و ، هغه وایي ((زه چې کله کابل ته ولاړم نو په پل باغ عمومي کې چا پښتونه پیژندله نوزړه کې مې یوه لمبه تاوه شوه او بیا مو کارونه پیل کړل)) هغه مجبوروچې د پښتون پاچا په کورکې وژل شوې او رټل شوې پښتو بیرته راژوندۍ کړي نولو مړۍ هڅه یې داوه چې له قانوني او حقوقي سرچینو څخه خپل کار پیل کړي، خوپرقانوني او حقوقي سرچینوهم داسې کسان واکمن وو چې له پښتو سره یې کینه اوج ته رسیدلې وه. د پښتو پرمختګ اورسمي کیدنه یې دبلې واکمنې ژبې دله منځه تلوپه معنی انګیرله.دی کارکې ورسره ځنې داسې پښتانه سیاسي مشران او اشخاص هم ورګډ وو چې د پردۍ ژبې په ساتنې او پالنې یې ځان مکلف ګاڼه یا یې مضر احتیاط کاوه، یا یې ځان ساتنه او ورځ چاري کوله، خو بیا هم داسې یو شمیر کسان وو چې هغوی خپل ملي مسئولیت او رسالت پیژندلی و کله چې په شوراکې د پښتو ژبې او فارسي ژبې مسئله رامنځته شوه او خبرې ډیرتند پړاو ته ورسیدلې نو د پښتو ژبې مخالفینو استدلال کاوه چې دژبې درباري قدامت ،بډاینه او دآثارو شمیردې په پام کې ونیول شي نه داکثریت او اقلیت انډول. دا په افغانستان کې د پښتو ژبې دښیرازۍ او شاتګ حساس پړاو و. کله چې داثارو د شمیرپه انډول یو نسبي توافق ته خبره ورسیده نو پوهاند رښتین یو پنډه کتابونو سره شوراته ورننوت ،هلته ښایسته ډیرفارسي کتابونه هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

راوړل شوي وو کله چې د پرتلې خبره رانږدې شوه نو پوهاند رښتین د ایرانۍ فارسۍ او د ایراني لیکوالو لیکلي کتابونه یوې خوا ته کړل او هغه یې په قانوني توګه له محاسبې نه وکښل او وې ویل چې دا افغانستان دی ایران نه دی. کله چې هغه کتابونه له شمیرنه ووتل په افغانستان کې خودري ژبو دومره کتابونه وو لیکلي ،که څه لیکل شوي هم وو نو هغه هم پښتنو په فارسي ژبه لیکلي وونو په ډول د پښتو آثارو تله درنه شوه او دوخت دولت مجبورشو چې دهیواد دملي ژبې په توګه د پښتوژبې قانوني حق اوحیثیت ومني او په اساسي قانون کې له پښتوژبې سره د (رسمي) ترخنګ د (ملي) نوم ونه هم ولیکي.

دادپوهاند رښتین هغه اخلاقي، ملي، ادبي او سیاسي جرئت وچې په مناسب وخت کې یې په ځانګړي حقوقي اوعلمي مهارت او قانوني حق سره د پښتوژبې حق په قانون کې تثبیت کړ. که استاد دلته له ډیرکم مضراحتیاط ،ځان ساتنې او ورځ چارۍ څخه کار اخیستی وای شاید دده لمن له سرواو سپینوډ که شوې وای خود پښتولمن به ډیره سپیره پاتې شوې وای، خودده په زړه کې رښتیا هم خدای پاک د پښتو مینه اچولې وه.

پوهاند رښتین اوځینې نورملتپال چې په قانون کې دخپلوژبنیوحقوقوپرتثبیت بریالي شول نوبیا یې دخپلې ژبې ودې، پرمختګ او بډاینې ته ملاوتړله، دګڼوآثارو په خپرولو ،دپښتو په دفتري کولو، په تعلیمي نصاب کې دپښتو په شاملولو او دملي ترمینالوژۍ (نومونې) پرجوړلو یې لاس پورې کړ.

پدې لاره کې یې دهرمهال له چارواکو سره ډغرې ووهلې، سره له دې چې پوهاند رښتین نه له پوځي پلوه ځواکمن و، نه له سیاسي پلوه او نه هم له اقتصادي او آن له اداري پلوه ، خویولوی حقوقي،ملي اوژبنی حق او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملاتړیې ترشا ولاړ واو ده خپله روحي قوه او فکري سپیڅلتیا ورسره ملګری کړې وه. نو ځکه یې پرزیاترو چارو اکو خپل حق منلی و. استاد پدې موده کې د نورو ګڼو خدمتونو ترڅنګ یو ازې ملي نومونې (ترمینالوژۍ) ته دومره خدمتونه وکړل چې د شل کلن ناتاره ډول ډول ستمي او ملي ضد ناخوالو هم د هغو په له منځه وړلو زورونه رسید. اوس هم د کابل په ښارکې د ربښتین صاحب او نورو په لاربښوونه او زیار جوړې شوې ملي نومونې اولوحې لیدل کیږي.

زموږ له یو شمیر نورو پښتنو لیکوالو څخه د استاد د ځانګړي شخصیت یو امتیاز دادی چې ده خپل ټول ځواک د پښتو د خدمت لپاره لګولی دی. له یو ځانګړي ضرورت پرته یې نور ټول آثار په پښتو ژبه خپاره کړې دي او پدې ډول یې خپلې مینې ته خپل زړه ښه تش کړی دی.

سره له دې چې استاد پرځینو نورژبو هم پوهیده او کولای یې شول کره لیکوالي هم پرې وکړي. خودی پرهغه راز او ارزښت ډیرښه پوهیده چې د پښتون لیکوال انرژي باید د پښتو د خدمت په لارکې مصرف شي. ځینې کسان چې په فرهنګي او ملي کارکې د یو ګام شاته او یو ګام وروسته پرناروغۍ اخته دي هغوی د ربښتین صاحب دې کارته هم د نیوکې په سترګه ګوري. او داسې وایي چې ولې یې د پښتو ترڅنګ فارسي ژبې ته کارنه دی کړی. دوی د فارسۍ ژبې خدمت پرپښتنو فرض ګڼي خو د پښتو خدمت یو عادي کار.

استاد صدیق الله ربښتین خپلې ملي ژبې ته د راپیښو ناروغیو په وړاندې د یو سپر په شان ولاړ و، ترپایه یې د هیڅ ډول مضر احتیاط، سیاسي نزاکت، د وخت غوښتنو او نورو خبرو ترسیوري لاندې خپل شخصیت

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرینښوده دهغه شخصیت له یوې ملي مبدانه راپیل شوی و او په مستقیم ډول د حالاتوله بدلون سره سره دیوسترملي شخصیت تر پړاوه ورسید.

هغه دژوند تروروستیووختونویانې هغه وخت چې دناورغی پربسترپروت وهم په پښتوژبه خپلولیکنوته دوام ورکړاو یو شمیر پښتو مجلو او خپرونوته یې خپلې لیکنې او اصلاحي نظرونه لیږل. (دهوډ یالیوخویونه) په نوم داستاد یوه وروستی لیکنه دهیلې په مجله کې دچاپ لپاره زما ترګوتوشوه، ماچې کله داستاد دلیکنې دتوروپه لوستلوپیل وکړنوله یوځه ستونزوسره مخ شوم. دا داستاد له وروستنیولیکینوڅخه یوه لیکنه وه چې هغه دناروغۍ په ډیرو سختوشرایطوکې لیکلې وه، دلیکنې کرښې کږې شوې وې، کلمې یې یوله بل سره نښتې وې، داسې څرګندیدله چې داستاد په زړه کې اوس هم دمینې ولولې څپې وهې خوګوتوکې یې نوردومره زورپاتې نه وچې هره کرښه اوکلمه بیله بیله او صفا ولیکي، استاد محمد آصف هم راسره دتوروپه لوستلوکې مرسته وکړه، هغه لیکنه په هیله مجله کې چاپ شوه ،خودکرښوله کږیدلوڅخه داسې ښکاریدله چې استاد نور له مورږ نه خدای پاماني اخلي، اوس هم کله چې زه داستادهغه لیک په ذهن کې انځوروم نو همغه کږې کرښې رایادیږي اودې سره جوخت مې دهغه شخصیت هم ترسترګوکیږي چې دزماني له ناخوالواو کږلیچونوڅخه ،بریمن راوتلی دی.

هوکې دده دلاس کرښې کږې شوې خودسرلوړي شخصیت لوړې یې هیڅکله کوږنه شو. (۱: ۱۵۹، ۱۶۲)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پوهاند رښتین ځانګړې هلې ځلې

راز محمد ویښ

د پوهاند رښتین د کار، پوهې اخلاقو، خدماتو په باب ډیرڅه ویل شوی ما هم په دغه برخه کې څه قلم ښورولی، او اوس یې په دې تلین کې هغو ځانګړتیاوته د ګرانو حاضرینو پام را اړوم چې په هغه باب چا څه نه دي ویلي:

داؤد خان په ۱۲۳۲ هـ ، ش کال کله چې د حکومت په کرسۍ له کښیناستو سره سم وغوښتل د افغانستان خوږ تاریخي نوم په (اریانا) بدل کړي .نو دې کار د عملي کولو لپاره یې په پوره مهارت د غلام حسن خان صافي په خوله د وخت ډیر یاد مشهورو او پوه لیکوال لکه سراج الدین سعید ، سید شمس الدین مجروح ، محمد امین خوږیانی ،الفت، خادم، جلالي، بینوا ، مولانا ارشاد ، د وړمې مجلې مدیر ،محمد موسی شفیق ،ارسلان سلیمی، پکتیانی، عبدالقدوس پرهیز، محمد ظاهر صافی او نور......

چې شمیر یې (۲۰) تنو ته رسیده د میلمستیا په پلمه کورته راوبلل، سردار محمد نعیم میلمنو ته وویل: څه کیږي چې د آریانا ویاړمو په برخه شي او تر دې وروسته د افغانستان د کلمې له تعصب نه تیر شو او د هغې په ځای د اریانا خوږه کلمه چې ننني بلخ یا بخدي یې مرکز غوره کړو ؟ !

ټول رابلل شوي کسان چو په خوله ناست وو یواز ې رښتین ،خادم او چت شول او ویې ویل:

دا به سمه وي ،خو که داد غرو پښتانه چې د افغانستان نوم ورته ډیر خوږ او د اسلام مرادف ایسی پدې خبره خبر شي، خدای خبر چې هغوی په دی نزاکت پوه شی، ډیره ویره ده چې له دې خبرې به هیوادوال او دولت

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته لوی غم او فساد جوړشي. داؤد خان چې پوه شو چې خبره رسوايي او بحث ته وځي، ژړيې د سردار نعيم خان په خوله لاس کښيښود ويې ويل: دا دلوی احمد شاه سترميراث دی. دا به پرېږدو ،که څه هم خلک ناست وو خو مجلس ډېر سوړ شو او په پای کې ميلمانه پټه خوله او چوپ وو تل د ملګرو له جملې يو ازی جلالي، رښتين او خادم ته يې شاباسی وو ايه او نور تروش وو.

ددې پېښې د دريمې لسيزې په پای کې د داؤد خان له حکومت نه لږ واندې ملي جريدې لکه: ولس، ندای خلق ، وطن ، انګار بند شول. داؤد خان په ۱۳۳۲ هـ کال کله چې دصدارت واګې ترلاسه کړې د سردار محمد نعيم په نوبت د ايران دخوشحالولو او دزړه ساتنې په خاطريې يو ځل بيا د پښتنو په وړانـدې سـخت دريـځ ونيـوا او ليکـو ال صـلاح الـدين سـلجوقي يـې داطلاعاتو او کلتور وزيروټاکه. سلجوقي لومړی خادم صاحب، داصلاح ورځپانې له رياست نه لرې او په ځای يې محمد علم غواص هراتی کښيناوه. غـلام رحمـن جراريـې لـه راډيـولرې او پرځـای يـې دکتورجاويـد ودراو. نورمحمد تره کی يې لـه اژانس څخـه وويست پرځـای يې عبد الحق والـه وټاکه. حيدرژوبل يې دکابل دمجلې مديراو د پښتوټولنې مرستيال وټاکـه رښتين صاحب يو ازنی شخصيت وچې له سلجوقي او سردار نعيم سره يې پښتوضد پاڅون په وړاندې ډغرې ووهلې.

رښـتين صـاحب ځـان ټينـګ کـړ او خپـل کارتـه يـې د سـلجوقی دناخوالو سره سره په شوق او مينه دوام ورکړ.

رښتين صاحب حيدر ژوبل ته هيڅ وخت ورنکړچې ورسره وګوري اويا يې د مجلې په باب برابرکړی مطالب ولولي.

په پای کې حيدر ژوبل تنګ شو پخپل سرله مطبوعـاتو څخـه ووت. د پـوهنې وزارت تـه ولاړ. اوهلتـه دعرفـان دمجلې مديرشو. داؤد خـان خپـل

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دغه پلان عملي کولو لپاره یو سخت دریځ سړی دکتور سهیل هم چې دخپلې ډلې سره له ضیاء قاریزاده. یوسف آینه، مایل هروی، طالع ،صدیق حیا ، شیدا هروی،فکري، سلجوقي اونورو سره ملګری و.

کابل ښاروال مقرر کړ. دوی دا پلان درلود چې پښتني اېښودل شوي نومونه او عناوین په بیلو بیلو وجوهاتو ناقص، باطل اولرې کړي.

لومړی یې د پامیر د اخبار نوم په ((ښاری پاڼه)) بدل کړاو د پامیرکلمه یې د دنیا د بام په معنی له دغه اخبار سره مناسبه و نه بلله .

رښتین صاحب په دې نادوده کار سخت او ډیرو ردیده سملاسي یې یوه ملګري په وسیله چې بیمار نومیده او اصلاح دورځپاڼې سرمحرر ردعمل ولیکه داسې چې دا کار یې د اخبار مؤسس په منل شوي حق تیری او د مطبوعاتي دود او قانون څخه مخالف وګاڼه او په اخبار کې یې خپور کړ. دی رد عمل په داسې حال کې چې سلجوقی دمطبوعاتو وزیر او غواص یې مرستیال و د جرایدو په لړ و بر کې غوغا جوړه کړه. دولت دی ته اړ شو چې نور دا پلان پریږدي.

د ۱۳۳۲ کال د داؤدی دولت په درشل کې چې خادم صاحب داصلاح ورځپاڼه پښتو کړې وه د پارسي ژبو غوغا زیاته وه له هغې جملې یو عتیق الله پژواک وچې هغه وخت یې معروف تخلص کاوه. ده په یوه اوږده مطلب کې په پښتو او د دغې ژبې په کمښت او فقر داسې څرګندونې درلودې چې ګنې پښتو سل کاله هم د اخبار، دفتر، درسی، پوهنتون جوګه کیدای نشي نوولې بې ځایه د پارسو علمي ژبې په مسیر کې ډبرې اچول کیږي !؟

لومړی رښتین صاحب داسې مدلل ځواب ورکړچې لیکوال یې خفاشی سره تشبه کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې بیا الفت صاحب ، خادم صاحب هغه ښه وکوټه او سپک یې کړ، زه د رښتین صاحب د غه ځانګړتیا زیات د قدر وړ بولم او هیوادوال یې هم باید هیڅکله هیر نه کړی روح دی ښاد وي.(۲۱: ۱۷، ۳۶)

دښاغلي راز محمد ویښ دویمه وینا

درنو ګرانو او محترمو عزیزانو دوستانو حاضرینو اسلام علیکم ورحمت الله وبرکاته !

زه مریض او ناروغه یم صحت مې د دې جوګه نه دی چې چیرته لاړشم. خو رشتین صاحب زما ډیر حقدار دوست مهربان عزیزو. دوه پنځوس کاله سره یو ځای وو. زه د افغانستان په مطبوعاتو کې په کار شامل شوی وم اول د حبیبی صاحب سره منشی وم او هلته په ابتدایی کار مصروف وم او دهغه سره کاتب وم. دغه زما د پاره یو فکري مکتب و. څوک چې به دغه دفترته راتلل ما ترینه زیاته استفاده کړې ده.

رشتین صاحب هم په دغه وخت کې دلته و. پښتوټولنه کې و. الفت صاحب هم دغسې هریوه سره چې تاسې یې پنځه ستوري ګڼئ د پښتو د ادب شملې یې ګڼئ ددوی سره مې په خپل وخت کې خاص کارونه کړي دي.

پنځوس کاله د مطبوعاتو او هم د معارف له محیط څخه نه یم وتلی. زه په ناداری او نیستی او هرقسم شرایط چې وو ماموریت زما د پاره افتخار و هرحالت چې وخدای ج تعالی راته صبر راکړ د دې خلکو فضل اوبرکت په ما اثر کړی و او ورځ په ورځ د خپل کار څخه په دغه ځای کې خوشحاله کیدم او خوشحاله وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوزیاته موده مې د رشتین صاحب سره کار کړی دی.
دده علم او فضلیت تاسو دوستانو بیان کړ. مګر زما خوله وړه ده او ژبه مې دهغه توان نه لري. نارساده.

خو عمري مادیو مخلص په حیث دده سره عمر تیر کړی دی او دده محنت او منت له ما سره یوه لار ښود نه وه زه دده ځینی خصوصیتونه وایم.

دی ډیر صابرو. ډیر حوصلمن، سخت پر کار او لوی پهلوان و دلسو نفرو کار به یې کاوه. پښتو ټولنه په دغه وخت کې په دری نفرو چلیده حتی په دوو نفرو، مولانا سیفي هلته و. ډیر پوه سړی و په اردو او عربي ډیر ښه مسلط و، پښتو خو یې خپله ژبه وه. ښې ترجمې یې کولې خو خدای دې وبخښي خط یې نه لوستل کیده. ده ته به رشتین صاحب داسې منشي پیدا کاوه چې دده له خط سره اول بلد شي ښه ترجمه یې کوله. خو دلیکوالۍ قدرت یې داسې نه و.

مګر رشتین صاحب دده اثار به نیم اصلاح کول. تاسې سیرت النبي څو جلده وګورئ چې دا په حقیقت کې رشتین صاحب ورته لیکلي دي. او کتلي دي او اصلاح کړی. بله خبره دا چې نه یوازې سیرة النبي بلکې ټول مضامین چې پښتو ټولنه کې نوشته کیدل او نشریدل.

دا به ټول رشتین صاحب ټکي په ټکي کتل او اصلاح کول به یې زما په یاد شی چې ژواک اونورملګروهم دخپلې کامیابۍ اولیکوالۍ راز درشتین صاحب لارښوونه اوله برکته ګڼله.

رشتین صاحب دسبا نه تربیګا به کېښناست او کار به یې کاوه پنځه دیرش کاله یې په پښتو ټولنې کې کار کړی دی یو کال دوه کاله ځینی لرې شوی څه وخت له پاره نشراتو ته هم تللی او هلته مدیر شوی دی پوهنتون کې هم و. مګر بیا دوخت ضرورت دې ځای ته راوستلی، ډیر کاریې وکړ، ښه ځان

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې سترې کړې په مینه یې کارو کړ خوډیرې نادودې یې هم ولیدلې. زه شاهد یم.

زه څومره چې دوی ته نژدې وم زامن یې نه وو. څومره چې زه رشتین صاحب پیژنم ، څومره چې الفت او خادم پیژنم. څومره چې حبیبي او بینوا پیژنم. ژبه او ادب کې چې دوی څومره کار کړی ژبه خوداسې نه وه دومره کار چې رشتین صاحب کړی، نه سترې شوی او لکه په سنګر کې چې نه یې توره او نه ډال غورځولی وي.

سره د ډیرو نادودو ، مخالفتونو په سنګر کې کلک ناست و یو تعداد ځوانان د پوهنتون څخه راووتل او دغه ځوانان د ایراني مشرپه پلو خلکوله خوا په شاټپول کیدل دوی غوښتل چې پښتو ټولنه لغوه کړي. او ستوري ورک کړي.

رشتین صاحب بې له دې چې له چا سره جګړه وکړي په متانت او ثبات په خپل دریځ ولاړ او خپل کارونه یې سرته رسول.

خوشنګه چې د اکاډیمۍ رئیس صاحب وویل زه هم باید و وایم چې که رشتین صاحب نه وای نو نن به د افغانستان نوم اریانا و.

رشتین صاحب صدرنه و وزیرنه و خو هغه د صدراو وزیر کارونه کول یو وخت د پامیر اخبار چې د ښاروالی له خوا نشریده د (پامیر) په نوم هم لانجه وه.

د رشتین صاحب د کار او کوښښ په وجه فرمان راغی چې هیڅوک نه شي کولای نوم و نه بدل کړي.

زه رشتین صاحب صدر بولم زه یې تاجدار بولم.

هغه داسې کارونه کړي چې بل چانه شو کولای، دده په اندازه ژبه ، خوله، خوصله ، ثبات زغم بل چانه درلود. ډوډی مار سړی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شفیق صاحب ،ننګرهاري صاحب ،ستي صاحب چې رښتین صاحب ورته تخلص لرى کړاو صداقت یې پرې کېښود داټول دده دوستان اوملګري و.

د دارالعلوم د دوران څخه یې له دوی سره ناسته پاسته وه دوطن ، اوپښتو په خدمت کې هم سنګري و.

داپښتو چې نن دې حد ته رسیدلې دادده برکت دی په دې برخه کې هیڅوک دده جوګه سړى زه نه وینم.

زه دعا کوم چې خدای تعالی دی وبخښي او جنتونه یې په نصیب شه. (۲۱: ۳۴، ۳۶)

ښاغلی محمد زرین انځور:

اروانښاد استاد پوهاند صدیق الله رښتین په افغانستان کې د پښتو دهغو مخکښو پیاوړیو لیکوالو له ډلې څخه دی، چې په خپلونه ستړې کیدونکی هڅویې د پښتو د راژوندي کولو ،ودې اوپرمختګ نوی بنسټونه جوړکړل. استاد رښتین د نوې پښتو هنري ادبي نثر له مخکښو څیرو څخه ګڼل کیږي او له همدې امله خود پښتو د معاصرو ادبیاتو ،دنوي هنري او ادبي نثرپه وده او پرمختګ کې دیادونې اوستاینې وړدریغ لري.

استاد رښتین او د پښتو د معاصرو ادبیاتو ځلورنورستوري هریو استاد عبدالحی حبیبي، استاد ګل پاچا الفت، قیام الدین خادم او استاد عبد الروف بینوا په داسې مهال کې د پښتو ژبې او ادبیاتو پرهسک راڅرګند شول چې له بده مرغه دلیک ، تحقیق ، پوهنې او ادب دډګرټول اړخونه تش وو له همدې امله. دوی اړ وو. چې هرخواته لاس واچوي. په هر

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخه کې لیکنې وکړي، هره تشه ډکه کړي، هرډول ناخوالې وزغمي، هم شعرولیکي، هم ادبي نثر، هم تاریخ ولیکي، هم دنوې ژبپوهنې او ګرامرېنسټونه کښېږدي. هم ټولنیزې سیاسي لیکنې وکړي، هم دکلاسیکو ادبیاتو دمتونو دتصحیح کاروکړي، هم ادبي تاریخونه ولیکي اوهم ادبي تذکرې او دغه ډول نورو بیلابیلو اړخونو ته پاملرنه وکړي، هم درسي کتابونه ولیکي اوهم نورخېړنیزژورآثار.

دبیلوبیلوعلمي، ادبي ډګرونوکې دقلم دزغل په کارکې منډې تړې کړې دي او له همدې امله یې کارونه دلومړنیوبنسټونو په توګه خورازیات ارزښت لري.

سره له دې چې دغولومړنیو پنځوستورو دپوهنې اوادب په نړدې ټولو برخوکې نه هېریدونکي خدمتونه کړي دي، خودادبي عمرپه اوږدوکې یې هریوپه یویادوه برخوکې ترنوروټولو زیات ځلیدلی اوبریالي شوي دي. زه داسې ګڼم چې اروابناد استاد حبیبي له نوروارخونوزیات دتاریخي او علمي ژوروخیړنواو دادبي تاریخ د دقیق لیکوال په توګه ، اروابناد استاد الفت دادبي هنري نثردیوپیاوړي قلموال په توګه ، اروابناد استاد خادم دتاریخي ، سیاسي مسایلوپه کښلوکې ، اروابناد استاد بېنوا ترنورو زیات دیوپیاوړي او مستانه شاعرپه توګه او اروابناد استاد رشتین دپښتوګرامراو ژبپوهنې دیونومیالي متخصص په توګه د زیاتي پاملرنې وړدی. ددې خبرې مانا په هیڅ ډول دانه ده چې ددغه هریونومیالي لیکوال دادبي هڅونوراړخونه ګوندې دپاملرنې او ستاینې وړنه دي. زما په نظرد هریوه درانده لیکوال دګڼواورزښتمنوکارونوپه لړکې یې دغه یادې شوې برخې ترنوروځلندې ښکاري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

استاد رښتین هم ،ددې په څنګ کې چې شاعردی، ژبپوهاند دی، ادبي مورخ او نقاد اوڅیړونکی دی، دپښتودهنري، ادبي نثرپه تاریخي څیړنه کې دغه نومیالی لیکوال ځکه دپوره ستاینې وړدی، چې په حقیقت کې دهمدوی په پرله پسې هلوځلو په افغانستان کې دپښتو نثرپه ورشو کې دهنري، ادبي ښکلاو بهیرونه دنداروشول.

که موږ دپښتو په معاصرو ادبیاتو کې دهنري ادبي نثرد مخکښانو او نومیالیو څیرولتهون کوو ،نوکله څنګه چې په کوزه پښتونخوا کې دمولوی احمد قاضی میراحمد شاه رضواني، منشي احمدجان ، استادراحت زاخیلي، ماسترعبدالکریم، استاد حمزه شنواری، سیدرسول رسا ، سیدمیرمهدي شاه مهمدي،عبدالخالق عبدالاکبرخان اکبر،اسلم ختهک، صاحبزاده محمد ادریس، رشیدعلي دهقان، اجمل ختهک ، قلندرمومنداو یوشمیرنورومخکښوڅیرو نومونه په لومړي سرکې راځي، داسې هم په افغانستان کې ترهرچادمخه داستاد حبیبي، استادخادم، استاد الفت ، استادبینوا ، استاد رښتین ، برهان الدین کشککی، استاد عبدالشکوررشاد او یوشمیرنورپه لومړی ګام کې دیادونې وړدي. (۲: ۲۴۴، ۲۴۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله او لنډیز

پوهاند صدیق الله رښتین د پښتو ژبې او ادب ستر لیکوال ، محقق، ادیب، مورخ ،نقاد او له پنځو ادبي ستورو څخه یو ځلاند ستوری دی، چې شپیته کاله یې د پښتو ژبې او ادب دا سمان لمن پخپلو روښانو پلوشو باندې ځلولې ده.

پوهاند رښتین په (۱۲۹۸) ل کال د مومندو په آزاده علاقه غازي آباد کې زیږېدلی دی ،د مولوی تاج محمد خان مهتمم صیب زوی او په قام دلوګر سلیمانخیل دی.

کله چې د هند آزادی غوښتونکو د شیخ الهند مولانا محمود الحسن په فتوی د هجرت بند وبست شروع کړ، نو مولوی تاج محمد خان د ترنګزو حاجي صیب سره ملګری شو او د مومندو آزادې علاقې ته راغی.

پوهاند صاحب لومړی زده کړه په غازی آباد کې ترسره کړه بیا په ۱۳۱۱ ل کال دهډې په نجم المدارس کې داخل او تر فراغت وروسته په ۱۳۱۵ ل کال، د کابل په عربي دارالعلوم کې داخل شو.

د کابل د عربي دارالعلوم د فراغت څخه وروسته په ۱۳۱۸ ل کال د لومړي ځل له پاره په رسمي ماموریت په پښتو ټولنه کې وګمارل شو او (۳۵) کاله په پښتو ټولنه کې پاتې شو ،چې دوه دورې یې د ریاست چارې هم پکې سرته رسولې، وروستۍ دوره یې لس کاله وه او بیا په ۱۳۵۲ ل کال تقاعد ورکړی شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتوژبه چې اوس کوم ځای او مقام لري دا ټول د پوهاند رښتين او د هغه د ملګرو برکت دی. دارواښاد پوهاند رښتين په هلو ځلو اوس پښتو دراډيو ګانو ،دفترونو ،ښوونځيو ،پوهنتون او دهيواد په اساسي قانون کې ديوې رسمي او ملي ژبې په حيث منل شوې ده.
پوهاند صاحب تر (۸۰) زيات اثار ليکلي او تر(۱۰۰۰) زياتې مقالې يې په لس زره مخونو کې خپرې شوي دي.
اوس که مرحوم په جسمي لحاظ له دې فاني نړۍ څخه تللی دی، خو په معنوی لحاظ هغه ژوندی دی ځکه د هغه افکار او نظريات ژوندي دي، علم يې د ځان سره خاوروته نه دی وړی.
دارواښاد پوهاند رښتين دژوند وروستي کلونه دهيواد په روان ناورين او جنګونو کې تيرشول د دغه جنګونو پر اساس هغه ته د زړه ناروغتيا پيدا شوه او په ۱۳۷۷ ل کال دلينديۍ دمياشتې په پنځمه نيټه د (۷۹) کالو په عمر په حق ورسيد. (انالله وانااليه راجعون)
د دې رسالې په بله برخه کې دارواښاد پوهاند رښتين مرکې راغلی، دامرکې اکثره مرحوم دخپل ژوند په وروستيو لسو کلونو کې چې روغتيايي حالت يې هم د ډاډ وړنه و، دزړه تکليف او تشويش يې دواړه درلودل، تل يې دا خواهيش او غوښتنه وه ،چې د مطبوعاتو او خپرونو له لارې خپل علمي نظريات ، تجربې او د پښتوژبې د ترقۍ او پرمختګ لارې چارې راتلونکي نسل ته وړپه ګوته کړي.
کومې مرکې چې پوهاند صاحب د اخبارونو ، جريدو ،او مجلو سره کړي او په دې رساله کې خوندي او بحث ورباندې شوی ،دادي:
۱- له جرګې مجلې سره
۲- له روزنامه شهادت (اردو) ورځپاڼې سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- له سپیدې مجلې سره.
۴- له لیکوال مجلې سره.
۵- له (مخ په مخ) رسالې سره.
۶- له وفا جریدې سره.
۷- له (مرکه نامې) رسالې سره.
۸- له خاورې جریدې سره.
ددې ټولو مرکو نچوړ او مهم ټکي یې دادي:
۱- د پښتو ژبې دودې او پرمختګ په اړه:
پوهاند رښتین وایې کله چې موږ پښتو ژبې ته کار شروع کړو نو هغه وخت پښتو ژبه رسمي نه وه، پښتو ژبې ته سیاسي رونق په دولتي چوکاټ کې وزیر محمد ګل خان مومند ورکړی و.
په ۱۳۱۱ ل کال وزیر محمد ګل خان له خوا په کندهار کې پښتو انجمن جوړ شو، دغه انجمن په ۱۳۱۲ ل کال د کابل ادبي انجمن سره یو ځای شو او پښتو ټولنه مینځ ته راغله کله چې موږ د پښتو ژبې د تحقیق او څیړنې کار پیل کړ نو په لومړی وخت یوازې موږ پنځه تنه پوهاند عبدالحی حبیبي، قیام الدین خادم، ګل پاچا الفت، عبدالروف بینوا اوزه وم، وزیر صاحب محمد ګل خان مومند موږ سره په دې برخه کې مرسته کوله.
دا زمونږ هماغه هلې ځلې وې، چې پښتو اوس په نړیواله سطحه خلکو پیژندلې ده. د امریکا، انګلیستان، چین، المان، روسیه، ایران، هندوستان، او نور... هیوادونه په پښتو ژبې رادویي خپرونې کوي.
مونږ پښتو ژبې او ادب ته په ټولو برخوکې وده ورکړه، لکه، ګرامر، ادب تاریخ، ادبي څیړنې او نور راز، راز کتابونه وو لیکل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږچې کوم کارکړی هغه مود کوزې اوبرې پښتو نخوا دواړو له پاره کړی دی. که پښتانه شعراء دي دادب تاریخ یا نورآثار.موږ فرق نه دی کړی پښتو یوه ده.

۲-د پښتو ټولنې (کابل) او پښتو اکاډیمی (پیښور) دکارونو په اړه:
پښتو ټولنه په ۱۳۱۶ل کال مینځ ته راغله ، پښتو ټولنه لومړی په مطبوعاتو پورې تړلې وه، وروسته په وزارت معارف پورې وتړل شوه ،د پښتوټولنې لومړی مدیر پوهاند عبدالحی حبیبی و.
دویم عبدالرحمن پژواک و.
دریم بیا پوهاند عبدالحی حبیبی شو.
څلورم یې عبدالروف بینوا و.
پنځم یې زه وم.
شپږم یې ګل پاچا الفت و.
اووم بیا دویم ځل زه رئیس شوم.
اتم یې خیرندوال محمد صدیق روهی و.
د۱۳۵۷ل کال دثوردمیاشتی وروسته پښتوټولنه له منځه لاړه او دافغانستان دعلوموااکاډیمۍ یوه برخه شوه.پښتوژبې ته په افغانستان او کوزه پښتونخوا دواړو کې کارشوی دی. خوزیات کارپښتو ټولنې کړی دی اوتر(۳۰۰) دری سوو څخه زیات عنوانه کتابونه یې چاپ کړي دي. پښتواکاډیمی په پیښورکې هم ډیرکارکړی دی، داشعارو دیوانونه چاپ شوي ،ترجمې شوي، دشعر،افسانواوکیسوپه برخه کې پښتو ژبې ته ډیرزیات کارشوی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مګر پښتو ژبې ته په افغانستان کې په نظري او عملي دواړو برخو کې کارشوی یعنی پښتو په مکتبونو او دفترونو کې رواج ومونداو دافغانستان ملي اورسمي ژبه هم وګرځیده، اوداکاردلته نه دی شوی.
پوهاند رښتین ادب او سیاست سره تړلی بولي وایې چې یوخت پاچاخان له ماشخه پوښتنه وکړه چې د پښتنو د ترقۍ له پاره څه کول پکاردي نوماورته په ځواب کې وویل چې دیوقام د ترقۍ له پاره څلورتوکي پکاردي.
علم، اقتصاد، کلتوراو سیاست تاسو په یوه پایه باندې ګاډی چلوئ ،یعني یوازې سیاست ته مولاس اچولی دی.
په دې باندې پښتون قام ترقي نه شي کولای، ددې څخه دمخه دهغوی علمي ترقي ضروره، اقتصاد ژبه او کلتور ته یې وده ورکول پکاردي.
۳- د پروفیسور قلندر مومند (پټه خزانه فی المیزان) د ردولو په اړه:
پوهاند رښتین په خپلو اکثره مرکوکې د پروفیسور قلندر مومند پټه خزانه فی المیزان کتاب ردکړی دی پوهاند رښتین وایې: د پټې خزانې قلمی نسخه پوهاند عبدالحی حبیبی ته په لاس ورغلې وه هغه په ۱۳۲۳ ش کال چاپ کړه، پخواني کتابونه همدغسې یو یادوه نسخې پیدا کیږي.
مغل چې د پښتنو ازلي دښمنان وو هغوی چې د پښتنو د تاریخ په هکله کوم آثار پیدا کړي دي هغه یې ټول سیزلی اوله منیځه وړي دي. پښتانه په خپلو ادبیاتو کې دې دورې ته مغلواله وایې او مغلواله د ظلم معنا لري.
پوهاند رښتین وایې اعتراض خو په هرکتاب کیدای شي، مونږ د قلندر سره موافق نه یو، پټه خزانه یو پخوانی کتاب دی. بالکل درست دی محمد هوتک په دې کتاب کې پوره حوالی ورکړی دي.
د کومو کتابونو څخه چې لیکل شوی هغه یې ښودلي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه د قلندر صیب کورته تللی وم هغه راته خپله لیکنه پټه خزانه فی المیزان راکوله خوما انکار وکړاو ردمې کړه.
ما قلندرته ویلي وچې بل کوم تحقیق به دی کړی وای، اهمیت به یې زیات ود پټې خزانې څلویښت کاله شوي چې چاپ شوې ده، ته اوس ورباندې اعتراضونه کوې، کله چې عبدالحی حبیبی ژوندی و نو دا کتاب به دې لیکلی و. په پټه خزانه کې به ځینې معلومات کمزوري وي غلطي هم پکې کیدای شي، پوهاند عبدالحی حبیبی شاعرنه و اونه یې د شعردعوه کوله، نو هغه به څنګه دغه شعرونه له ځانه جوړکړي وي، په پټه خزانه کې د (۴۹) شاعرانو حال احوال بیان شوی دی.
د پټې خزانې په برکت د پښتو ادب تاریخ دویمې هجری پیړی ته رسیږي، همدارنګه دغوریانو ژبه پښتو وه، شهاب الدین غوري او غیاث الدین غوري پښتانه پاچاهان تیرشوي، په پټه خزانه کې د بهلول لودي رباعي اود شیخ رضي لودي شعرهم راغلی دی دغه ټول معلومات موږ ته د پټې خزانې په برکت لاس ته راغلي دي.

۴- په افغانستان کې د روان سیاسي بحران په اړه:

پوهاند رښتین ځینې سیاسي مرکې هم کړې دي. هغه په هیواد کې د روان سیاسي بحران او جنګونو د حل یوازینی لار لویه جرګه بولي، دغه لویه جرګه باید په داسې ځای او ولایت کې جوړه شي چې هلته پوره آمن وي، د افغانستان ټول مشهور او لوی قومونه پکې برخه واخلي او پخوانی پاچا محمد ظاهرشاه یا دده پشان بل کوم خیرخواه کس د مشرپه توګه وټاکي.

۵- ځوان اورتلونکی نسل ته توصیه او مشورې:

پوهاند رښتین د خپلو مرکو په پای کې داسې وایي.....

(c) ketabton.com: The Digital Library

کابل او پېښوردواړو ته يو شريک کارپه غاړه دی، هغه شريک کار دژبې خدمت او تکميل دی ځوانان بايد په دې کارکې زيات کوښښ وکړي دنظم څخه زيات دنثر و خوا ته توجه ولري ددوی له پاره يو مرکزيت پکاردی ټول ليکوال بايد يو مرکزته رجوع وکړي، ځوانان بايد ټول ددې مرکز سره تړلي وي، دژبې له پوهانو سره په تماس کې وي اودهغوی څخه دې مشورې او مصلحت واخلي اويو کاردې په خپل سرنه کوي.

هغوی به تل ددې خبرې دثبوت لپاره دامتل ويلو (چې وکاندي سلا، نو يې ورکه شي بلا)

ددې رسالې دريمه برخه :

پوهاند رښتين دنورو پوهانو په نظرته ځانګړی شوی دابرخه لومړی په دوولويو برخوويشل شوی.

لومړی برخه يې پوهاند رښتين دبهرنيو پوهانو په نظر، په دې برخه کې اکثره دهغه بهرنيو پوهانو نظريات راغلي چې دپوهاند صاحب په ژوند يې په خپلو ليکونو اوپيغامونوکې څرګند کړي دي.

په دويمه برخه کې يې دافغانستان اوکوزې پښتونخوا دنوميااليو ليکوالوڅرګندونې، خاطرې او دعقيدت پيرزوينې دپوهاند صاحب په ژوند او له وفات وروسته ټولې بيان شوی دي.

په پای کې ترنتيجې او وړانديزونو او مناقشې وروسته دټولو هغه مأخذونو فهرست هم وړاندې شوی، چې ددې رسالې په ليکلوکې ترې استفاده شوې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندیزونه

۱- تر هرڅه لومړی د دې خبرې یادونه کوم ، چې په دې رساله کې که له ما څخه کومه تیروتنه او سهوه شوې وي نو د ګرانو لوستوڅخه په ډیر درناوي هیله کوم، چې خپل اصلاحي نظر دې له ما سره شریک کړي.
۲- د دې رسالې د هرا ړخیزه غني کیدنې په اړه به زما نورې هڅې دوام ولري ترڅود پوهاند رښتین تلویزوني ، رادیویي اونورې پاتې مرکې هم ترلاسه کړم او په دې توګه دا اثرنورهم بشپړشي.
۳- د دې رسالې د هرې مرکې په پای کې پوهاند صاحب د ځوانانو اوراتلونکي نسل له پاره یولړلارښوونې کړې دي د دغه ګټورولارښوونو دعملي کولو له پاره باید ټول لیکوالان او په خاصه توګه ځوان نسل یې دعملي کولو په هکله مکلف او اړین بولم.
۴- څرنګه چې پوهاند صاحب د پښتوژبې په هره برخه کې په ځانګړي ډول د سفرنامو په برخه کې ډیر کار کړی دی ،که چیرې کوم لیکوال وتوانیږي اودا سفرنامې سره راټولې کړي نودا به لوی او ګټورکار وي.
۵- دتیرو درې لسیزو جنګونو په دوران کې د پوهاند رښتین شخصي کتابتون چوراو تالاشوی که په دې برخه کې له چا سره د دې کتابتون د کتابونو په اړه معلومات وي نو د مهربانۍ له مخې دې د پوهاند صاحب له کورنۍ سره اړیکه ونیسي ترڅو دا قیمتي اثار له ورکیدو وژغورل شي.
۶- په دولتي لګښت باید د ټولو سترو پوهانو ، ادبي اوفرهنګي شخصیتونو اوپه خاصه توګه د پنځو ادبي ستورو مقبرې په اساسي او پاخه ډول ورغول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷-دمعارف په تعلمي نصاب کې باید پنځه معاصر ادبي ستوري په مفصل ډول معرفي شي.
۸- داروابنـاد پوهانـد رښـتین هغـه اثـار چـې اوس بیخـي ورک او دقلمـي نسخو اهمیت لري باید داکاډمیکو مؤسساتو له خوا پـه دویم ځل چاپ او خپاره شي.
۹- دپوهاند رښتین فرهنګي ټولنه چې دځوکالورا هیسې فعالیت لري باید ورسره مالي مرسته وشي، ترڅود دغه فرهنګي مرکز هڅې نورې هم پراخه اوګړندی شي.
۱۰- دافغانستان اسلامی جمهوریت له خوا باید دعلامه پوهاند رښـتین پـه نوم یوه ادبي جایزه اوعلمي نښان تصویب او جاري شي.
۱۱- کوم کار چې پوهاند رښـتین پـه خپـل ژونـد دخپلو اثـارو دتـدوین پـه اړه سرته نه دی رسولی ، او پـه ورځپـاڼو ، جریـدو او مجلو کـې پـه متفرق ډول دهغه مضامین خپاره شوي ، باید هغه مضامین راټول کړای شي ، ترڅو دا قیمتي اثار دورکېدو وژغورل شي.
۱۲- پـه کابـل ښـار کـې دې کومـه لـوړه علمـي او تعلیمـي مؤسسـه دپوهانـد رښتین په نوم ونومول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مناقشه

پوهاند صدیق الله رښتین چې نیمه پېړۍ یې د پښتو ژبې او ادب خدمت په ډېر اخلاص سره کړی او په دې لار کې یې د ډېرو ستونزو او کړاوونو سره هم مخامخ شوی دی ، اروا ښاد د پښتو ژبې د رسمي کولو ، دفتري کولو او په تعلیمي نصاب کې د شاملولو لپاره په عملي او نظري دواړو برخو کې په زړه پورې ګامونه اوچت کړي ، چې د دې لوی کار د ثبوت او اعتراف په خاطر د هغوی د مرکو وړاندې کول یو اړین او ګټور کار بولو زه د دې مرکو یو څه برخه د مناقشې لپاره وړاندې کوم.

که د اسې پوښتنه مطرح کړو ، هغه کوم لامل وو ، چې تاسو د خپل تېزس موضوع د پوهاند رښتین نظریې د هغه د مرکو په هنداره کې وټاکله ، نو د داسې احتمالي پوښتنو په ځواب کې باید ووایو ، چې په دې کار کې زما دوه موخې وې یوه دا چې د هغوی مرکې راټولې او د ورکېدو څخه وژغورل شي ، بله دا چې په دې مرکو کې د پښتو ژبې او اد ب د ترقۍ او پرمختګ ټول بهیر بیان شوی او راتلونکی نسل یې خپلو مسوولیتونو ته متوجه کړی دی او د هرې مرکې په پای کې ، ځوانان اتفاق او اتحاد ته رابللي دي.

اوس که د اسې پوښتنه مطرح کړو ، چې له تاسو څخه د مخه نورو لیکوالانو هم په دې برخه کې څه کار کړی دی ، نو د داسې پوښتنې په اړه باید ووایو ، چې د پوهاند رښتین د ادبي او علمي شخصیت په باره کې ګڼو لیکوالو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دهغه په ادبي خدمتونو او آثارو څېړنې کړې دي ، خو دمرکو دراټولولو کار يې په لومړي ځل ما په خپل تېزس کې وکړ.
اوس که داسې پوښتنه مطرح کړو ، چې ددې مرکو مهم موضوعاتو کوم دي نو دداسې پوښتنې په ځواب کې بايد ووايو ، چې ددې مرکو موضوعات ډېر مفصل او هراړخيز دي که هغه ټول دلته بيان شي ، نو کېداى شي ، چې دا مرکې بيا له سره تکرار شي ، زه يې يوازې دنمونې په توګه يو څو بېلګې تاسو ته وړاندې کوم:
زه به په اونۍ کې يو ځل حتمي دپوهاند صيب دليدلو لپاره دهغوى کور ته تللم ، هغوى به زما په راتلو سره ډېر خوښ شول ، ما به کوشش کاوه ، چې له هغوى څخه زيات معلومات تر لاسه کړم ، هغوى همېشه ، حوان نسل او دپښتو ژبې او ادب څېړونکو ته داتوصيه کوله ، چې په يو مرکز باندې راټول شئ شريک کار وکړئ ، يو له بل سره سلا او مصلحت وکړئ ، هغه به دپټې خزانې دشکوکو او شبهاتو دليري کولو په اړه ډېر پاخه نظريات وړاندې کول ، دپښتو ژبې او ادب دپرمختګ او ترقۍ لپاره يې مشورې وړاندې کولې او په دې لار کې چې اروانباد او دهغه ملګرو کوم کړاوونه تير کړي وو ، هغه بهٔ يې تشريح کول ، چې تفصيل يې په دې تيزس کې راغلى دى ، اوس که داسې پوښتنه مطرح کړو ، چې په دې مرکو کې دپوهاند صيب دشخصي ژوند او دهغه دآثارو په اړه څه داسې موضوعات هم شته ، چې ذکر يې لازم بولئ ، نو دداسې پوښتنو په ځواب کې بايد ووايو ، چې هو ، دپوهاند صيب دشخصي ژوند او آثارو په اړه مفصل معلومات په دې تېزس کې شته دى ، خو ماکوشش کړى ، چې دهغوى ديو ناچاپ اثر ، چې (پوهاند رښتين ژوند پيښې) نوميږي په دې تيزس کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورڅخه پوره استفاده وکړم او هم مې دهغوی له آثارو او ليکنو دچاپ کال په برخه کې دنورو ليکنو سره پرتلنه کړې ده.

اوس که دا سې پوښتنه مطرح کړو ، چې ايا په دې تيزس کې دپوهاند رښتين ټولې مرکې خوندي شوي او که نه ؟نو ددا سې پوښتنې په ځواب کې بايد ووايو ، چې دپوهاند رښتين يوازې اته مرکې ، چې په چاپي رسنيو کې نشر شوي ما په خپل تيزس کې راوړي دي ، له دې پرته نورې مرکې ، چې په راديو او تلويزيون کې تر سره کړي ، دځينو تخنيکي مشکلاتو پر بنا په دې تيزس کې نه دي راغلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

۱. ازمون ،پوهنيار لال پاچا ، درښتين ژوند هنداره ،دافغانستان دکلتوري ودې ټولنه ، ۱۳۷۹ل کال.

۲. انځور ، زرين. دعلامه پوهاند رښتين با ياد . پېښور. استاد رښتين او پښتو ادبي نثر. ۱۳۸۵ل کال.

۳. اظهر، عارف ، دمحترم پوهاند رښتين سره مرکه ، پښتو ادبي جرگه ، پېښور ، ۱۹۹۷م کال.

۴. بينوا ، عبدالروف ، اوسنی ليکوال ، لومړی ټوک ،کابل. دولتي مطبعه ، ۱۳۴۰ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵. بیاباني، سارا ، پوهاند رښتین د پښتو ژبې او ادب ځلانده ځېره(مرکه) جرگه مجله ،کابل. قومونو او قبایلو چارو وزارت ، سنبله۱۳۷۰ل کال.

۶. حصاري ، عزیزالله ، د پښتو ادب ځلانده ستوری (مرکه). پېښور.خاورې جریده ۱۱-۱۲گڼه ۱۳۷۶ل کال.

۷. خلیل ، حنیف، دادبي شخصیتونو سره مرکې ، مخ په مخ (رساله) اپریل ،۱۹۹۵م کال.

۸. خلیل ، حنیف، پوهاند رښتین سره مرکه ، وحدت ورځپاڼه ، مارچ،۳۰ گڼه، ۱۹۹۸م کال.

۹. خلیل، حنیف، پوهاند رښتین سره مرکه ، وفا جریده ، لیندۍ ، ۱۳۷۴ل کال.

۱۰. رښتین، پوهاند صدیق الله ، ادبي لیکونه ، یونیورسټي بک ایجنسي ، پېښور ، ۱۳۶۱ل کال.

۱۱. رښتین، پوهاند صدیق الله ، د رښتین ژوند پېښې ، ناچاپ اثر ، ۱۳۷۷ل کال.

۱۲. رښتین، پوهاند صدیق الله ، څوک گرم دي ، سبا ستوري مجله ۴-۵گڼه ، ۱۳۸۰ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۳. رښتین ،فضل الله ، دلوی استاد پوهاند رښتین یاد ، دمقالو مجموعه ،پېښور. دانش خپرندویه ټولنه ،۲۰۰۰م کال.

۱۴. رښتین ، فضل الله ، دعلامه پوهاند رښتین بابا یاد ، مقالو مجموعه ، پوهاند رښتین فرهنگي ټولنه ، دساپي دپښتو څېړنو او پراختیا مرکز ، **۱۳۸۵**ل کال.

۱۵. صمیم ،محمد اصف ، دپوهاند رښتین سره مرکه ،پېښور. سپېدې مجله ، دویمه دوره ، **۵**گڼه ، **۱۹۹۲**م کال.

۱۶. عابد ، عبدالله جان ، پوهاند رښتین سره مرکه ،پېښور. شهادت (اردو ورځپاڼه)**۲**مه گڼه می ۱۹۹۱م کال.

۱۷. کوټوال ، حسن ، داروانښاد پوهاند رښتین ژوند او اثار ،پېښور. هیله مجله ، **۳**کال ، **۵**گڼه ، ۱۳۷۰ل کال.

۱۸. ملاتړ، زکریا ، اروانښاد پوهاند رښتین دنظراو عمل په هنداره کې ،پېښور. سبا ستوري مجله ، لومړی کال ، دریمه گڼه ، **۱۳۷۹** ل کال.

۱۹. ناصر ، څېړنوال نصرالله ، نومیالی لیکوال ، تاریخ پوه او کره کتونکی اروانښاد پوهاند رښتین ، کابل مجله ۱۱-۱۲گڼه۱۳۸۱ل کال.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۰. نوید نورالبشر او هما محمد همایون ، دافغانستان نومیالي لیکوال پوهاند رښتین سره مرکه ، لیکوال مجله ، ډسمبر ، ۱۹۹۲ م کال .

۲۱. ویښ راز محمد . د پوهاند رښتین ځانګړې هلې ځلې . پېښور ، لومړی کال . دریمه ګڼه .۱۳۷۹ل کال .

۲۲. هاشمي ، محی الدین ، دلیکوالۍ فن ، دانش کتابخانه ،پېښور. دوهم چاپ ، ۱۳۸۳ل کال .

۲۳. یون اسماعیل. پوهاند رښتین ژوند هنداره.جرمني. پوهاند رښتین دخدمت په لارکې دمضر احتیاط دبوالونه ونړول. ۱۳۷۹ ل کال .

(c) ketabton.com: The Digital Library

مننه او کور ودانې

د افغانستان ملي تحریک د هېواد پال او فرهنګپال شخصیت ښاغلي (محمد داود شینواری) څخه د زړه له تله مننه کوي چې د دې اثر چاپ ته یې اوږه ورکړه. ملي تحریک ویاړي چې د علمي اثارو د چاپ لړۍ یې پیل کړې ده. دا لړۍ به دوام لري. موږ له ټولو درنو هېوادوالو څخه په خورا درنښت هیله کوو چې په خپل معنوي او مادي وس د کتابونو د چاپ دا لړۍ لا پسې وغځوي.

یو ځل بیا د دې اثر له لیکوال او چاپوونکي څخه د زړه له تله مننه کوو چې د دې اثر د لیکلو او چاپولو جوګه شول.

په فرهنګي مینه

د افغانستان ملي تحریک

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهاند رښتين نظريې
د هغه د مرکو په هنداره کې

پوهاند صدیق الله رښتین

ذکریا ملاتړ

۱۳۹۴ لمریز کال

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library